

F 400(2)

14. Foly

# KÖNYVTÁROS

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM/1964 ÁPRILIS

STADION  
KÖNYVTÁR  
KÖRNYÉK  
ÉRTUDÓ  
DSZK

4

Kölcsönözhető





*A Központi Fizikai Kutatóintézet szakkönyvtárában (Jánosi Ferenc felv.)*



*A Központi Fizikai Kutatóintézet szakkönyvtárának olvasóterme*

## TARTALOM

SALLAI ISTVAN: A Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkája és tervei .. ..	187
A könyvtári nyilvántartások egyszerűsítése	
A kölcsönzési statisztikai munka meggyorsítása .. .. .	192
Egyszerűbb letéti nyilvántartás (Hernádi Istvánné) .. .. .	193
A felesleges munkafázisok elhagyása (Tóth György István) .. .. .	194
A Szabó Ervin Kör választmányi ülése (Dr. Székely Sándor) .. .. .	196
ÜTTEVÉNYI LÁSZLÓ: Járási könyvtári híradók .. .. .	197
Vitatkozunk gondjainkról!	
LEMLE GEZA: A szemléleti egységről .. .. .	201
ORMOS GERO: Könyvbarátokat toboroztunk Pusztavámon .. .. .	204
Könyvtárosok írják (Freitag Magda, Németh Károly, Ferenczi Jánosné — Nagy Róza, Setét Anna, Józsa Dénes Piroska) .. .. .	207
A szocialista brigádok és a könyvtár kapcsolata (Dr. Juhász Imréné) .. .. .	211
FONAY TIBOR: Tömeges irodalmi vetélkedők .. .. .	213
Könyvtáros hallgatók írják	
A Fővárosi Gázművek könyvtára (Rédeiné Takács Olga) .. .. .	216
Tanácsülés a könyvtárban .. .. .	219
Margó .. .. .	219
Hírek .. .. .	220

### TÁJÉKOZTATÓ

LUKÁCSY SÁNDOR: Shakespeare magyar fordításai .. .. .	221
Könyvtáros szemmel az író—olvasó találkozókról (Könczöl Imre) .. .. .	223
ZOLNAY VILMOS: Derkovits Gyula 1894—1934 .. .. .	225
Eseménynaptár .. .. .	227
Beszélgetés Ákos Károllyal (Vértessy Miklós) .. .. .	228
BIRO YVETTE: A hetvenötéves Chaplin .. .. .	231
A könyvtáros pályázata	
Fejes Endre: A hazudós (Lengyel Magda) .. .. .	233
Galambos Lajos: Keserű lapu (Szalai Pál) .. .. .	234

### Könyvekről

KRÚDY GYULA: Vallomás (Batári Gyula) .. .. .	235
KASSAK LAJOS: Az út vége (U—y) .. .. .	235
CSOÓRI SÁNDOR: Tudósítás a toronyból (Szappanos Balázs) .. .. .	236
SZENTIVÁNYI KÁLMÁN: A szerencse fiai (E. A.) .. .. .	236
BENÁRD GEZA: Szürke egy esztendő (SziJ Rezső) .. .. .	237
HEINRICH MANN: IV. Henrik (Katona Jenő) .. .. .	237
SINCLAIR LEWIS: Arrowsmith (Vámosi Pál) .. .. .	238
LAVRENYOV: A negyvenegyedik (S. L.) .. .. .	238
YASAR KEMAL: A sovány Mehmed (Fábián László) .. .. .	239
Indiai regék és mondák (Csányi László) .. .. .	239
A gyémántszekece (L. I.) .. .. .	240
SZÁVA ISTVÁN: Egyedül a halál ellen (Kőszeg Ferenc) .. .. .	240
ALBERT SOBOUL: A francia forradalom története (L. K.) .. .. .	241
CLAUDE-HENRY DE SAINT-SIMON: Válogatott írásai (L—y) .. .. .	242
BODO KÜHN: Gutenberg mester (Vértessy Miklós) .. .. .	243
NEMESKÚRTY ISTVÁN: A magyar széppróza születése (Tüskés Tibor) .. .. .	244
JANOSSY ANDOR: A vöröshere termesztése és nemesítése (S. Sz. F.) .. .. .	244
JANOSSY LAJOS: Közműkus sugárzás (B. Gy.) .. .. .	245
SÁNDOR RÓBERT: Tévedések egészségről — betegségről (Dörnyel Sándor) .. .. .	245
SALLAI ISTVÁN—VARGHA BALÁZS: A szabadpolcos közművelődési könyvtár (Fiola Pál) .. .. .	246
MORÁVEK ENDRE: Válogatott rövidítésmutató 3. Pedagógiai intézmények (Szelle Béla) .. .. .	247
ÁKOS—LENGYEL—BEZÉNYINÉ: Az ateizmus és a valláskritika nemzetközi cikkbibliográfiája (—) .. .. .	247
Westsik Vilmos szakirodalmi munkássága (Péter László) .. .. .	247
Könyvtári kiadványok .. .. .	248

## ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

**ШАЛЛАИ Иштван:** Деятельность и план работы Центра библиотекведения и методической работы (187);  
**Предложения библиотекарей по упрощению библиотечного учета** (192);  
**ЭТТЕВЕНИ Ласло:** Периодические издания районных библиотек (197);  
**ЛЕМЛЕ Геза:** Что нас болнует (201);  
**ОРМОШ Герге:** Вербовка друзей книг в селе Пуставам (204);

Библиотеки и бригады социалистического труда (Д-р ЮХАС Имрене) (211);  
**ФОНАИ Тибор:** Литературное соревнование в присутствии большой аудитории (213);  
Библиотекарь о встречах писателей с читателями (КЕНЦЕЛ Имре) (223);  
Беседа о научно-популярной литературе (ВЕРТЕШИ Миклош) (228).

## FROM THE CONTENTS

**István Sallai:** Work and plans in the Centre for Library Science and Methodology (187);  
**Librarians' propositions for simplification of library administration** (192);  
**László Ottevényi:** Bulletins of district libraries (197);  
**Géza Lemle:** Talking about our problems... (201);  
**Gerő Ormos:** Bookfriends-campaign at Pusztavám (204);

Socialist working-brigades and the library (Mrs E. Juhász) (211);  
**Tibor Fonay:** Organization of literary quiz-programmes for a large audience (213);  
Author — reader meetings — with the librarian's eye (I. Könczöl) (223);  
Talking about non-fiction literature (M. Vértesy) (228).

## AUS DEM INHALT

**István Sallai:** Die Tätigkeit und die Arbeitspläne der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodologie (187);  
**Vorschläge der Bibliothekare zur Vereinfachung der Evidenz in den Bibliotheken** (192);  
**László Ottevényi:** Periodische Publikationen der Kreisbibliotheken (197);  
**Géza Lemle:** Über unsere Sorgen (201);  
**Gerő Ormos:** Wir haben in Pusztavám Bücherfreunde gewonnen (204);

Die Beziehungen zwischen den sozialistischen Arbeitsbrigaden und der Bibliothek (Dr. Frau I. Juhász) (211);  
**Tibor Fonay:** Wie organisiert man ein literarisches Gesellschaftsspiel (einen Wettstreit) mit Anteilnahme grösserer Hörerschaft (213);  
**Die Autoren-Leser-Begegnungen — betrachtet aus bibliothekarischem Standpunkt (Imre Könczöl)** (223);  
Gespräch über die populärwissenschaftliche Jugend-Literatur (Miklós Vértesy) (228).

## CIKKEINK SZERZŐI

**Bró Yvette,** a Filmtudományi Intézet munkatársa; **Fonay Tibor** tanulmányi felügyelő, Róvfülöp; **Hernádi Istvánné,** a miskolci SZMT könyvtár munkatársa; **Dr. Juhász Imréné,** a Villamosgép- és Kábelgyár szakszervezeti könyvtárának vezetője; **Könczöl Imre,** a Várpalotai Városi Könyvtár vezetője; **Lemle Géza,** a Baranya megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának h. vezetője; **Lukácsy Sándor** irodalomtörténész; **Ormos Gerő** író; **Ottevényi**

**László,** a Népművelés olvasószerkesztője; **Sallai István,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; **Dr. Székely Sándor,** az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatója; **Tóth György István,** a Székesfehérvári Megyei Könyvtár munkatársa; **Vértesy Miklós,** a budapesti Egyetemi Könyvtár osztályvezetője; **Zolnay Vilmos** író.



A MŰVELŐDÉSÜGYI  
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csöke Anna, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. Lenin körút. 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

## A Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkája és tervei

Elmúlt már annyi idő az Országos Széchényi Könyvtárban működő Módszertani Osztály átszervezése, tehát a Könyvtártudományi és Módszertani Központ létrejötte óta, hogy feladatát, szervezeti kereteit eléggé kialakultnak tekinthetjük és némi tájékoztatást adhatunk mostani munkájáról, terveiről.

Az intézmény munkájának kritikai elemzése, hatékonyságának vagy hasznosságának értékelése nyilván nem valamely belső munkatárs tollára való. Ennek az írásnak csak tájékoztató feladata lehet, amellet legfeljebb arra térhet ki, hogy a központ milyen mértékben követi azokat a célokat, melyek érdekében létrehozták.

A régi Módszertani Osztály túlnyomó részben a közművelődési — azon belül is inkább csak a tanácsi — könyvtárak módszertani gondozásával foglalkozott. Az átszervezésekor ezeket a feladatokat kapta:

- vegyen részt a szocialista művelődéspolitikából folyó könyvtári alapelvek és célkitűzések kidolgozásában és megvalósításában;

- működjön közre a hazai könyvtártudományi kutatómunka tervének kialakításában és végrehajtásában;

- a könyvtártudomány, illetve a könyvtárügy egyes területein maga is végezzen kutatómunkát;

- lássa el a könyvtártudományi tájékoztatás (dokumentáció) országos feladatait;

- szélesítse ki módszertani munkáját, azaz keresse ki a könyvtári tevékenység különböző területein felmerülő feladatokhoz a legcélszerűbb eljárásokat, szervezzen kísérleteket és szolgálja vagy támogassa a bevált gyakorlat elterjesztését;

- vegyen részt a könyvtárosok képzésében, továbbképzésében és — az egyetemi képzéstől eltekintve — annak irányításában.

### ALAPELVEK, CÉLOK KIDOLGOZÁSA, KUTATÓMUNKA

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ — amellet, hogy egyes esetekben közvetlenül is közreműködik a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának irányító munkájához szükséges irányelvek, programok, tervezetek előkészítésében —, a könyvtárügy, illetve könyvtárpolitika területén végzett tevékenységében a magyar könyvtárügy szervezetének leginkább megfelelő formát igyekszik kikeresni:

Az Országos Könyvtári és Dokumentációs Tanácsnak, mint a Művelődésügyi Minisztérium mellett működő tanácsadó szervnek fő feladatai közé tartozik a könyvtári célok és irányelvek kidolgozása. Nyilvánvalóan az a helyes út, ha a KMK e téren az OKDT-nak vagy szakbizottságainak munkájához kapcsolódik, s minthogy a Tanács, mint társadalmi szerv, nem rendelkezik külön végrehajtó apparátussal, központunk ezen a téren is igyekszik számára segítséget nyújtani.

Könyvtártudományi vonatkozásban a KMK az 1960. évi országos ankétján tisztázta a könyvtártudományi kutatások kereteit, célját és tematikáját. 1962-ben előkészítette a könyvtártudományi kutatások 1963/65. évi programját, melyet az OKDT könyvtártudományi és kiadványi szakbizottsága hagyott jóvá, és azóta is szorosan együttműködik e Szakbizottsággal.

A KMK jellege szerint nem kutatóintézet. A kutató tevékenység csak részbeni feladata. Néhány lényeges kérdés azonban saját kutatási tervében is helyet foglal. Egyebek között elkészíti a távlati tervezés programját. Ehhez még ebben az évben összeállítja, illetőleg tanulmány formájában feltárja a települési viszonyoknak, a lakosság számának, összetételének alakulására vonatkozó, a könyvtári tervezés szempontjából nélkülözhetetlen adatokat, kidolgozza a könyvtárak telepítésének alapvető normatíváit. Ebből a munkából elsőként a közművelődési könyvtárak elhelyezési és berendezési normái készültek el az OKDT könyvtárigazgatási szakbizottsága szá-

mára. A könyvtárügy különböző területeire vonatkozó telepítési, elhelyezési normák teszik lehetővé a könyvtártelepítési irányelvek és a könyvtári távlati fejlesztési tervek részletes kidolgozását. A munka számtalan csatornán fut össze. Ennek része pl. a községi fejlesztés irányának kialakítása, körzeti rendszer kikerseletezése a kis lélekszámú községekben, a különféle könyvellátási formák (letét, művelődési autó, bibliobusz) hatékonyságának, gazdaságosságának vizsgálata stb.

Bár a KMK műhelyét nagy tudományos szintézisek eddig még nem hagyták el, s a szocialista könyvtárelmélet kialakításában, illetve továbbfejlesztésében is több a tartozásunk, mint az eredményünk, a konferenciák rendszerével mégis eléggé hathatós elvi, elméleti segítséget nyújtunk egyes fontos könyvtárpolitikai kérdések tisztázásához. (Pl. gondoljunk a Szegeden rendezett egyetemi könyvtári konferenciára, vagy a gödöllői országos bibliográfiai munkaértekezletre.) A KMK ezeket a konferenciákat is az Országos Könyvtári és Dokumentációs Tanáccsal együtt rendezte. A konferenciák előkészítése szakirodalmi szemlékkel történt. A KMK most is ilyen jellegű szakirodalmi szemlélet készíti könyvtárügyünknek talán legfontosabb témaköréből, a tudományos és szakkönyvtárak korszerű szervezetéről. Bár a konferenciák rendszere jól bevált, elmarasztható a központ, hogy az utolsó években terveiből kimaradtak ezek a tanácskozások. Jogos a bírálata a megyei könyvtárigazgatók számára régebben rendszeresen tartott konferenciák elmaradásáért is. Az a fórum, amely élénk és heves vitákkal alakította közművelődési hálózatunkat, évek óta hallgat, holott az új megyei könyvtárvezetők útkereséséhez nem elegendő egy-két útmutató, vagy alkalmi tanácsadás. Az idei év egyik lényeges feladata e konferenciák folytatása. Az idei konferenciákon a megyei könyvtárügynek a könyvtári rendszerben elfoglalt helyét, funkcióit, szervezetét, módszertani tevékenységét és a megye területén vállalt összefogó szerepét kívánjuk tisztázni.

A tudományos és szakkönyvtárak vonatkozásában a KMK a könyvtárak és a dokumentáció kapcsolatáról folytat széleskörű elemzést, amelynek eredményeképpen átfogó tanulmányban tárja fel e kapcsolatokat a hazai és a külföldi szakirodalom, tanulmányi jelentések, külföldi jogszabályok alapján, valamint a különböző szakemberek véleményének összegyűjtése révén.

A KMK-ban végzett kutatótevékenységnek új ága az irodalom hatásfokának vizsgálata. Ebben a munkában a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jár elől, eddigi eredményei figyelemreméltóak. A vizsgálat országos kiterjesztése, melyet külső kutatók segítségével, valamint a Kiadói Főigazgatósággal és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral együttműködve végzünk, remélhetőleg jó hatással lesz az olvasószolgálat és irodalompropaganda további fejlődésére.

Az 1964. év nagy feladatai között van a reprezentatív statisztika rendszerének és módszereinek kimunkálása. Mi ugyan büszkélkedünk, hogy könyvtári statisztikai adatszolgáltatásunk — különösen a tanácsí hálózatokban — mennyire részletes, annál kevésbé lelkesednek érte az egyes hálózati központok, amelyekre a statisztika igen nagy és sok vonásban fűlözöttnek érzett követelményeket támaszt. A munka leegyszerűsítése csak attól várható, hogy bizonyos területeken a reprezentatív statisztika feleslegessé teszi egyes adatok országos gyűjtését. Bár egynéhány helyen folytak már kísérletek, de olyan rendszer, amely a könyvtárakat a mostani nagy terhektől megváltaná, még nem alakult ki.

## DOKUMENTÁCIÓ

Ha valamely téren ki lehet mondani, hogy a KMK az egyetemes magyar könyvtárügy szolgálatában álló intézmény, elsősorban könyvtártudományi tájékoztató munkájából tűnik ez ki. A módszertani osztály már az átszervezés előtt is fontos feladatot látott el a külföldi irányzatok és gyakorlat megismertetésében, a szakirodalom — elsősorban a folyóiratcikkek — fordítása és publikálása révén. Ennek a munkának kiszélesítése az átszervezés óta még inkább szembetűnő. Folyóiratának, a *Könyvtári Figyelő*-nek jellege megváltozott, fordításokat közlő lapból referáló lappá vált, s ebben az évben tervébe vette, hogy hazai tanulmányokat, vitára kerülő tervezeteket is közread a könyvtáros közvélemény tájékoztatására. A *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* c. kurrens könyvtártudományi bibliográfiáját nemcsak a könyvtártudományi kutatók vagy az oktatószemélyzet, hanem a gyakorló könyvtárosok is gyakran használják és egyre használtabbá válik. Ez a bibliográfia mintegy háromszáz külföldi könyvtártudományi folyóirat és egyéb periodikus kiadvány cikkeiről magyar nyelvű címfordítást és sok esetben *annotációt* vagy *referátumot* is ad. Emellett közli az összes magyar folyóirat könyvtári vonatkozású cikkeinek címléírását angol- és orosz nyelvű címfordítással. Tájékoztatót ad a magyar könyvtártudományi könyvekről és azokról a nem publikált dokumentumokról (jelentések, beszámolók stb.), melyek a Könyvtártudományi Szakkönyvtár állományában vannak.

Egyre többen ismerik fel, hogy a régi „szájbarágós” módszerek helyett, a központi, kész receptek helyett előtérbe kerül a korszerű tájékoztatás, amelynek alapján az egyes hálózati központok önálló tevékenységet fejtenek ki, s önállóan végzik hálózataikban a módszertani fejlesztést és racionalizálást. A könyvtári újítók, korszerűsítők munkájának jórésztében benne van a KMK tájékoztató, dokumentációs munkája.

A hazai könyvtárakra vonatkozó hírlapirodalom dokumentációja a *Könyvtári Tájékoztató a Magyar Hírlapok Cikkeiről* c. kiadványában történik. A Tájékoztató szerkesztésében, illetve anyaggal való ellátásában egyes megyei könyvtárak is részt vesznek. Nagy jelentőségű kiadványa lesz a központnak az 1945—1960. évek anyagát felölelő retrospektív könyvtártudományi bibliográfia is, amely még az év folyamán megjelenik.

A kiadványokról szólva érdemes még megemlíteni néhányat a készülőkől. Ilyen a *Könyvtári Minerva*, a magyar könyvtárak részletes címjegyzéke és ismertetése, amely regisztrálja a különböző típusú könyvtárakat, róluk adatszertű tájékoztatást nyújt, és ezzel elősegíti a könyvtárak együttműködését mind hazai, mind külföldi viszonylatban.

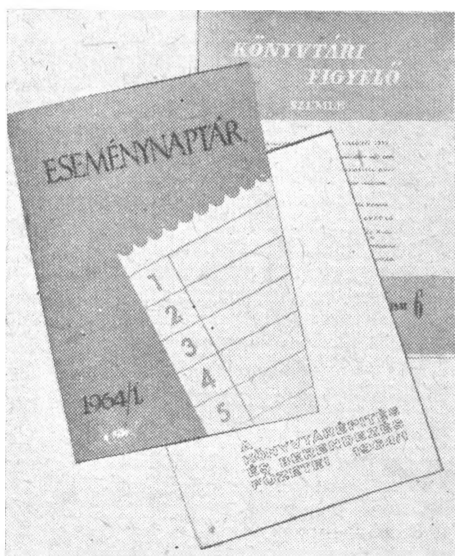
Régi hiányt pótol az ODKT sorozatában megjelenő, eddig eléggé fel nem tárt, magyar könyvtári adatokat tartalmazó statisztikai adattár és jónéhány képzési kézikönyv és segédkönyv is. Az idén végre megjelenik a kis könyvtárak kezelési szabályzata, hiszen a régi már jórészt elavult.

## MÓDSZERTANI MUNKA

A közművelődési könyvtárakat megfelelő színvonalon és idejében tájékoztatni kell a megjelenő művekről és különösen a kisebb könyvtárakat segíteni a legfontosabb irodalom kiválasztásában. A KMK a községi és a szakszervezeti könyvtárak számára a Könyvtárellátó jegyzékein évek óta jelöli a törzsanyagot és a javasolt irodalmat. Ez a segítségnyújtás azonban önmagában nem kielégítő. Már két év óta tervezük, hogy a könyvek megjelenésével egyidőben részletes ismertetést adunk a legfontosabbakról, hogy a könyvtárosoknak a vásárlásra vonatkozó útmutatást nyújtsunk, sőt bizonyos mértékig a könyvtári olvasókat is tájékoztassuk az új könyvek tartalmáról, értékéről. Most már remélhetjük, hogy júliusban megindul a folyóirat a Könyvtárellátóval közös kiadásban. E vállalkozással szeretnénk elérni, hogy mire a könyvek a könyvkereskedések kirakatában megjelennek, már sor kerüljön megrendelésükre is. Így enyhül a könyvtárosok panaszja, hogy a Könyvtárellátó nem tudja elég gyorsan a könyvtárakba juttatni a megjelent könyveket. Az új könyvekről tájékoztató lap mellett a könyvtárak a szabadpolc könyveibe ragasztható annotációkat, albumok céljára felhasználható összefűzhető, tárgykörök szerint összeállítható, megfelelő ismertetéssel látott, illusztrált lapokat külön is kapnak majd. Elsősorban a községi könyvtárosok állománygyarapításának segítésére készül a községi

könyvtárak törzsanyagának annotált jegyzéke. A helybenolvasás egyre nagyobb méretű elterjedésével, a segéd-, illetve kézikönyvtárak kialakítása áll most a nagyobb közművelődési könyvtárak érdeklődésének homlokterében. Ehhez a KMK kézikönyvtári füzetek megjelenítésével próbál segítséget adni. A megyei könyvtárak számára kiadott sorozat után most a járási és városi könyvtárakon a sor.

A különféle publikációk — tájékoztatók, módszertani, oktatási stb. — mellett a módszertani tevékenységnek lényeges részét alkotja a hálózati központok, illetve a könyvtárak rendszeres látogatása tapasztalatszerzés céljából. Nyilvánvaló, hogy a módszertani útmutatások egyik leglényegesebb forrása a közvetlen tapasztalat. A KMK ezért az egyes hálózati központok (Tudományos akadémiai, mezőgazdasági, orvosi, műszaki) módszertani részlegeivel közös programot kíván összeállítani abból a célból, hogy a hálózati központok kölcsönösen átvegyék a más hálózatokban sikerrel alkalmazott tapasztalatokat. A KMK az érdekeltekkel közö-



sen dolgozta ki a vállalati szakkönyvtári minimum tervezetét is. Ezen felül a tudományos és szakkönyvtárak legégetőbb problémáinak megtárgyalására tervbe vesszük — az érdekelt felhasználók széleskörű bevonásával rendezendő — olyan konferenciákat, amelyek a közlések leghatékonyabb könyvtári és dokumentációs módszereit tárgyalják meg.

A közművelődési könyvtárak régebbi rendszeres látogatása egyrészt a munka ki szélesedése, másrészt a megyei könyvtárak kifejlődése, önállósodása következtében rapszodikussá vált. Jogos szemrehányás, bírálat érhet bennünket, hogy voltak jobban látogatott területek és voltak hálózatok, melyeket egész éven át alig nézett meg valaki. A KMK munkájában új szín a megyei felelősök megjelenése: egy-egy munkatárs havonta több napot tölt a számára kijelölt megyében, megismeri az egész könyvtári hálózatot, tapasztalatokat gyűjt, útmutatást ad, ahol szükséges, az egyes kérdések szakelődőival együttműködve, hiszen sok a tartozásunk az egyes szakterületeken nyújtott útmutatások tekintetében is. A közművelődési könyvtárak katalógusrendszere sok tekintetben szinten revizióra szorul. A járási könyvtárak katalógusai sem alakultak még ki végleges formában. Nehéz szívvel kell bevallanunk, hogy a központi elvi iránymutatás éppen abban az időben gyengült meg, amikor az egyes megyékben már magas színvonalú feldolgozó munka alakult ki. Ezen a területen lényeges változást remélünk. A közművelődési gyakorlatban egyre inkább előtérbe kerülő tárgyszó-katalógus-szerkesztési irányelvek kidolgozása most fejeződött be, elkészült a közepes nagyságú könyvtárak számára szolgáló tárgyszójegyzék, s még ebben az évben néhány megyei és járási könyvtár megkezdi tárgyszó-katalógusának kiépítését. Régi tartozásunk a folyóiratok kezelésére vonatkozó egységes útmutatás kiadása is, hiszen egyes közművelődési könyvtárak ma már száznál is több folyóiratot járatnak. A megyei könyvtár szervezeti szabályzatának megjelenésével egyidejűleg készülnek a különböző könyvtártípusok mintamunkarendjei. A kiemelt községi könyvtárak munkarendjét a könyvtárigazgatási szakbizottsággal közösen dolgoztuk ki.

A tanácsi könyvtárak olvasóinak több mint 40%-át kitevő gyermekolvasótábor ellátása ma még nem kielégítő. Csak azok a gyermekek vannak jobb helyzetben, akik a fejlettebb városi gyermekkönyvtárakat és gyermekrészlegeket látogatják. Módszertani munkánknak egyik ilyen fontos ága a gyermekkönyvtári hálózat további fejlesztése útmutatók és évenként megrendezésre kerülő országos tapasztalatcsere útján, másrészt azoknak a módszereknek elterjesztésével, amelyek a községi könyvtárak kedvezőtlenebb viszonyai közt is lehetővé teszik a gyermekekkel való alaposabb foglalkozást.

Az utóbbi évben már nagyobb teret kapott a KMK tevékenységében a könyvtári munka gazdaságosságának vizsgálata. Kísérleteket indítottunk a könyvtári ügyvitel egyszerűsítésére, a munkaszervezés racionálisabbá tételére és új kölcsönzési rendszerek bevezetésére.

Néhány szót szánhatunk a KMK-nak a könyvtári propaganda területén vállalt szerepére is. Noha a kis könyvtárak propaganda munkájáról terjedelmesebb összefoglalót szándékozunk kiadni 1964-ben, a könyvtárak mégis jogosan kifogásolják, hogy nélkülözik a központi propaganda nyomtatványokat (plakátok stb.). Bizonyos megyei könyvtárak és szakszervezeti központok külön-külön erőfeszítései nyomán megjelenik ugyan egy-egy plakát, de központi plakát évek óta nem látott napvilágot. Érthető, hogy a könyvtárak szívesen látták a KMK negyedéves eseménynaptárához kapcsolódó szemléltető propaganda kiadványt. Különösen a kisebb könyvtárak dolgozóinak nagy gond a kiállítások illusztrálása, feliratainak készítése, és ehhez a megfelelő adatok beszerzése. Igen sok helyen kitűnően felhasználják negyedéves eseménynaptárunkat, de láttunk olyan könyvtárakat is, ahol „gondosan” lerakják, mert láthatólag nem tudják, mit kell vele kezdeni. Nyilván ebben egyes járási könyvtárak módszertani dolgozói is hibásak. Emellett még mindig megoldatlan a bibliográfiai országos kiadása. Sem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár sok kitűnő ajánlott bibliográfiája, sem a nagyobb szakkönyvtárak bibliográfiai nem jelennek meg olyan példányszámban, amilyenre szükség volna. Eddig még nem tudtuk megoldani a bibliográfiai rendszeres központi terjesztését sem. A bibliográfiai kiadásának összehangolása terén végzett eddigi munkánk bizonyos mértékig formálisnak tekinthető.

A könyvtárak propagandája, a könyvtárügy jelentőségének köztudatba vitele is eléggé elhanyagolt kérdés volt eddig. Bár szerény keretek közt, de javulás mutatkozik e téren is.

A sajtó, a televízió, a rádió bekapcsolása a könyvtári propagandamunkába rendszeresen folyik, s egyre inkább érezhető. Természetesen még többet kellene tenni, például szükséges volna könyvtári kisfilmek gyártására is. Az általános könyvtári propagandaközpont kialakítása még nem történt meg. A könyvtári propagandamunka, sajnos, még ma is jórészt a könyvtárak keretei között mozog.

Úgy véljük, hogy könyvtárépítési és berendezési szaktanácsadásával talán nem

végzett eredménytelen munkát a KMK. Ez a terület is jó példa az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanáccsal való jó együttműködésre. A munka ennek könyvtár-építési és berendezési szakbizottságával együtt folyik. Az eddigi munkát azonban lényegesen is kell szélesítenünk. A könyvtárak ma már kész bútorokat, műszaki rajzokat várnak tőlünk. A típusbútorok közül a legfontosabbak (a szabadpolcok, állványok különböző változatai) ott állnak már a KMK könyvtárban, a szakértők jóvá is hagyták őket. Most már a kereskedelmen a sor. Szita Ferenc és Lipták Pál kezdeményezései után most a KMK is kiad néhány könyvtárépítési és berendezési útmutatót. Ha valamely jól sikerült könyvtári építkezést látunk, annak alaprajzát, illetve a jól bevált bútordarabok képét, leírását, esetleg műhelyrajzát közreadjuk, emellett folytatjuk a bútor-típusstervek készítését is.

## OKTATÁS, TOVÁBBKÉPZÉS

A KMK fontos feladata a könyvtárosok képzése és továbbképzése. Az egyetemet, illetve főiskolát nem könyvtárszakon végzetek részére átmenetileg szervezett felsőfokú kiegészítő tanfolyamokon 1961—62-ben összesen 36 könyvtáros szerzett *felsőfokú* képesítést.

A *középfokú* könyvtárosi munkakörökre képesítő tanfolyamok központi szervezése 1959-ben kezdődött meg, előbb 2 éves, majd 2 és 1/2 éves szaktanfolyamok formájában. Az oktatás a Művelődésügyi Minisztérium által megbízott 8 tankönyvtárban folyik, nagyobb részben levelező, kisebb részben esti tagozaton.

A tanfolyamokon 1962-ig 617 könyvtáros tette le a képesítő vizsgát (1963-ban nem volt képesítő, a tanfolyam időtartamának időközbeni emelése miatt.) 1964-ben újabb 250 hallgató vizsgázik. A szaktanfolyamok hallgatólétszáma az 1963/64-es tanévben összesen 1080 fő. Az oktatási osztály oktatási tanterveket és tankönyveket ad ki, végzi a tanárok módszertani továbbképzését, emellett több mint 400 hallgatóval közvetlen oktató munkát is végez. (A tanítóképzőkben létesült népművelő-könyvtáros tagozat irányítása kívül esik hatáskörén, csupán a tanterv kidolgozásában vett részt és ma is ellátja az ott folyó oktatást a könyvtáros szaktantárgyak jegyzeteivel.)

A nem főhivatású könyvtárosok *alapfokú* képzését a KMK irányítja, a tanfolyamokat és vizsgákat pedig a hálózati központ szervezi. A KMK dolgozza ki a tanácsi hálózat számára az alapfokú képzés tanulmányi és vizsgarendjét, s látja el jegyzetekkel a tanfolyamokat. Ez a képzés a tanácsi és a szakszervezeti hálózatban 1961-ben indult meg országosan, azóta a tanácsi és szakszervezeti hálózatokban több mint 3000 tiszteletdíjas és társadalmi munkás könyvtáros tett alapfokú vizsgát.

A *könyvtárosok szakmai továbbképzése* országosan kidolgozott terv szerint a jövő évben kezdődik. A tervet a KMK dolgozta ki, és annak végső vitájára ez év tavaszán kerít sort az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács.

\*

Befejezésül érdemes még néhány szót szólni kapcsolatainkról is. Régebben egy kissé önmagában néztük a könyvtárügyet és nem mindig a művelődésügy egészében. Új szín a munkánkban, hogy néhány könyvtárat, művelődési házat közösen tanulmányoztunk a *Népművelési Intézettel*. Néhány közös útmutatót is dolgoztunk ki. Reméljük, ez a közös program termékenyítően hat mindkét munkaterületre.

Igyekszünk erősíteni kapcsolatainkat testvérintézményeinkkel is. Szolgáltatásainkat csak akkor tehetjük hatékonyabbá, ha jól megismerjük, hogy dolgoznak a szocialista országok könyvtártudományi és módszertani intézményei. A tanulmányutakon felül szükség van szervezettebb kapcsolatok kiépítésére is. Februárban résztvettünk a könyvtárépítők és berendezők prágai konferenciáján, amelyet a csehszlovák módszertani központ szervezett meg, 1964 őszen pedig a szocialista országok módszertani központjainak nemzetközi megbeszélését rendezzük meg Budapesten. Ettől nemcsak azt reméljük, hogy a magunk munkája megjavul, hanem azt is, hogy a magyar könyvtárügyet jobban megismerik a testvérországok.

Sallai István

## PÁLYÁZAT

Tiszanána Községi Tanács VB főhivatású községi könyvtárosi állásra hirdet pályázatot. Könyvtárosi képesítéssel és gyakorlattal rendelkezők előnyben részesülnek.

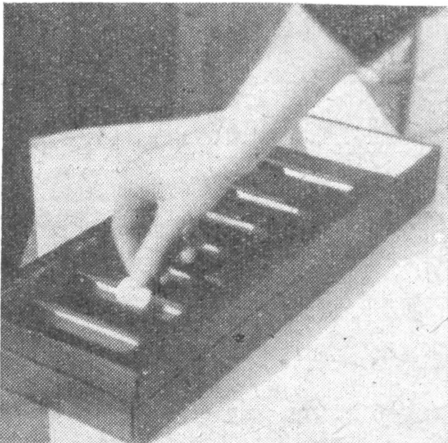
## A kölcsönzési statisztikai munka meggyorsítása

A mindennapi gyakorlat igazolja, hogy a tasakos, színcsíkos kölcsönzési rendszer nagy mértékben csökkenti a kölcsönzési adminisztrációt és sok időt szabadít fel más olvasószolgálati célra. A kölcsönzőkártyákra az olvasó vagy a kölcsönző könyvtáros rávezeti az olvasó számát, a kölcsönző ráüti a keletbélyegzőt és a kártyát, valamint a színcsíkot behelyezi a tasakba. A tasakot azonnal, vagy a kölcsönzés befejeztével visszahelyezi betű-, vagy számsorrendjébe. Ezzel a módszerrel egy-egy könyv kölcsönzési adminisztrációja másodpercekre csökken. Hosszadalmas marad azonban a napi statisztika elkészítése, amely a könyvtár forgalmától függően  $\frac{1}{2}$ – $1\frac{1}{2}$  órát, néha ennél is többet vesz igénybe. Ugyanis igen nehézkes és aprólékos munka a cédulák kiemelése és visszahelyezése a tasakokba.

Kellner Béla könyvtárigazgató a Kaposvári Megyei Könyvtárban olyan eljárást vezetett be, amelynek segítségével a napi statisztikai adatok összeállítását sikerült egész rövid időre csökkenteni.

A segédeszköz egy 48 x 15 x 5 cm-es keménypapír doboz, amelynek 6 rekesze doboztetővel fedett, egy nagyobb méretű rekesze pedig nyitott. A rekeszek felett a doboztető perselyszerűen nyitott. A 6 nyílás felett a statisztikai nyilvántartás rovatainak megfelelő feliratok olvashatók:

- Társadalomtudományi
- Mezőgazdasági
- Egyéb ismeretterjesztő



A korong behelyezése a statisztikát megkönnyítő dobozba

Ifjúsági  
Szépirodalom.

A gyermekkönyvtáraknak kisebb méretű (35 x 15 x 5 cm), négyrekeszes doboz is elegendő, a három rekesz felett „Mesés-könyv, Szépirodalom, Ismeretterjesztő” felirattal.

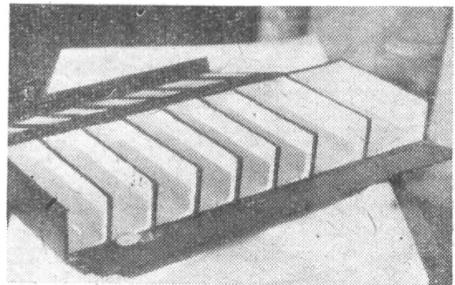
A hetedik (nyitott) rekeszben annyi zsetont tárolnak, ahány kötetes napi kölcsönzési forgalomra számítanak (illetőleg a biztonság kedvéért valamivel többet). Zsetonnak bármilyen anyagból készült, könnyen számolható érméket lehet használni (műanyag, fém, keménypapír). A legolcsóbb megoldás a papírkereskedésekben kapható „számoló korong”. (Termékszám: 685–32–13–1) Ára: 100 db 4,— Ft.

A kölcsönzés során annyi korongot emelnek ki a nyitott rekeszből, ahány kötetet kölcsönöz az olvasó, és a műfajnak megfelelő rekeszbe annyi korongot dobnak be, ahány kötetet az egyes műfajból választott az illető. Pl. ha az olvasó 4 kötet könyvet kölcsönöz: 2 szépirodalmi művet, 1 műszakit és 1 útirajzot, akkor a 7. rekeszből kiemelnek 4 korongot, ebből kettőt a szépirodalmi rekeszbe, egyet a műszaki, egyet az egyéb ismeretterjesztő rekeszbe dobnak.

A kölcsönzés befejeztével a doboztetőt felnyitják, ezzel a doboz elülső oldala vízszintesbe nyílik és könnyen hozzáférhetővé válnak a rekeszekbe dobott korongok. Nincs más feladat, mint az egyes rekeszek tartalmát kiemelni, összeszámolni és bevezetni a munkanapló megfelelő rovatába.

A statisztikai adatok bevezetése után az összeszámtolt korongokat visszahelyezik a 7. gyűjtőrekeszbe.

Ezzel a módszerrel elkerülhető a könyvkártyák kiemelgetése, visszarakása, a vonalkázással történő számlálgatás, és



A statisztikai doboz nyitott állapotban

percekre csökkenthető a kölcsönzött könyvek számának és műfaji megoszlásának megállapítása.

Különböző megfigyelésekre, felmérésekre is alkalmassá tehető ez az egyszerű eszköz. Pl. figyelni lehet a verseskötetek forgalmát a szépirodalmi művek forgalmán belül. Ez esetben a verses mű kölcsönzésekor egy speciális színű, vagy a többitől eltérő alakú korongot kell dobni a szépirodalmi rekeszbe.

Hasonlóképpen megoldható — némi előkészülettel — a negyedik negyedre elrendelt bővített statisztika is. E negyedben a szépirodalmi statisztikán belül ki kell mutatnunk

1. a klasszikus és a régi magyar irodalom
2. a mai magyar irodalom
3. a világirodalom klasszikus művei
4. a nem szocialista országok mai irodalma

## *Egyszerűbb letéti nyilvántartás*

A feldolgozó és nyilvántartó munkának a leghosszabb időt rabló része a címleltár vezetése. Minthogy alig használható többre, mind az állomány meglétének igazolására, a könyvtárosok joggal kezelik szükséges rosszként, és szeretnék megszabadulni tőle.

Könyvtárunk, a miskolci SZMT könyvtár új fajta sommás leltári lapot dolgozott ki, amely többretű feladatnak tesz eleget. Egyrészt cédula-leltár, másrészt a letéti állomány nyilvántartására is alkalmas. A sommás lap katalóguscédula méretű, s a szakszervezeti központi könyvtárakban eddig használt sommás karto-téklaptól abban tér el, hogy egy-egy lapra külön-külön vezetjük rá a felvett mű példányszámának megjelölése mellett minden példány leltári számát is. A leltári szám melletti rovatba a letéti könyvtár száma kerül. Egy kartonra 30 példányt lehet felvenni. (Ennél több példány beszerzésére ritkán kerül sor.) Ha a könyvet visszahozták a letétből, a művek betürendjében álló kartonokon a könyv leltári száma alapján keressük meg a letéti könyvtárat jelző számot, s azt áthúzza jelezzük a visszavételt. Ha ugyanazt a könyvet újra letétbe adjuk, a következő kockába vezetjük be az új letéti hely számát.

Számításaink szerint 5 letétbe helyezésnél többet nehezen visel el egy könyv, de ha mégis, az egész sort áthúzza újabb helyre írjuk fel leltári számát. (I. a ábrán a 3526-os tételt.) Az említettek ki-

5. a szovjet

6. a népi demokratikus irodalom forgalmát.

Ehhez hat színű, vagy hat formájú korongot kell készíteni és egy-egy színt, vagy formát valamelyik adat megjelölésére lehet felhasználni. A negyedik negyedben a szépirodalmi rekeszben összegyűlt korongokat hat felé kell csoportosítani és azután lehet összeszámolni. Ez a módszer lényeges időmegtakarítással jár, még ha a különleges korongokat egy alkalommal házilag kell is előállítani.

A doboz bármely könyvkötészetben előállítható. Előállítási önköltsége csekély, a megtakarított munkaidővel egy-két nap alatt megtérül. A falusi és szakszervezeti könyvtárak ellátása érdekében ajánlatos lenne, ha a forgalomba hozataláról a Könyvtárellátó gondoskodna.

A Somogy megyei járási könyvtárakban a fenti módszert már alkalmazzák. Folyamatosan bevezetik a nagyobb forgalmú falusi könyvtárakban is.

vül még a következő adatok kerülnek a kartonra: az egy kartonra felvett könyvek mennyisége és annak változása (ld. a cédula felső jobb sarkán levő rovatot), továbbá a lerakott nyilvántartási lapok száma, hogy a beérkezéstől a törlésig követhető legyen a könyv útja. Ennek helye az előbbi szám alá kerül.

A régi sommás nyilvántartási lap a következő kérdésekre felelt:

1. Egy bizonyos műből hány példánnyal rendelkezik a könyvtár,
2. hány példány van raktáron,
3. melyik letéti könyvtárban volt már kint a kérdéses mű valamelyik példánya,
4. melyik letéthelyen található az adott időpontban a könyvek.

Amíg a régi nyilvántartás egy bizonyos mű egyes példányairól általában beszél, addig az új nyilvántartás a leltári szám által meghatározott példányairól ad számot:

5. melyik leltári számú könyv van kint,
6. egy példány hány letéti kölcsönzést bír ki,
7. melyik példányt kellett törölni.

Az eddigi sommás nyilvántartásban a könyvtáros a lap 130 kockája közül kereste ki a kérdéses letét helyét, s egy vonalkával jelölte a kihelyezést. A régi lap sűrű rovatozása miatt igen nagy a hibalehetőség. Az újnál legfeljebb 30 leltári szám közül kell kikeresni a megfelelőt.

A fő cél azonban nem annyira a letéti nyilvántartás egyszerűsítése volt, hanem a címleltár elhagyása. Különösen érinti

ez most az SZMT központi könyvtárakat, mivel a közeljövőben kerül sor három nagy hálózat anyagának (építők, vasút, postás) beolvasztására, amely pl. Borsodban több mint 60 000 kötetet tesz ki. Számításaink szerint a 60 000 kötet leltározása 15—16 000 Ft-ba kerül. Emellett nagy a munkamegtakarítás a törléskor is. A törölt könyvek címeit nem kell a címléttárban visszakeresni.

#### Leltári nyilvántartás címléttár nélkül.

A Könyvtárellátótól beszerzett könyvek átvételekor a megrendelő jegyzék megfelelő címei mellé beírjuk az átvett könyvek leltári számát től-ig, s a megrendelő-jegyzékeket érkezési sorrendben okmányként lerakjuk. Így járunk el az egybeütt beszerzett könyvek jegyzékeinél is. A jegyzék adja a leltári számok sorát, amivel a cédula-leltárat egybe lehet vetni. A törlésre kerülő könyvek leltári számát pirossal áthúzzuk a sommás lapon, s az utolsó rovatba jegyezzük a törlési jegyzék számát. (Az ábrán a 3529-es tétel.)

Mivel az új sommás lap most már a címléttár szerepét is betölti, tartalmaznia kell a következő adatokat: raktári jelzet, szerző, cím, a kiadás sorszáma, impreszum adatok, terjedelem, méret, keret-

		5/8/7					
J 08		42/1962		256/1962			
JÓKAI MÓR							
Egyém, tied. 3v. 3. kiad. Bp. 1961. Szép-							
1000. Kiadó 547 1 B t. - 21 cm.							
/Jókai Mór válogatott művei./ 75 p.							
3525.	4	12			10541		
<del>3526</del>	<del>5</del>	<del>11</del>	<del>8</del>	<del>21</del>	<del>9</del>	10542	35
3527	24				10543		
3528	31				3526	17	
<del>3529</del>	<del>7</del>	<del>18</del>		3/	1963		

megjelölés, ár. (Egy kartonon csak azonos kiadású művek foglalhatnak helyet.)

A fent ismertetett cédula-leltárat természetesen a továbbiakban is a csoportos leltár egészíti ki.

A könyvtárak nagy gondja az állomány ellenőrzése is, amely 10 000 kötetten felül már nem oldható meg a címléttár alapján. Az új sommás lapok alapján ez is könnyebben végezhető el, csak a leltári számok sorrendjében kell rendezni a cédulákat. (Ha egy kartonon több időpontban beérkezett könyveket vettünk fel — mint a példaként feltüntetett kartonon — leltározáskor tovább tesszük a kartont, amint átjutottunk az ellenőrzött első számcsoporthoz.)

Hernádi Istvánné

## A felesleges munkafázisok elhagyása

Az éveken keresztül végzett feldolgozó munka kapcsán — a kezdeti „probléma-mentes” korszakot leszámítva — próbáltam megmagyarázni magamnak bizonyos munkák szükségességét. Figyelemmel kísértem mindazokat a cikkeket és tanulmányokat, melyek e munkáról szóltak, s a bennük felvetett gondolatokhoz kapcsolódva szeretném a feldolgozó munka három területének néhány problémáját érinteni azzal a reménnyel, hogy segítem a problémák ma már elkerülhetetlen megvitatását, s talán megoldását is.

### AZ ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁS

terén jelentkezik az első probléma, mely megoldásra vár. A könyvtárak ma már — a legkisebb könyvtárakat leszámítva — nem valósíthatják meg feladataikat, ha csak a Könyvtárellátó által terjesztett könyveket szerzik be. A Könyvtárellátó,

bár az Állami Könyvterjesztő Vállalat keretében működik, még a vállalat boltjaiban árusított könyveket sem terjeszti hiánytalanul, például az idegennyelvű könyvekkel sem foglalkozik. Furcsa, hogy a Könyvtárellátótól nem szerezhetők be olyan kiadványok, mint az 1960. évi népszámlálás, vagy a *Színjátékok kiskönyvtára* sorozat egyes kötetei, mert a kollektor nem terjeszti a Népművelési Intézet, a Központi Statisztikai Hivatal kiadványait, sőt még az egyes könyvtárak és intézmények kiadásában megjelenő könyvtári vonatkozású és bibliográfiai anyagot sem. Állandó nehézséget okoz ez a „terjeszti — nem terjeszti” probléma, melynek illusztrálására egyetlen példát említenék meg. Az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában megjelent *A magyar bibliográfiák bibliográfiája 1956—1957* című kötet. Ezt a könyvtárak megrendelhetnék a Könyvtárellátó 1960. évi 22. jegyzékén.

Ugyanennek a műnek az 1958—1960-as évhatárú kötete — megjelenését közölte a Magyar Nemzeti Bibliográfia 1963. 18. száma — még a Könyvtárellátó jegyzékének 1964. évi 1. számában sem szerepelt. (Esetleg a következő jegyzéken már szerepel, esetleg nem.)

Így a könyvtárak a legfrissebb anyag egy részének beszerzésében is rá vannak kényszerítve a kiadók képviselőivel folytatandó tárgyalásokra, levelezésekre, egy-egy könyv külön megrendelésére stb. Hogy mit jelent ez a gyakorlatban, elég az elvégzendő munkákat végiggondolni. (A kiadvány megrendelése a kiadó képviselőjétől, vagy levélben. Az előbbi esetben „beszélgetés”, melynek célja a szükségtelen kiadványok megvásárlásának elhárítása, az utóbbi esetben levél írása, iktatás, postázás, a megrendelés visszaigazolásának tudomásul vétele. Majd az utánvétes csomag kiváltása, vagy árának csekken való befizetése, s ennek pénzügyi könyvelése, az egy példányban megküldött számláról másolat készítése. Utána pedig maga a feldolgozó munka.)

Mindez elkerülhető lenne, ha a Könyvtárellátó terjeszteni mindazokat a kiadványokat: 1. melyeket a Magyar Nemzeti Bibliográfia regisztrál, 2. melyeket az ÁKV Idegennyelvű részlege hoz forgalomba. Természetesen bizonyos szűkítést lehetne alkalmazni (például a zeneművek, hanglemezek, iskolai értesítők stb. tekintetében), de a jelenlegi kör feltétlenül bővítésre szorul.

AZ ÁLLOMÁNYBAVÉTELLEL kapcsolatos munkákat két szabvány, az MSZ 3448—55 Könyvtári állományleltározás és MSZ 3449—52 (A könyvtári bélyegzés), valamint A tömegkönyvtárak kezelési szabályzata (a továbbiakban TKSZ) is előírja. Ez utóbbi alkalmazását a 11—2—32/1954. Np. M. sz. utasítás írja elő. Elsősorban az állománybavételt lehet és kell egyszerűsíteni.

Vitathatatlan tény, hogy a bélyegző a tulajdonjog feltüntetésére szolgál, és szükség van rá. De nem a bélyegzőlenyomatok száma biztosítja az állomány védelmét. Gyakorlati és állományvédelmi szempontból elegendő volna — véleményem szerint — a tulajdonjog és a leltári szám feltüntetése a címlap fonákján.

De nézzük az előírásokat. Az MSZ 3449—52 szerint a „könyvekben a bélyegzés a címlap verzójára (hátlapjára) és az utolsó szöveglapra... kerül.” (3.41 szakasz). A TKSZ előírja: „a bélyegzőt a belső címlap visszájára, a 17. lapon a szöveg alatti lapszél közepére, az utolsó szöveglapra... kell ütni.” (11. pont) A továbbiakban mind a két előírás egységesen elrendeli a kötethez tartozó valamennyi számozatlan, vagy külön számo-

zással ellátott melléklet, tábla, térkép hátlapjának lebélyegzését. A leltári számok feltüntetésének kötelezettsége terén már nincs egység a két előírás között. A szabvány (MSZ 3449—52) előírása szerint (4.31 és 4.4 szakasz) a leltári szám a címlap verzóján a TKSZ szerint (40. pont) „a címlap visszáján, a 17. lapon és az utolsó szövegdoldalon” tüntető fel.

Ha könyvtárunk — a Székesfehérvári Megyei Könyvtár — 1963. évi állománygyarapodási adataival próbáljuk megvilágítani e munkák időigényességét, a következő adatokat kapjuk. (Könyvtárunk állománya az év folyamán 9474 db könyvvel gyarapodott.) Ha nem kellett volna a tulajdonbélyegzőt a 17. lapra ráütni, és a leltári szám feltüntetése csak a címlap verzóján történik, úgy könyvenként 3 munkamozzanatot takaríthatunk volna meg, összesen 28.422 munkamozzanatot. — Könyvtárunk a központi kölcsönző részére a könyvtárellátó 24. jegyzékén 4379 db könyvet szerzett be, melyekben 12.342 tábla és térkép lebélyegzése vált szükségessé. (Átlag könyvenként 2,8 tábla.) Egyéb forrásokból és egyéb részlegek részére 5095 könyv leltározása történt meg. Ha ennél az anyagnál könyvenként csak 2 táblás átlagot számítunk, ez 10.190 táblát, az előbbivel együtt tehát összesen 22.532 táblát jelent. Elgondolkoztató adatok.

A címlaptárkönyv vezetésével kapcsolatban is kétséges, hogy valamennyi adat szükséges-e. Elhagyható lenne például a könyv megjelenésének éve, hisz az úgy is szerepel a raktári lapon, s az azonosításnál nem szükséges. A kötés minőségének jelölése sem fontos, hisz csak a pillanatnyi állapotra vonatkozik, s az ár feltüntetése a tévedéseket kizárja. A beszerzés módja a szállítási okmányokból mindenkor megállapítható. Nem okozna problémát a raktári jelzet macskakörmözése sem. A könyvtári munka szempontjából nincs jelentősége az ár rovat összeadásának, csoportos leltárkönyv vezetése esetén. — A leltári szám rovat szélesítésével megoldható lenne egy kombinált tulajdon és számbélyegző használata, melynek lenyomata kerülhetne a címlaptárkönyvbe is, s a leltározás összekapcsolódna a tulajdonbélyegzéssel.

A KÖZPONTI FELDOLGOZÁSSAL kapcsolatban felmerülő problémák egyrészt a korrektúra hiányából (vagy hibájából), másrészt a központi feldolgozást végzők és munkájuk eredményét élvezők kapcsolatának hiányából adódnak.

Az elsőként említett ok bizonyítására nem volna jelentősége példák felsorolásának, hisz ezek közismertek. Azért kell mégis foglalkozni a kérdéssel, mert ma

már minden egyes címeírást és szakozást ellenőrizni kell. Nem a javítások elvégzése az időrabló munka, hanem maga az ellenőrzés, melyre feltétlenül szükség van. — Meg kellene találni a módját annak is, hogy a központi feldolgozás és a könyvtárak kapcsolata valamilyen formában létrejöjjön. Az elmúlt év április—június hava kísérleti időszak volt a Magyar Nemzeti Bibliográfia szakszámainak felhasználása terén. Kilenc hónap telt el azóta. Hogyan használják fel a könyvtárak a kapott szakszámokat helyesen, ha nem tudják, hogy a jövőben milyen részletességű szakszámokat kapnak. Mark Twain neve e formában volt használatos éveken keresztül könyvtárainkban, újabban a felvétel formája: Twain, Mark.

Néhány soros közlő indoklással a változás okát a könyvtárak tudomására lehetett volna hozni. Ugyanígy közölni kellene folyamatosan az ETO táblázatban beállott változásokat is.

Csak néhány gondolatot kívántam felvetni, a kérdés részletes taglalása nélkül. Az okok keresése helyett kizárólag azt kívántam hangsúlyozni, hogy szükség és lehetőség van e munkaterületeken is bizonyos, talán jelentéktelennek látszó, de több százszor és több ezerszer ismétlődő munkamozzanatok elhagyására. Ha e téren az egyszerűsítés lehetővé válik, a fel szabaduló energiát a könyvtárak tartalmi munkájuk színvonalának emelésére fordíthatják.

*Tóth György István*

## A Szabó Ervin Kör választmányi ülése

A Szabó Ervin Kör választmánya (az eddigi ideiglenes választmány helyébe lépett új választmányról a legutóbbi számunkban adtunk hírt) febr. 29-én tartotta első ülését. A választmány megerősítette tisztségében dr. Mátrai László elnököt és dr. Székely Sándor titkárt, majd a választmányi tagok munkafeladatait vitatta meg. A januári választáson ugyanis az a javaslat hangzott el, hogy kívánatos volna, ha a választmány egyes tagjai a kör munkájának egy-egy részét felelősen irányítanák. E javaslat volt az alapja az ülés első napirendi pontjának.

A vita eredményeképpen számos reszort alakult ki, és a reszortfeladatok megtalálták a gazdáikat is. A reszortok közül csak néhányat sorolunk fel: IFLA ügyek intézése; előadások és előadók szervezése; külföldi utazások szervezése és vendégek fogadása; belföldi utazások és tanulmányi látogatások szervezése; a szakcsoport-munka irányítása; a klubélet szervezése stb.

A kör munkája — legalábbis lehetőségeit tekintve — valóban sokrétű. A választmány tagjai szívesen vállalták a feladatokat, és így joggal remélhető, hogy a kör vezetőségének élénkülő tevékenysége további eredményeket hoz.

A választmány ezután az IFLA vezetősége által javasolt szervezeti változtatásokkal foglalkozott. Amint arról tavaly beszámoltunk, az IFLA szófiai közgyűlésén már szóba kerültek bizonyos szervezeti változások, akkor azonban nem született határozat. Az IFLA az idén Rómában tartja a közgyűlését, és ezen kíván dönteni. A javaslat lényege az, hogy a két közgyűlés közötti időben legyen az IFLA-nak egy szűkkörű operatív vezetősége, amely az eddiginél hatásosabban végezhetné az irányítást. E vezetőségen kívül egy széleskörű tanácskozó testület segítené a munkát, a tanácskozó testület a közgyűlések alkalmával működne, előkészítené a közgyűlés elé terjesztendő javaslatokat, majd megfogalmazná a közgyűlésen megvitattott határozatokat. Az IFLA legfelsőbb vezető szerve továbbra is a közgyűlés marad.

A választmány lényegében egyetértett a javasolt szervezeti konstrukcióval, és bizonyos kiegészítő javaslatokat tett az operatív vezetőség szervezetére és összetételére vonatkozóan.

Ezután az 1964—65-ben végzendő munka fő kérdéseivel foglalkozott a választmány. A részleteket a titkárság a választmány reszortfelelőseivel külön-külön egyezteteti, megbeszéli, ily módon alakítják ki a kör munkatervét a következő időszakra.

*dr. Székely Sándor*

### **Könyvtári könyvek**

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

#### **KUN ZOLTÁN**

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetben.

**EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30**

## Járásí KÖNYVTÁRI HÍRADÓK

Mind több járásban jelennek meg rendszeresen. Főleg dunántúliakban meg észak-magyarországiakban, amelyekben nem ritkán harminc-ötven-hetven község is van. Ilyen járások könyvtári irányításának fontos segédeszköze a negyedévente megjelenő híradó. A *tapolcai, zirci, szentgotthárdi, pápai* 1964-ben negyedik évfolyamát kezdi meg, a *celldömölki* a harmadikba lép, a *dorogi* tavaly indult meg. Huszonöt járás híradóit olvastam át, hogy beszámolhassak legjellemzőbb erényeiről és kijavítandó fogyatékoságaikról.

Legfőbb vonzóerejük helyi voltak. A *művelődési forradalom országos tennivalóit a helyi sajátosságok aprópénzére váltva látni bennük*. Ismerősek a községek, a könyvtárosok, a problémák. Rólunk szól, a mi járásunkról, az én falumról is, a szomszéd falusi könyvtár olvasószolgálati módszereiről, a három faluval arrébb folyó eleven propagandáról, amit magam is láttam, vagy megnézhetek; az én járásí könyvtárigazgatóm szól az éves feladatokról, aztán itt egy régi ismerősöm éves terve, sok okos dolgot tervez a miénkhez hasonló községben stb., stb. Persze, a „couleur locale”, a helyi színezet nem minden, a járásí híradók minőségükben, tartalmukban és formájukban igen különböző színvonalúak.

**KÜLSŐ FORMA.** — Terjednek a többszínű, grafikus és festőművész tervezte borítólapok. Legkifejezőbbek a *kulturális tartalomra* és a *tájjellegre egyaránt* utalók. A *siófoki* nyitott könyv, előtte karcsú, piros-fehér-fekete világítótorony, a háttér az ég és a Balaton kéksége meg egy sötét vitorlás. *Szeged* (hogy egyetlen városi híradóról is beszéljen) cinőberszínű térképén fehér utak torkollanak a körutak gyűrűjébe, a címlap közepén kék alapon a múzeum-könyvtár ismert épülete. Szép a *nagybátonyi, fonyódi, zalaszentgróti, győri, körmendi* és néhány más híradó borítólapja is.

Vannak viszont jellegtelen, szürke, unalmas, körlevélszerű borítók: rossz papíron semmitmondó, de bőbeszédű szöveg, esetleg kezdetleges rajz is. A silány, primitív borító is pénzbe kerül, a tartós, többszínű, művészi borítónak sokkal nagyobb a mozgó ereje, mint a többletköltsége!

Egyik-másik híradót rotaprinten, a legtöbbet csak stencilen sokszorosítják. Általában a megyeszékhelyeken készült járásí híradók tartalmukban és kiállításukban szebbek-jobbak. Mennél messzebb vagyunk a megyeszékhelytől, annál több a gépelési, sőt a helyesírási hiba, a félrecsúszott, maszatos stencil, rosszabb a papír, erősebb a körlevél-jelleg. Általában igaz ez, de sok a kivétel: a *pápai, marcali, csurgói, siófoki, dorogi, paksi* híradó olcsó szívópapíron, stencilezve készül, mégis hibátlan, tiszta, jól olvasható a szövegük. Ezek a járások megbecsülik könyvtáros-olvasóikat és — saját magukat.

**KÖVETENDŐ PÉLDA: NAGYBÁTONY.** — Nemcsak követendő, követhető is: Nagybátony *átlagos* helyzetű járás, nem jobbak könyvtári körülményei, nincs több munkatársa, mint a többinek. De nagyobb a gondossága. Híradójának borítólapján bordó-lilás alapon lobogó fáklya, előtte nyitott könyv, Csehov-idézzel. Kevés, nem túlmagyarázó a borítólap szövege, de minden rajta van. Már a borítólap szuggerálja, hogy kézbe kell venni a híradót. (Nem ártana a szép borítót tartósabb papírra nyomatni.) Cikkkel kéthasábosak, címei rajzoltak, táblázatai jól tömörítettek, szövegében hiba alig van. Külső elrendezése újság-jellegű, tördelésben járatos emberre vall, nincs ebben versenytársa a huszonöt között. Tanácsolom, hogy a következő számból 124-gyel többet készíttessen *Zachar László* járásí könyvtárigazgató, s küldje meg minden járásnak, hasznát vennék.

Tartalmilag is alapos, változatos, elmélyült a híradó (1962. novemberi számáról van szó). A vezércikk értékeli a községi könyvtárak versenyét. A negyedévi munka számszerű és szöveges értékelése után *Minden házból egy nőolvasót!* címmel a *jársí nőtanács elnöke* írt. A sok községi példával megtűzdelt cikk kifejté: mit fog tenni járásszerte a nőmozgalom a könyvtárakért, az irodalomért. Hasznos segítség a *Szem-pontok a vb-beszámolóik előkészítéséhez* is. Két cikk kitekint a járásból: megyei munkatárs vizsgálja a *községi könyvtárak törzssanyagát*, az SZMT egyik könyvtárosa a *műszaki ismeretterjesztés* könyvtári vonatkozásaival foglalkozik. Végül két községi könyvtáros ír: egyik a cigánykérdésről, másik a diafilmkölcsönzésről. Az utolsó két oldalon tartalmas *hírek*: bennük sok szó esik a *tanácsok, szakszervezetek, könyv-barát-bizottságok, földművelésszervezetek* stb. tevékenységéről. A híradó terjedelme 15 sűrűn teleírt oldal, kétszerese-háromszorosa más járásí híradóknak.



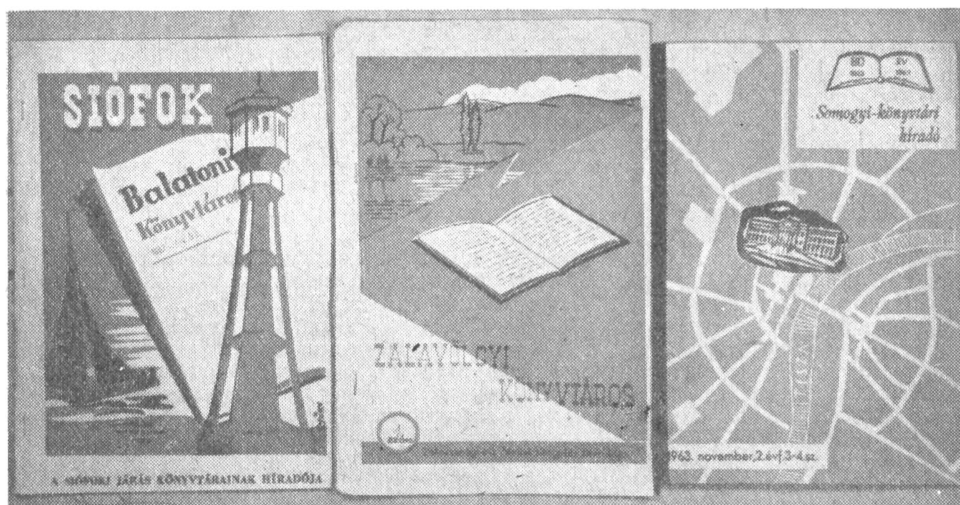
Miért jó ez a szám? Mert a negyedévi értékelésen kívül sok más kérdésről is ír. Mert a járási igazgató nem egymaga írja. Mert nemcsak a tanácsi, de a szakszervezeti könyvtárak munkáját is értékeli. Mert községi könyvtárosok is szóhoz jutnak benne. És mert nemcsak a könyvtárosok, hanem a tömegszervezetek is találnak benne olvasnivalót és feladatot.

**KONKRÉT SEGÍTSÉGET!** — A könyvtárosok nyilván nem általánosságokat, megfellebbezhetetlen „ukáz”-okat, körlevélszerű utasításokat, határidős felelősségrevonásokat várnak a híradótól, hanem konkrét, felhasználható segítséget. Sok híradó azonban nem képes túllépni az általánosságokon.

Az új művelődési év előtt — nagyon helyesen — a legtöbb híradó közli az új feladatokat. Lényeges, hogy ez *idejében* és megfelelő módon történjék. A *kaposvári* híradóban *Fiola Pál* cikket olvastam: *Feladatok az új olvasóévadban*. A híradó megjelent 1963 októberében. Addigra az éves tervek régen elkészültek, a jótanácsok *tervkészítés előtt* értek volna sokat. Ilyen cikk júliusban, augusztusban jelenjen meg, de melléklettel. Tegyük mellé két könyvtáros éves tervét, hogy a többiek lássák: hogyan alkalmazta a jótanácsokat X. és Y. Tudom, nehéz két községi könyvtárossal nyár közepén éves tervet készíttetni, de nagy a haszna.

Másik példa. A *győri* járás híradójában olvasok egy cikket: *A könyvtárak helye a népművelésben* (1963. 3. sz.). Jó. De mennyivel meggyőzőbb, ha mellette D. és Z. községek *éves terveiből* részleteket olvashatunk, amikből kiderül, hogy — az említett cikk szellemében is — a könyvtár megtalálta tennivalóit a mezőgazdasági és műszaki ismeretek bővítésében, a tanfolyamok, akadémiák segítségével, az irodalmi ismeretterjesztésben stb. Megjegyzem: az új évad ilyen indítására, a tervezés ilyen segítségére egyetlen híradóban sem találtam példát, mindenütt megelégszenek a feladatok *körlevélszerű* felsorolásával.

**NINCS MONDANIVALÓ?** — Nem egy híradónál ezt érzem. Sematikus a felépítés: hat-nyolc oldalon adattenger, számzuhatag (mintha mindig közölni kellene a legjelentéktelenebb számokat is) és szöveges értékelés. Utána egy cikk valamilyen könyvtári témáról (nem mindig). Végül újabb feladatok, majd hírek. Az olvasó mérget vehet rá, hogy mindig ezt találja, ugyanabban a sorrendben és ugyanolyan egyhangúan. Márpedig az életben szeretjük a *változatosságot*, az újságban különösen, azért *újság*, azért *híradó!* A következő számban megint számtenger, újból feladatok, és így tovább a végtelenségig. Mindez *szükséges*, de ne foglalják le vele a terjedeleme háromnegyed részét. Az a fontos és érdekes, ami a feladatok kihirdetése, a tervek elkészítése, a könyvtárak berendezése után történik: *ahogy a könyvtáros segítségével összetalálkozik olvasó és irodalom*. A könyvtári tevékenységnek ezt a legfontosabb szakaszát sűrű kód takarja. Mintha erről a járási könyvtárosoknak nem volna elég ismeretük és mondanivalójuk, mintha nem az élet alapos ismeretében összegeznék a beküldött jelentéseket. Nem állítom, hogy így van, de a híradók



ilyesféle képet mutatnak. *Alapos, elmélyült, elemző, módszertani írásokat, nem pedig megjegyzéseket, fél és egyoldalas forgácsokat szeretnék olvasni ilyen témákról: Bevált propagandamódszerek járásunkban — Olvasószolgálat A. és Z. községben — Jókaitól Nagy Lajosig (Tíz kezdő olvasó fejlődése) — A könyvbarát-mozgalom járási tapasztalatai — A szabadpolc két éve X. községben — C. falu nőtanácsa az irodalomért stb. stb.*

A „híradó” elnevezés ne tévesszen meg senkit: a híradók csak akkor képesek betölteni feladatukat, ha nemcsak híreket adnak, hanem tartalmas *módszertani* lappá fejlődnek.

Hogy milyen is ez a módszeresség? Tessék végigfutni a *szegedi híradó* 1963. novemberi tartalomjegyzékét! Találni benne cikket a központi kölcsönző feléves munkájáról és a fiókhálózat tevékenységéről, a gyermekolvasókkal való foglalkozásról meg a televízió és az irodalom kapcsolatáról, a középiskolai szakkörök könyvtári támogatásáról, a Somogyi Könyvtárban folyó tudományos munkáról stb., stb. Persze, Szegednek mások a lehetőségei, híradójának felelős szerkesztője, szerkesztője és szerkesztő bizottsága van, *szemlélete* azonban példa a legkisebb járási könyvtárnak is: a szegedi híradó már ma módszertani lap, a könyvtári tevékenység *tartalmi* kérdéseivel, *módszertani* vonatkozásaival foglalkozik. Ebben követnie kell minden járási híradónak.

**TÖMEGBÁZIST!** Lakosságunk 18,40%-a olvasó. Szeretnénk, ha olvasó nemzet lenne a magyar. Ezért a nagy célért a könyvtáros egyedül kevesebbet tehet, mint sokadmagával. Erős társadalmi bázis kell, *gondolkodjanak sokan a könyvtár, az irodalmi művelődés feladatairól.* Allítsuk jobban ennek szolgálatába a híradókat!

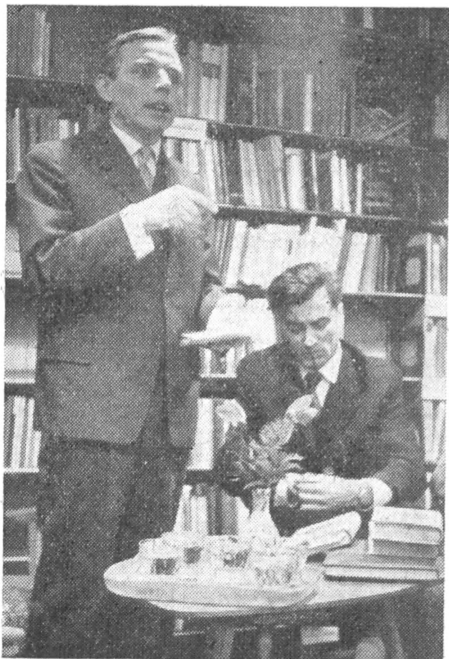
Hogyan? *A híradók maradjanak a könyvtárosok, könyvtárak lapjai, de ne csak a könyvtárosokhoz szóljanak. Forduljanak mindazokhoz, akiket a könyvtárosok szövetségesül akarnak megnyerni.* Jó példát adott erre Nagybatony, mikor a járási nőtanács vezetőjével íratott cikket. Többet lehetne írni — nemcsak a hír-rovatban! — a tanácsok, pártszervek, tömegszervezetek, könyvbarát bizottságok könyvtárat, olvasást segítő tevékenységéről. Sőt, nemcsak róluk, de *velük* íratni! Például: *Pártszervezetünk minden tagja könyvtári olvasó (Szerző: egy községi párttitkár) — Legyen községünk 30%-a olvasó! (Írja: egy községi tanácselnök) — Mit tesz a kápolnásnyéki nőtanács az olvasásért? (a községi nőtanács elnökének írása) — Miért nincs József Attila olvasómozgalom nálunk? (Egy KISZ-titkár nyilatkozata) — Könyvtár a baracskai borbélyüzletben (Írta a könyveket kezelő borbély) stb., stb.*

Sokszor panaszkodunk, hogy ez a tsz-elnök meg az a párttitkár nem olvas, nem tesz semmit a könyvtárért, a kultúráért. Ha panaszkodás helyett szerzőnek vonjuk be őket. (ez még nehezebb, mint könyvtárosokkal íratni), elkezdene velünk együtt gondolkodni. Könnyű belátni a hasznát, *ha egy községi párttitkár könyvről szóló, használható írását a járás minden könyvtárosa elolvastatja és megvitatja saját községi titkárával.*

Sokkal többet szeretnénk olvasni a *könyvbarát-bizottságokról* a *József Attila olvasómozgalomról*, az *irodalmi körökről*. De ehhez előbb lenni kell és dolgozni kell a bizottságnak, a mozgalomnak, az irodalmi körnek. Attól tartok, hogy a tipikus helyzetet írta le *Sándor János* (*Néhány gondolat a József Attila olvasómozgalomról*. — *Kaposvár, 1963. október*): feltűnően kevés a járásban a 14—18 éves olvasó, „nem beszélhetünk járásunkban mozgalomról...”, a könyvtáros a KISZ-re, a KISZ a könyvtárosra vár, „tetszhalott mozgalom...” Megbecsülendő ez az őszinteség, jók a helyzetelemzést követő tanácsok is, keresni kell egy községet, amelyben a járási könyvtár és KISZ támogatásával mintaszerűvé fejlődik a József Attila mozgalom, hogy a jótanácsok ne szálljanak el a levegőbe. *A társadalmi tanácsokról, a könyvbarát-mozgalomról* (Tapolca, 1963. 1. sz.) című cikk községenként elemzi a problémákat. Nem mindig adja azt, amit ígér, de törekvése hasznos. Problémáit tovább lehet gyűrűztetni. Említi pl. a *balatonhenyei* társadalmi tanácsot, amely „kiválóan működik”. Ennyi van róla, s ebből kiválóságának titka nem fejthető meg. Irassanak cikket a könyvtári tanács elnökével a jó munkáról. — Jól működő irodalmi körünk alig van, mégis a *magyarlakai irodalmi körrel egyetlen mondatot* olvashattam a *cellőmölki híradó* 1963. évi 2. számában. Ez is cikktéma! Nem elég a lap végén *nyolc sort* írni a József Attila mozgalomról (*Néhány szó a József Attila mozgalomról — Marcali, 1963. 2. sz.*), az olvasómozgalom, a könyvbarát bizottság, a könyvtári tanács, szóval a könyvtár körül mozgó vagy nem mozgó társadalmi bázis *tartalmas, külön rovatot* igényel.

**MÁRÓL HOLNAPRA természetesen nem lehet a most is hasznos járási híradókat magasabb színvonalra emelni. Ehhez mindenekelőtt több gondosság, a mostaninál nagyobb terjedelem, jobb kiállítás kell, de legfőképpen az, hogy a járási és községi könyvtárosok megtanulják saját munkájukat elemzően, kritikusan tanulmányozni, és tapasztalataikat ne szégyelljék közkinccsé tenni. A híradók szerkesztői pedig ragadják meg a legfontosabb problémákat, s neveljék ki kis lapjukhoz a szerzőgárdát.**

Ötvevényi László



Simon István bevezetőjét mondja, mellette Csanádi Imre

## KÖNYVTÁRI ESTÉK A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

A „Könyvtári Esték” harmadik előadásának keretében a Fejér megyei születésű Csanádi Imre költői estjére került sor. A bevezetőben Simon István Kosuth-díjas költő méltatta az író munkásságát, majd Csanádi olvasott fel verseiből.

A Könyvtári Esték nagyon népszerűek Székesfehérváron. Az első kettőnek bizonyult már a „rég” előcsarnok, ezért a könyvtár vezetősége úgy határozott, hogy a nagy szabadpolcos kölcsönzőbe teszi át az estek színhelyét.

Az elsón Hegedűs Géza író tartott előadást a regény fejlődéséről, a másodikon Marót Miklós „Humor az irodalomban” című előadása hangzott el. Ezen a szemelvényeket Szentpál Monika előadó művésznő mutatta be.

A sorozat újabb előadására március végén került sor, ekkor Vadász Ferenc, a Népszabadság rovatvezetője tartott beszámolót „Az újságíró jegyzetfüzetéből” címmel. E beszámolót anket követte. (—*Csukly*—)

## VITATKOZZUNK GONDJAINKRÓL!

# A SZEMLELETI EGYSÉGRŐL

Vitatkozni szeretek, „mosakodni” nem. Az előbbi szívesen teszem, az utóbbira rákényszerültem Varga Béla: Vitatkozzunk gondjainkról! c. cikkének elolvasása után. Essünk hát túl először a nehezen, a „mosakodáson”!

A *Népszabadság* 1963. november 20-i számában megjelent *Korszerűbb népművelés Baranyában* c. cikkem feltételezhetően felületes elolvasása alapján Varga Béla olyan következtetésekre jutott, amelyekről szólnom kell, nem magamért, hanem elsősorban a baranyai könyvtárosokért. Varga Béla ugyanis azt olvasta ki cikkemből, hogy: „...Baranyában a korszerű népművelésben a könyvtárak nincsenek benne. (Talán bezártuk őket!)” Dehogy zártuk! Sőt, büszkék vagyunk munkájukra! S ezért kell „mosakodnom”, mert a világért sem akartam megbántani könyvtárosainkat, s ha valóban azt olvasták ki cikkemből, amit Varga Béla — bár ezt nem hiszem — még indokoltabb a magyarázkodás, a vitakozás.

Cikkemben nem a *korszerű* népművelésről írtam általában, hanem a „*korszerűbb*” népművelésről. A kérdést, amelyre válaszoltam, így tettem fel: „*korszerűbb, változatosabb, vonzóbb lesz-e a népművelési munka módszere, mint az elmúlt évben volt?*” Majd később: „*Ha új vonásokat keresünk... stb.*” S így néhány olyan problémával foglalkoztam, mint a népművelési munka irányításának, támogatásának javulása; a kisközségek kulturális ellátása; a cigánykérdés megoldásának segítése; — továbbá néhány új formával, mint pl. az előkészítő tanfolyamok, a szakmunkás-képzés és az általános iskola elvégzésének összekapcsolása, sajátos közművelődési tanfolyamok, Baranyai Vasárnapok stb.; — s végül néhány erőteljesen fejlődő területtel és módszerrel, mint a felnőttoktatás, klubmozgalom, szakköri munka, művelődési autó tevékenysége stb. Mivel a könyvtárosok *korábban is eredményesen dolgoztak*, szembetűnően új formákat, módszereket nem alkalmaztak; s mert nem a *népművelés egyes ágazatait* elemeztem, *látszatra* valóban kimaradtak cikkemből. De csak látszatra!

Ha Varga Béla nem azt nézte volna, hogy mi *nincs benne* a cikkben, hanem azt, hogy *mi van benne*, itt-ott pl. pozitív példát is idézhetett volna. Nagy dolog az, hogy megállapíthattuk: „*elkészültek az egységes községi és üzemi kulturális tervek*”. (Ebbe külön magyarázat nélkül is beleértik Baranyában a könyvtárak tervét is.) A szép számban felsorolt épülő vagy korszerűsödő *művelődési otthonban is benne van* a könyvtár, még a 4 milliós mágocsiban is — mégpedig szabadpolcosan. És benne van a könyvtár és a könyvtáros az ilyen fontos mondatokban: „*A társadalmi vezetőségek javuló munkája, a népművelési egység erősödése általánosan jellemző.*” „*Másik szembetűnő vonása népművelési munkánk alakulásának a klubmozgalom erőteljes fejlődése.*” Klubjaink nagyrésze könyvtári klub, de olvasni szinte valamenynyiben lehet. S amikor ilyeneket mondunk: „*a kisközségek kulturális igényeinek kielégítése nagy feladat*”, vagy „*létrehozzuk és erősítjük a körzeti rendszert*”, vagy „*a cigánykérdés megoldását segítjük kulturális eszközökkel*” — a könyvtárat és könyvtárost mindig bele értjük. Külön magyarázat nélkül is. Ez szemlélet kérdése!

Csak még annyit: a televízióról, a rádióról, a moziról még annyi szó sem esett cikkemben, mint a könyvtárról — s ha feltételezi is esetleg rólam Varga Béla — nélkülük sem tudok korszerű népművelést elképzelni.

Úgy gondolom, megállapodhatunk abban, hogy nem egészen „precíz” megállapítás volt, hogy „*egy mondat erejéig sem*” szerepeltek cikkemben a könyvtárak, csak a művelődési autók révén. S merész megállapításnak tartom a következőket is: „*Elfogadhatjuk-e egészen véletlen jelenségként, hogy művelődésügyi vezetők fontos cikkekben és beszédekben megfélekednek a könyvtárakról? Hiszen ebből törvényszerűen következik, hogy a végrehajtók, a gyakorlati munkát végző népművelők hasonlóképpen megfélekedhetnek róla!*” Nem kívánok a művelődésügyi vezetők fogadatlan prókátora lenni, de igen furcsán hatna, ha *minden cikktől, vagy beszédtől számon kérné minden fontos népművelési ágazat, hogy legalább egy bekezdés erejéig helyet kapjon benne!* Azt viszont mindenkitől meg lehet kívánni, hogy az *átfogóbb fogalmakból, általánosabb érvényű megállapításokból* megértse, ami neki is szól. Sommázza: azt hiszem, nem túlságosan nagy baj, ha *egy cikkből vagy beszédből* véletlenül kimarad a könyvtár, — de *súlyos hiba, ha a művelődésügyi koncepcióból marad ki.* A koncepciót viszont ismerni kell ahhoz, hogy megítélhessük, s akkor nem lesznek nehéz álmaink más megyék „*bezárt könyvtárai*” miatt.

\*

Ha Baranya könyvtárügyének fejlődését vizsgáljuk az utolsó néhány esztendő számadatainak tükrében, *viszonylag* megnyugtató képet kapunk. Közművelődési, könyvtárhálózatunk átfogja kisközséges megyénk 323 települését. 314 községben könyvtár vagy kölcsönző működik, 9-be a művelődési autó viszi el rendszeresen a könyvet. A főbb mutatók így alakultak az utolsó három évben a megyei könyvtár irányítása alá tartozó hálózatban: A kötetek száma 1961-től 1963-ig 363 694-ről 393 993-ra növekedett egy tavaly végrehajtott 100 000 köteles selejtezés ellenére, s az 1963 végén költségvetésen kívüli összegből vásárolt közel 10 000 kötet nélkül. Az utóbbi azért lényeges, mert bár számszerűleg nem mond sokat, de minőségileg jelentett nagy előrelépést, mert drága, de nélkülözhetetlen könyvekkel láttuk el a falusi könyvtárakat is (lexikonok, stb.). Ugyanebben az időszakban az olvasók száma 47 611-ről 53 611-re, a kölcsönzött kötetek száma 832 799-ről 956 576-ra emelkedett. Ma a lakosság 14,2%-a olvasó, falun 19,1%. Ezzel majdnem elértük minden területen a második öt éves tervben meghatározott feladatok teljesítését.

Az eredmények könyvtárosaink jó munkájának köszönhetőek elsősorban. Egyre erősödik azonban a könyvtárak támogatása a tanácsok, párt- és tömegszervezetek, valamint a gazdasági szervek részéről. Pl. a tanácsi kezelésben működő könyvtárak könyvvállománya majdnem kétszerese az azonos lélekszámú községekben működő kölcsönzők állományának; javultak — ha nem is kielégítő mértékben — a tárgyi feltételek; a tanácsülések állandó napirendi pontja a könyvtárügy, s a könyvtári munka az egységes községi népművelési tervek szerves részévé vált. A könyvtárak „egyéb” támogatása a vizsgált időszakban 175 311 Ft-ról 250 810 Ft-ra nőtt.

A megyei tanács végrehajtó bizottsága több éven keresztül nagy áldozatokat hozott a megyei könyvtár bővítéséért és berendezéséért (csaknem 3 millió Ft); az elmúlt évben 300 000 Ft-ot fordított könyvvásárlásra, illetve 150 000 Ft-ot berendezésre. Mégis egyet kell értenünk Varga Bélával abban, hogy *a könyvtárak állományának gyarapításában, berendezésének fejlesztésében, a jó elhelyezés megoldásában gyorsabban és főleg tervszerűbben kellene előre haladnunk*. Igaz ugyan, hogy a művelődési otthonokban elhelyezett könyvtárak száma a vizsgált időszakban 121-ről 162-re, az ezen belül önálló helyiséggel rendelkezőké 62-ről 77-re nőtt, s ezekhez újabb 35, művelődési házon kívül, de önálló helyiségben működő könyvtár csatlakozik, az is igaz — megyénkben különösen —, hogy *a tárgyi feltételek messze elmaradnak a követelményektől*, s ezért kétszeresen dicséret illeti könyvtárosainkat, hogy a mostoha körülmények ellenére olyan eredményeket értek el, amilyenekről ma számot adhatunk. Az is igaz, hogy eddig a falu sok más gondja mellett (faluvillamosítás, utak, járdák építése, bolthálózat, orvosi rendelő stb.) a könyvtárügy nem foglalhatta el a jelentőségének megfelelő helyet. Sok esetben nem is annyira szemléletbeli fonáksgokról volt szó — bár arról is —, mint inkább más természetű gondokról. Ezt egészséges türelmetlenségünk mellett is látnunk kell. Ez a helyzet azonban *mára* lényegesen megváltozott. Baranyában is befejeződött a faluvillamosítás, a szorongató problémák jórésze megoldódott. Mindenképpen *elérkezett az ideje a könyvtárügy gyorsabb ütemű fejlesztésének*.

Mit kell tennünk?

Mindenekelőtt azt, amire Varga Béla felhívja figyelmünket. Szorgalmaznunk kell azt, hogy *központi szerveink típus-tervekkel*, a könyvtárakat berendezéssel ellátó vállalat létrehozásával, a könyvtári beruházások és felújítások növelésével segítsék gondjaink megoldását. Ugyanakkor azonban *magunknak is fel kell készülnünk* a fejlesztés ütemének meggyorsítására.

Abban igaza van Varga Bélának, hogy nem a legideálisabb helyzet az, amikor az „évvégi hajrában” kell elköltenünk a — sok esetben igen tekintélyes — anyagi támogatást. Ennél csak az rosszabb, ha *készületlenül ér bennünket a segítség*.

Tavaly alapos felmérést végeztünk megyénkben, s községeket is megvizsgálva megállapítottuk, hogy a berendezés és felszerelés tekintetében melyek a *legsürgősebben* megoldandó feladatok. E szerint a járási könyvtárak bútorigénye 479 300 Ft, a községi könyvtáraké 842 300 Ft. Ehhez járul még 786 000 Ft-nyi könyvbeszerzési igény. *E felmérés alapján bármikor meg tudjuk mondani, hogy hova, mit, milyen értékben kell rendelni*. A pontos adatok nemcsak a kapkodásnak veszik elejét, hanem ébrentartják a könyvtárügyért felelős vezetők gondoskodását is.

Arra aligha várhatunk, hogy rövid időn belül központi vállalat alakul a könyvtárak berendezésének gyártására. Ezért végrehajtó bizottságunkkal egyetértésben azt tervezzük — más megyék hasonló kezdeményezését figyelembe véve —, hogy *könyvtári teljes berendezést terveztetünk*, és azt évenként 15—20 község számára az év első felében megrendeljük a mohácsi bútorgyárban. E teljes berendezéssel azokat a könyvtárakat látánk el, amelyek a legkedvezőbb elhelyezési lehetőséget biztosítják a könyvtárak számára. Az így felszabaduló berendezési tárgyakkal azokat a

legégetőbb hiányokat pótolnánk, amelyek már nem tűnnek halasztást. A típus-be-  
rendezést természetesen könyvtári szakemberekkel terveztetjük meg.

Számolnunk kell azzal is — s azt hiszem ez országos jelenség —, hogy az egyre  
számozottabb *községfejlesztési alapokat* berendezések vásárlására kívánják fordí-  
tani. Baranyában több mint 30 millió forint vár felhasználásra, s ennek tekintélyes  
hányadát nem tudják építkezésekre fordítani a közismert okok miatt. Így lehetőség  
nyílik arra, hogy *a könyvtárak berendezésére mozgósítsunk* olyan anyagi erőket,  
amelyek egyébként esetleg évekig felhasználatlanul maradnának. S az említett  
megoldás segítené a községi tanácsok könyvtárfejlesztési törekvését is. A termelő-  
szövetkezetek kulturális alapját — ugyancsak hasonló módon — a könyvtárügy szol-  
gálatába lehetne állítani a gazdaságok megerősödésével párhuzamosan.

Örömmel üdvözlöm Varga Béla megfogalmazásában is a népművelési egység igé-  
nyét:

„... nekünk könyvtárosoknak kell megtenni a kezdő és kezdeményező lépéseket  
a könyvtári és a többi népművelési tevékenység együttműködésének megjavítására,  
a szoros munkakapcsolatok kialakítására. Azt is határozottan le kell szögezni,  
hogy ez részünkről nem lehet jóindulatú gesztus, hanem a nevelő feladatainkból  
szükségszerűen következő, alapvető követelmény. Helytelenül gondolkozik és dol-  
gozik a könyvtáros, aki munkáját csak a könyvtári tevékenységre korlátozza. A  
felneveltetés, a szocialista brigádmozgalom, a munkás és termelőszövetkezeti  
akadémiák segítése, az ismeretterjesztő előadásokhoz könyvkiállítás és bibliog-  
ráfia készítése, a tartalmas klubéletben való gyakorlati közreműködés stb. soha  
nem a „népművelés segítését”, hanem a könyvtári feladatok megvalósítását jelenti!”

Ez így igaz. Az igazság másik oldala azonban az, hogy *a népművelés valamennyi*  
*ágzatának kezdeményezőnek kell lennie* abban, hogy segítse az olvasómozgal-  
mat, támaszkodjék a könyvtár munkájára, s váljék meggyőződésévé, hogy a könyv-  
tárral való helyes kapcsolat kialakítása nélkül csak félmunkát végezhet, vagy még  
ilyen hatásút sem.

De hogyan állunk e téren *a tervszerűséggel, a módszertani megalapozottsággal?*  
A művelődési otthonok, szakkörök, klubok, műkedvelő együttesek tervező munkája  
— s egyáltalán munkája — mennyire veszi figyelembe ezt a követelményt? S men-  
nyire veszi figyelembe ugyanezt a követelményt ugyanígy a könyvtár? A kölcsö-  
nös törekvések részeredményeket hoztak ugyan, de korántsem megnyugtató még a  
helyzet. Azt hiszem, hogy az együttműködés hangsúlyozásán túl kell lépünk, s  
*rendeletileg is meg kell alapoznunk a közös tervezést, a közös munkát; kidolgozni*  
a megfelelő módszertani útmutatókat, s szaporítani minden olyan lehetőséget, amely  
az együttműködés továbbfejlesztését szolgálja.

\*

Befejezésül néhány gondolatot a „vitatkozási kedvről” és „harci kedvről”. Na-  
gyon egyet lehet érteni avval, hogy vitatkoznunk kell, törekednünk kell az elméleti  
kérdések megoldására, a tartalmi-módszertani tevékenység fokozására. S az is igaz,  
hogy ehhez idő kell. Jó volna, ha ott tartanánk, hogy ez már nem okozna gondot.  
De ma még — sajnos — nem tartunk itt. *Harcolnunk kell* a berendezésért, a könyvért,  
a jobb elhelyezésért, az okos együttműködésért s még sok mindenért. S mit válaszol-  
hatunk vajon arra a kérdésre: „helyes az, hogy majdnem községenként kell a harcot  
megvívni érte?” (a könyvtáraknak a művelődési otthonokban való elhelyezéséért.)  
Nem helyes, de mégis ezt kell tennünk! Enélkül olyan termékeny viták aligha szület-  
hetnek, amelyeknek haszna a mindennapi életben mutatkozik meg. Tartsuk hát meg  
„vitatkozó” kedvünket, de a „harci kedv” is lobogjon bennünk! Mert céljainkat csak  
így tudjuk elérni.

L e m l e G é z a

# Könyobarátokat toboroztunk Pusztavámon

Nem a véletlen, vagy valamiféle szervezési praktikusság vitt a 3700 lelkes Pusztavám községbe, hanem az, hogy a járási könyvtár adatai szerint itt a lakosságnak mindössze 3%-a könyvtári olvasó. Ez a megyében és országosan is olyan elszomorítóan alacsony szám, hogy a könyvbarát-mozgalom minden munkásának föl kell figyelnie rá. Itt a mozgalomnak valóban fáradhatatlanul kellene tevékenykednie, hogy necsak felderítse az okokat, hanem mielőbb el is tüntesse a kiáltó lemaradást.

Egyáltalán nem lepett meg, hogy amikor terepszemlére mentünk, a népfőnter helyi elnöke nagy örömmel fogadta kezdeményezésünket, és megígérte: mindent megtesz, hogy a párt és a tanácsi szervek, a nőtanács, meg a szakszervezet egyaránt támogassa a mozgalmat. Pusztavám 1941 óta bányászközség és a bányászok szakszervezete igen komolyan veszi a művelődési kérdéseket. Az első látogatás alkalmából kevés időt töltöttünk csak a faluban, ám a vezetők megnyugtattak bennünket, hogy rendben lesz minden



Bokros Gyula



A közönség (Kabáczy Szilárd felv.)

az író—olvasó találkozón. melyre a bányász művelődési otthonban kerül majd sor.

## KÉT SZOMSZÉDVÁR

A találkozó napján előbb érkeztünk a szépen előkészített klubterembe, s így volt egy kis időnk a vezetővel való társalgásra. Beszélgetésünkből kiderült, hogy a 3% csak a tanácsi könyvtár olvasótáborát jelenti, mert a bányász klubban 304 könyvtári olvasót tart nyilván a szakszervezeti könyvtáros. Ez a szám a községi könyvtári statisztikában nem szerepelt, tehát a valóságban nem 3, hanem 11% itt a könyvtári tagoknak az egész lakosság lélekszámaához mért aránya. A tanácsi könyvtár, amint itt a szakszervezeti könyvtárostól hallottuk, rosszul működik, kevés az olvasója, pedig jóval nagyobb könyvállománnyal rendelkezik, mint a szakszervezeti könyvtár. A szakszervezeti könyvtáros nem szabolcsi szakmai kárörömmel mondta ezt, mert a kettősséget ő is áldatlan állapotnak tartja, és hallott

valamit arról, hogy a probléma megoldása az illetékeseket is foglalkoztatja.

De a „két szomszédvár” helyzet nemcsak az olvasótábor megosztottságában jelentkezik Pusztavámon, hanem abban is, hogy a szakszervezet és a község nemes vetélkedésében két művelődési otthont épített, s most — ők maguk mondják! — tele vannak gondokkal, hogyan töltsék meg a kettőt tartalommal.

## FORDULJUNK

### A FIATALSÁG FELÉ!

Pusztavám kétarcú község: a tsz-parasztokon kívül bányászok is laknak itt. Fejér megye más községeiben eddig csak paraszttal találkoztam, s a rendezvényeken több volt a fiatal, mint a felnőtt érdeklődő. Most aztán az első pillantásra kellemetlen meglepetés ért: parasztot, bányászt jóformán egyet sem láttam a hallgatóság soraiban, de megjelentek ezek gyermekei. Parasztholmi szakmai kárörömmel mondta ezt, mert a kettősséget ő is áldatlan állapotnak tartja, és hallott

rélt könyvet. A bányászokat csupán egyik szakszervezeti vezetőjük képviselte. Mit tegyek? ötlött fel bennem a kérdés. Másutt, például a sárbogárdi járás községeiben főként a felnöttek meggyőzésével foglalkoztam, itt ez a terv már az első pillanatban kútba esett: hisz a megjelent pedagógusokat, szakszervezeti vezetőket, a tanácselnökök győzzem meg arról, hogy a könyv, a könyvtár fontos művelődéspolitikai tényező, hogy minél több embert kell ránevelni az olvasásra, hogy el kell mennünk minden emberhez, s legyőzni a tartózkodást, érdektelenséget?

Elöttem ülnek, akik eljöttek, egyetlen üres széket sem látok, s azon töprengök, mit tegyek. Megrovással kezdem, amiért kevés itt a felnőtt? Azok piruljanak, akik eljöttek a rossz idő és a sikos utak ellenére is?

Az eddigi találkozókön nem az íróról és műveiről,

kezdek beszélni, aztán elmondom, mi a könyv szerepe az új ember kialakításában, megszületésében. Mereven ül mindenki, a szemek csillognak, érzem, hogy magukba szívják, amit mondok: azt magyarázom nekik, hogy jó iskolai munkájuk mellett, s amellet, hogy ők maguk olvasnak, beszéljék rá az az olvasásra szüleiket, idősebb rokonaikat, s fiatal pajtásaikat is, akik nem olvasnak. Hozzák el maguk-



Egy érdeklődő pedagógus

kal őket a könyvtárba, hívják föl a figyelmüket egy-egy jó könyvre, és odahaza a családban is beszéljenek olvasmányaikról.

Szemükről látom, hogy élénken figyelnek. Ez az 50—60 fiatal majdnem kivétel nélkül könyvtári tag, s amikor bejelentem, hogy most pedig beszélgetés következik, egyszerre elfogja őket az izgalom; zavartan mosolyognak, összesúgnak, fogalmuk sem lehet arról, hogyan fest az, amit ez a városról jött ember kíván tőlük.

De nem is sok unszólásra előlép egy kedves arcú, sőtétkéék ruhás, nyakkendő, Jóska nevű hetedikes fiú. Azt mondja, ő legjobban az útleírásokat és a történelmi regényeket szereti. Könyvcímeket kérdezek



Még egy érdeklődő pedagógus

tőle, mire elpirul, és egy sem jut eszébe. Ezen persze kuncognak a társai. Utána egy ugyancsak hetedikes kislány áll föl, neki legutóbb a Rejtelmes sziget tetszett, ő is a kalandos regényeket szereti. Aztán egy nagydarab, mosolygó fiú áll fel, nyiltan a szemembe néz, s azt mondja, hogy ő iskolai olvasmányain kívül semmit sem olvas, szülei sem olvasnak, apja is csak az újságot nézi meg.

Sajnos, kevés itt a helyem arra, hogy a beszélgetés minden részvevőjét felsoroljam, de megemlítem még a csinos kis Olgát, aki kérdésekre szép, kerek előadást tart Nyilas Misiről és megmondja, hogy a maiak közül Kovai Lőrinc ifjúsági írásait olvasta. Aztán hosszabban beszélhetnék arról a Kovács nevű, vékonyka, sápadt fiatalemberről, aki Julien Sorelt juttatja eszembe, amikor megkérdi, miért nehéz megszerezni Stendhal könyveit, s miért nem adnak ki többet Sienkiewicz műveiből.

Meghitt a hangulat, senki se keresgéli a szavakat, nyugodtan kérdezhetek akármit, őszintén felelnek rá. Arra a kérdésre például —, hogy ki szereti a verseket, az ötven-hatvan gyerek közül egyetlen egy



A szakszervezeti könyvtár vezetője

hanem az irodalomról és a könyvről beszélgettem jobbára felnöttekkel, most fiatalokat kell megfognom, őket kell a könyv, az olvasás propagandistáivá avatnom.

Előljáróban hát a könyv, a könyvtár történetéről

sem tartja fel a kezét. Csak néznek, mosolyognak zavartan. Itt persze meg kell állnom és a versről beszélnem. Talán ennek a „propagandának” eredménye, hogy szóra jelentkezik a hátsó sorban egy apró legény, s megkérdi, hogy iskolakönyvükben miért nincs benne az egész Toldi.

Szót kér aztán egy másodikos gimnazista kislány is. Ő a móri gimnáziumban tanul, elmondja, hogy följegyzett mindent, amit itt hallott, irodalmi szakkörükben beszámol majd erről a beszélgetésről. Ő a mai írók közül Galambos Lajos nyírségi írásait kedveli, az itteni könyvtáros kis unokája pedig Széchenyi Zsigmond és Kittenberger Kálmán vadász könyveinek a kedvelője.

#### AZ IDŐSEBBEK ÉRDEKLŐDÉSI KÖRE

Mondom, kevés itt a helyem arra, hogy apróra leírjam a beszélgetés részleteit, de nem is az a fontos, inkább az, hogy megmutassam, hogyan próbálkozunk Fejér megyében a könyvbarát-mozgalom lépésről lépésre való elterjesztésével.

Azt azonban feltétlenül ide írom még, hogy miről beszélgettünk az ötven éves Bokros Gyulával a fenti találkozó résztvevői előtt. Jókora ember ez a Gyula bácsi, aki azon mód, köznapi munkaruhában jött el a könyvtárba, ahogyan odahaza tett-vett a

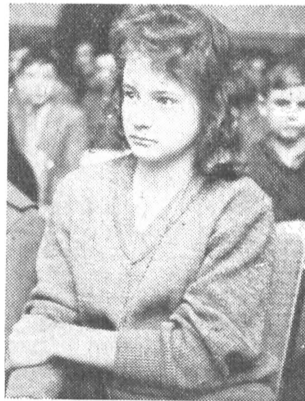
ház körül, mert nehezebb munkát nem végezhet, betegállományban van a kezeivel.

Régi tagja ő a könyvtárnak, legjobban Mikszáth, Gárdonyi, Jókai, Móricz művei érdeklik, de forgatja a mezőgazdasági szakkönyveket is. Miért szeret olvasni? — kérdem. Zavartan mosolyog, azt mondja: azért, mert a könyvekben sok érdekességet talál, ha nekifog olvasni, „úgy viszi magával az embert, hogy nem tudja abbahagyni.”



Ez a fiú nem olvas

Ez a Mikszáth, Gárdonyi, Jókai, Móricz érdeklődéséddig minden falusi utamon felbukkant, ha az idősebbekkel beszélgettem. Kevés akadt a negyvenen felüliek között, aki mást olvasott volna, tehát ezek esetében nemcsak arról van szó, hogy az olvasás-hoz édesgessük őket, ha-



A pusztavámi kislány

nem arról is, hogy érdeklődési körüket a mai irodalom felé is kitágítsuk.

Másfél óra után búcsúzkodni kezdünk. Látom a gyerekek arcán, hogy hazavisznek valamit abból, amit itt hallottak. Németh László tanácselnök azt mondja, hogy ők is többet tesznek majd a könyvbarát-mozgalom sikeréért.

Lehet, hogy a lelkesítő hangulatot árasztó beszélgetés ellenére a fiatalok és a felnőttek csak egy-egy tagot visznek majd el a könyvtárba, de már ennek is örülhetünk. Ha lenne megfelelő apparátusunk arra, hogy ezeket a falukat egy-egy ilyen találkozóra legalább évenként kétszer meglátogassuk, a könyvbarátok táborra szinte beláthatatlan mértékben megnövekednék.

Ormos Gerő

RITKA KÖNYVET KÜLDÖTT AJÁNDÉKBA a manchesteri egyetem orosz nyelvtanára a harkovi tudományos könyvtárnak. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusán készült jegyzőkönyvek első kiadását az angol tudós Párizsban vásárolta meg egy antikváriustól. A könyv, amely 1904-ben, Genfben jelent meg, a pártnyomdában készült. Az első oldalon levő pecsét arról tanúskodik, hogy ez a példány az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottságának tulajdona volt. A könyv tartalmazza a kongresszus 37 ülésének jegyzőkönyvét, az OSZDMP programját és szervezeti szabályzatát, a kongresszus legfontosabb határozatait, valamint a résztvevők nevét is. (N)

## Gyermekkönyvtárosok képzése

Mindenütt, ahol számottevő eredményeket akarunk elérni, előre tervezünk, nemcsak a most már meglévő, hanem a jövőbeni lehetőségeket is figyelembe vesszük, s építünk azokra. A múltban az volt a gyakorlat — nem valami jó, de az adott feltételek mellett nem lehetett másként —, hogy néhány könyvet — néha helyiség nélkül — kineveztük könyvtárnak, s egy szakképzetlen, sokszor iskolázatlan embert könyvtárosnak. Ezen már túl vagyunk. Még most is szorongat ugyan itt ott a könyv- és helyiséghiány, de a szakképzetlen könyvtárosok képzése már folyik. Talán egyetlen terület maradt ellátatlan, mert a gyermekkönyvtárosok képzése megszűnt. Négy esztendője — 1959-ben — volt egy gyermekkönyvtárosi tanfolyam. Hogy ennek hallgatói hová lettek, könyvtárban dolgoznak-e, nem tudom. De azt látjuk, hogy a fejlődés iránya országsszerte a gyermekrészlegek különválasztása felé mutat: külön polcokat kaptak, számukra külön tartanak kölcsönzési időt stb. Ha sikerülne mindenütt önállóvá tenni a gyermekkönyvtárakat, akkor is szinte mindenütt felmerülne a kérdés: ki kerüljön a gyermekkönyvtárba?

Ha valahová, a jövő nemzedékének nevelésében oly fontos szerepet betöltő gyermekkönyvtárba feltétlenül rátermett, képzett szakembert kellene helyeznünk. Még van valamelyes idő. Ha ősszel gyermekkönyvtárosi tanfolyam kezdődne, elvégzésével az előképzettség nélküli gyermekkönyvtáros már kellő szakmai, pedagógiai tudással felvértezve vehetné át az időközben bizonyára korszerűsített gyermekkönyvtár vezetését.

*Freitag Magda*

a Nagykőrösi Városi Könyvtár vezetője

### *A Könyvtártudományi és Módszertani Központ válasza*

1959-ben indultak meg a jelenleg is folyó 5 féléves könyvtárosképző tanfolyamok, amelyek a középfokú munkakörök betöltésére képezik a hallgatókat. A képzés során kezdettől fogva az az elv érvényesült, hogy a gyermekkönyvtárosoknak elsősorban könyvtárosoknak kell lenniük, és ehhez az egységes képzéshez kapcsolódhatnak azok a sajátos ismeretek, amelyek a gyermekkönyvtárosok számára szükségesek. Az elmúlt évek során többféle próbálkozás történt a tanfolyam befejező szakaszában történő szakosításra. A Művelődésügyi Minisztérium által 1963-ban jóváhagyott tanterv szerint nincs külön gyermekkönyvtárosi szak, hanem a 4. félévben valamennyi közművelődési könyvtáros számára kötelező tananyag a gyermekirodalom és a gyermekolvasókkal való foglalkozás módszereinek ismerete. Ezzel párhuzamosan tanulják a pszichológiai-pedagógiai ismereteket is.

A könyvtártanon belül részletesen kitérnek a gyermekkönyvtárakkal kapcsolatos különleges tudnivalókra is. Ezt a megoldást helyesnek tartjuk, mert a gyermekrészlegek kifejlődésben vannak, és így a beállítandó közművelődési könyvtárosok már rendelkeznek bizonyos szakismeretekkel. A gyermekolvasók arányszáma ott is indokolja a velük való különleges foglalkozást, ahol gyermekrészleg még nincs, tehát indokolt, hogy erre a feladatra minden közművelődési könyvtáros felkészüljön. (Az egyetemi könyvtárosképzésben külön kollégium keretében oktatják a gyermekkönyvtári szakismereteket.)

Az önálló gyermekkönyvtárakban és gyermekrészlegekben működő, már képesített könyvtárosok ismereteinek továbbfejlesztését és módszertani tapasztalataik kicserélését szolgálják az évente ismétlődő országos ankétok is.

Végül, mint legfrissebb kezdeményezésre, hadd emlékeztessünk a tiszteletdíjas és részfoglalkozású falusi könyvtárosok továbbképzésének új rendszerére, amelyben az 1964. évi témakör első témája a „Gyermekolvasók a községi könyvtárban” címet viselte. A továbbképzés vitaanyagául szolgáló cikkek, amelyek a Könyvtáros idej első számában jelentek meg, tanúskodtak arról, hogy a legszélesebb könyvtárosréteghez tartozók körében is hogyan kívánjuk elősegíteni a gyermekolvasókkal való még eredményesebb foglalkozást.

## Egy falu — egy könyvtár

Falum, Vácbotyán 815 lakosával a váci járás kis községei közé tartozik. Termelőszövetkezeti község, amelyre erősen hat a főváros, sok a bejáró dolgozó. A felszabadulás óta a község arculata erősen megváltozott. Megváltozott az emberek gondolkodásmódja és kulturális igénye is.

A művelődési otthon is a felszabadulás után létesült. Természetes, hogy a könyvtárat ott helyezték el. A járási könyvtár kihelyezett állománya két éve a községi tanács tulajdonába került. Mind többen keresték fel a könyvtárat, melynek könyvtárlománya eleinte kevés volt, de örvendetesen gyarapodott a tanács, a termelőszövetkezet jóindulatú támogatásával. Ma már több a könyv, mint ahány lakosa van a községnek.

Az olvasómozgalom megindulásával természetesen elsősorban a fiatalságot, az ifjúságot szoktattuk rá a rendszeres könyvolvasásra. Meggyőződünk arról, hogy a fiatalok által kivett és hazavitt könyveket az idősebbek is szívesen olvasgatják. Majd mind több és több felnőtt olvasó kereste fel a könyvtárat, mely már nehezen tudta kielégíteni az igényeket. Az iskola ifjúsági könyvtárának ugyan szépszámu és választékos könyvtárlománya volt, de csak a tanulóifjúságnak állt rendelkezésére. (Természetesen a tanulók által hazavitt könyveket a szülők és hozzátartozóik is elolvasták.)

Ezért kezdtünk foglalkozni azzal a gondolattal, hogyan lehetne a nagy látogatottságnak örvendő községi könyvtár állományát szaporítani, s a keresett és kedvelt könyveket mindenki számára hozzáférhetővé tenni? Tekintettel arra, hogy az iskolások is szorgalmas olvasói a községi könyvtárnak, arra gondoltunk, hogy célszerű lenne, ha az iskolai ifjúsági könyvtár átkerülne a községi könyvtárba. Így minden olvasó számára hozzáférhetővé válna a sok jó könyv. A járási tanács vb. művelődésügyi osztályának vezetője megértéssel fogadta javaslatunkat. Kiválogattuk hát az iskolai könyvtárból az ifjúsági szépirodalmi, ismeretterjesztő műveket és a „Szülők Könyvtára” sorozat egy részét, pontosan 194 kötetet. Külön könyvtári leltári lapon leltárba vettük azokat a könyveket, melyek letétként átkerültek a községi könyvtárba. (Tulajdonjogilag az iskolánál maradtak.) Könyvtárunk köteteinek száma így 846-ról 1040-re gyarapodott. Az átkerült könyveket nagyon keresik és olvassák.

A tapasztalat azt igazolja, hogy szerencsés megoldást találtunk. Az iskolától letétként átvett könyvek a könyvtárban minden olvasó számára rendelkezésre állnak. Az egyre növekvő olvasótábor igényét ki tudjuk elégíteni, és az átvitt könyvek iránt nagy az olvasók érdeklődése, nemcsak az ifjúság, hanem a felnőttek körében is. Így kettős célkitűzést valósítottunk meg: jó könyvekkel, nagyobb állománnyal állunk az olvasók rendelkezésére, és a jó könyvek nem a szekrényben állnak, hanem az olvasók kezébe kerültek.

Németh Károly  
művelődési otthon igazgató

## Létszámhiány a legnagyobb községekben

Balmazújvárosban a községi könyvtáron kívül három fiókkönyvtár és kölcsönző működik. A község lakosainak száma 18 756, ebből 1963-ban könyvtári olvasó volt 1951 fő. Könyvtárosként hárman dolgoznak a községben: ketten a községi könyvtárban, egy pedig a fiókkönyvtárakban. De a központi könyvtárra is tulajdonképpen csak másfél dolgozót lehet számítani, mert egyikünk csak napi öt órát dolgozik. Az olvasószolgálat ellátása mellett az állománybavétel (1963-ban 116 000 Ft-ot kaptunk könyvvásárlásra), a törlés, katalóguskészítés és az egyéb teendők elvégzése is kettőnkre hárul. Egyszerűen képtelenek vagyunk pontosan elvégezni munkánkat: mindent rohánva kell csinálnunk, így még hibák is gyakrabban fordulnak elő. Megpróbálkoztunk azzal is, hogy társadalmi munkások segítségét vegyük igénybe, de ebből újabb felesleges bonyodalmak származtak.

Jelenleg 2961 kötet leltározatlan könyvünk van, ezek a kölcsönző helyiségben az asztalon, asztal alatt, szekrény tetején találhatóak. Kölcsönzéskor megessik, hogy az olvasók összeforgatják a leltározatlan könyveket, és az is lehetséges, hogy mire leltározzuk őket, már hiányzik belőlük. Csupán raktári katalógussal rendelkezünk. Szervező és propagandamunkára egyáltalán nincs időnk. Az olvasószolgálat csak a könyvek bevételére és kiadására szorítkozik. Nincs lehetőség az olvasók izlésének, igényeinek fejlesztésére, mert amikor 20—25-en várakoznak, nem tehetjük meg, hogy egyesekkel elbeszélgessünk a könyvekről, vagy valamit ajánljunk nekik. Ha valaki segítségünket

kéri, kénytelenek vagyunk egy-két könyvet a kezébe nyomni, és szaladni vissza kölcsönözni. A statisztika elkészítésére szintén kevés idő jut. A felszólításokat nem tudjuk folyamatosan írni, ennek következtében akad olvasó, aki hónapokig magánál tartja a könyvet. A forgalomra jellemző, hogy 1964. január 29-én, az öt órai kölcsönzési idő alatt 114 olvasó 367 kötet könyvet kölcsönzött. A január 30-ig kölcsönzött kötetek száma — a fiókkönyvtárakat nem számítva — 5071 könyv.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a könyvtár vezetője az év 12 hónapjából csak 10 hónapot dolgozik könyvtárban, mert évi szabadságához még hozzáadódik a könyvtárosképző szaktanfolyami tanulmányi szabadság is. Szeretnénk tudni, mikor lesz reményünk arra, hogy a nagyközségek helyzetét is rendezik? Nagyon helyes, hogy az 5000 lakosú községek főhivatású könyvtárost kaptak, de nem szabad megfélemlíteni a majd négyszer ötezer lakosú községek arányos létszámemeléséről sem. Panaszunkkal hiába fordultunk a községi tanácshoz, a járási könyvtárhoz, a megyei művelődésügyi osztályhoz, meghallgattak bennünket, de nem kaptunk segítséget.

Ha idejük és lehetőségük van rá, látogassanak meg bennünket és győződjenek meg igazunkról. A megfelelő szervekkel pedig ismertessék nehézségeinket.

Ferenczi Jánosné — Nagy Róza  
a Balmazújvárosi Községi Könyvtár dolgozója

## Észrevétel két cikkre

A „Könyvtáros” februári számában „Vita az író-olvasó találkozókról” címmel közölt cikk több felszólalást ismertet a vitában elhangzottak közül. Szilvási Lajos író is felszólalt, és megállapította, hogy az író-olvasó találkozók jók, és „az írónak nemcsak a kezdés időpontjára kell odaérkeznie a helyszínre, hanem menjen le előbb és ismerje meg annak a helységnek életét, embereit...” stb.

Engedjék meg, hogy a fentiekkel kapcsolatban leírtam, hogyan zajlott le nálunk, a Budapesti Mezőgazdasági Gépgyárban a szakszervezeti könyvtár által jan. 9-én rendezett ankét, amelyre Szilvásit is meghívtuk.

Fábián Zoltán íróval állandó kapcsolatban vagyunk, mert egy évig nálunk volt, az üzem életét tanulmányozta. Először is vele beszéltek meg, hogy a József Attila olvasómozgalom díjkiosztására író-olvasó találkozót szeretnénk tartani. Ő javasolta Szilvási Lajos meghívását, aki nálunk igen népszerű író, nagyon szeretik könyveit. Fábián Zoltán után én magam is felhívtam telefonon az író, aki feljegyezte a dátumot, címet. Megkérdeztem, levélben is közöljük-e vele a találkozó adatait, mire azt felelte, hogy erre semmi szükség. Felhívtam figyelmét, hogy az olvasók sok kérdéssel várják, erre azt válaszolta, azért jön ki, mert kíváncsi a kérdésekre. A találkozó napján 125-en jelentek meg művelődési házunk nagyertermében. Félórás késéssel megérkezett Fábián Zoltán, aki taxin jött, hogy mégis itt legyen jó barátai között. Azonban Szilvási hiába vártunk. Meg kell jegyezni, hogy az olvasók felkészültek erre. A megbeszélésre, a lányok jegyzeteket is készítettek. Miután hiába vártuk, Fábián Zoltán tartott egy rögtönzött beszélgetést, ami igen jól sikerült ugyan, de az olvasók családosságát nem enyhítette. Szilvási Lajos azóta sem jelentkezett. Nem írt, nem telefonált, és nem sürgönyözött, mintha nem is léteznénk. Velünk szemben tanúsított magatartása kihat könyveinek forgalmára is. Azt hallottam, hogy beteg volt, akkor is sürgönyözhetett, telefonálhatott, vagy később, amikor egészséges lett, írhatott volna. Ezért tartjuk furcsának azon a bizonyos ankéton tett kijelentését, hogy „hamarabb kell kimenni” az olvasókhoz. A találkozóon kiosztottunk 25 db arany-, 27 db ezüst- és 46 db bronzjelvényt. Igazán szép összajétel volt. Csak sajnálhatja Szilvási Lajos, hogy nem jött ki.

\*

A „Ne csak a kiállítás legyen szép” című cikkhez is szeretnék hozzászólni: nálunk mintegy 8000 könyv várja olvasóját. Évek óta szó van arról, hogy a szakszervezeti könyvtárat megnyitjuk a területnek, de mindezt ideig nem történt semmi, noha sürgöttük eleget. Még a közeli Teve utcai iskolások számára sem nyitottuk meg, holott a gyári könyvtár mindjárt a kapubejárát mellett van, tehát nem kell bemenni a gyár területére. A könyvtár szép tágas, világos helyiség, bútorzata modern, könyvanyaga kitűnő. A gyár és a Vasas Szakszervezet is tekintélyes összeggel támogatja évenként a könyvtárat: nálunk a könyvtár és a könyv igazán nagy megbecsülésnek örvend. Együtt kezeljük a műszaki anyagot is, ez roppant hasznosnak bizonyult, hiszen mind-egyik olvasó innen is, onnan is egyszerre tud kölcsönözni. De használják is a könyvtárat: nálunk a szocialista brigád cím elnyerésének feltételei között szerepel, hogy minden tagnak olvasnia kell a könyvtárból. Szerződést kötünk a brigádokkal: immár hat brigáddal van szerződésünk, most kötjük a hetedik brigáddal is a megállapodást.

Setét Anna

## A központi anyagok szétosztása

A megyei könyvtárak időnként és esetenként különféle propaganda anyagokat, módszertani útmutatókat, tájékoztatókat, bibliográfiákat stb. kapnak a központi szervektől. Jó lenne, ha az ilyen küldemények kísérőiratában a szétküldők utalnának arra, hogy a járásoknak külön küldtek-e belőlük, vagy a megyei könyvtárak osszák szét a küldött anyagokat. Előfordult ugyanis, hogy ezekből a járásoknak is kiadtunk, s később kiderült, hogy ők közvetlenül megkapták. Volt olyan eset is, hogy a központi szétosztást feltételezve, tévesen nem küldtünk a járásoknak.

Ezeket a tévedéseket párszavas tájékoztatással el lehetne kerülni.

*Józsa Dénes Piroška*

## Ünnepi könyvtáros-találkozó Szolnokon

A Szolnok megyei Verseggy Könyvtár és a Megyei Könyvbarát-Bizottság megyei könyvtáros-találkozót rendezett a szolnoki könyvtár megalapításának 30. évfordulója alkalmából.

A harminc év előtti szerény intézmény a városi bérház alagsorában 1934-ben kezdte meg működését, hetenként kétszeri kölcsönzéssel és négyszeri olvasótermi szolgálattal. A könyvtár költségeire az első évben 523 pengő 73 fillér jutott, amelyből a könyvtári személyzet fizetésére egy fillér sem tellett. Évekig tiszteletdíj nélkül látta el szolgálatát a gyűjtemény igazgatója, dr. Balogh Béla, továbbá felesége, aki a katalógus gépelésével és egyéb munkával sokat segített neki.

A mai eredmények annál biztatóbbak: Szolnok megye tanácsi közművelődési könyvtáraiban a könyvek száma az elmúlt év folyamán mintegy 140 000-rel emelkedett. 1963-ban ezer lakosra 1180 kötet jutott, ami azt jelenti, hogy az elmúlt év december 31-ig csaknem elérték az 1965. december 31-i előirányzatot.

A másik szép eredmény az olvasók számának rohamos emelkedése: az elmúlt két esztendő alatt 26 000 új olvasó iratkozott be a megye tanácsi könyvtáraiba. 1963. december 31-én a megye lakosságának 16,6%-a volt valamelyik tanácsi közművelődési könyvtár olvasója.

Az ünnepi könyvtáros-találkozó délutánján a Megyei Könyvbarát-Bizottság a Hazafias Népfront klubhelyiségében fogadást adott a jubiláló könyvtárosok és könyvbarát-megbízottak részére. A beszélgetés folyamán megvitatták a megyei könyvbarát-bizottságnak a megye valamennyi községi könyvbarát-bizottságához intézett felhívását. A meghirdetett versenyben legjobb eredményt elérő községek 5000 forint értékű tárgy- és könyvjutalmat kapnak, a legjobb könyvtárat pedig 10 000 forintos könyvajándékkal jutalmazzák.

(N. J.)



Lipták Pál skandináviai vázlatkönyvéből

## A szocialista brigádok és a könyvtár kapcsolata



A „Villamosgép” művelődési ház szakszervezeti könyvtára

Könyvtárunk, a Villamosgép- és Kábelgyár szakszervezeti könyvtára 1961-ben kezdett foglalkozni a szocialista brigádokkal. Legelőször is meghívtuk könyvtárlátogatásra az egyik gyáregység női tekerceselő brigádját. Amikor a 18 tagú Zrínyi Ilona brigád tagjai előtt ismertettük a könyvtár szolgáltatásait, kiderült, hogy a brigádtagok közül már sokan olvasói a könyvtárnak. Az üzemi újság szerkesztőjét is meghívtuk a baráti látogatásra, melynek eredményeként szerződést kötöttünk a brigáddal. Utána az üzemi sajtóban is megjelent a „Zrínyi Ilona” szocialista brigád olvasási felhívása. A felhíváshoz több brigád csatlakozott. A könyvtár és a brigádok közötti szerződésben a brigád vállalja, hogy

- a) minden brigádtag állandóan olvasó lesz,
- b) egy év alatt 3 szépirodalmi, 1 szakmai és egy ismeretterjesztő könyvet olvasnak a brigádtagok,
- c) a szépirodalmi könyvek között mai magyar író regénye is szerepel, ezt közzé, anekton is megvitatják.

A könyvtár viszont azt vállalja, hogy

- a) segíti a brigádtagokat olvasmányaik megválasztásában,
- b) előjegyzi a kért könyveket,
- c) az igényeknek megfelelően író-munkás találkozót rendez,
- d) a brigádok olvasását elemzően nyilvántartja és félévenként értékeli.

A 12 brigádból 123 rendszeres olvasóval gyarapodott könyvtárunk. A brigádok összetétele vegyes, mert művezető, szakmunkás, segédmunkás éppúgy van a brigádokban, mint technikus, sőt sok helyen az üzemmérnök is brigádtag. Ennek következtében az olvasók igénye más és más. Van aki rendszeresen olvasott már eddig is, de sok olyan is akad, aki csak most vált olvasóvá. A brigádtagoknak a rendszeres könyvtárlátogatás sokszor nehézségeket okoz, mert a bejárás, a gyermek hazavitele az óvodából, a túlórázás stb. akadályozza őket a könyvtár felkeresésében. Ezért a brigádon belül választott olvasó-felelős kölcsönöz könyveket rendszeres időközökben. Például a gépgyári „Schönherz Zoltán”



A „Schönherz” brigád tagjai: Gergely József, Somorjai István, Müller Gyula és Illés József

munkabrigád olvasómozgalmi felelőse, Illés József 30 fő részére viszi a kívánt könyvet, s egyben tájékoztatja is a brigádtagokat a megjelent új könyvekről, valamint a könyvtár rendezvényeiről.

A kábelgyári „Csillagnégyes” brigád vezetője, Tuifel Nándor rendszeresen ellenőrzi, hogy a brigád tagjai mit olvasnak és idejében visszahozzák-e a könyveket. A szocialista brigádok részt vettek az „Olvass, tanulj, válaszolj” kulturális mozgalomban is. Például az öntödei „VIII. kongresszus” brigád teljes létszámmal részt vett a vetélkedőn, s ott jó eredménnyel szerepelt. A brigádtagok felkészülés idején sokszor vették igénybe a könyvtárat ismereteik gyarapítására. Az eredmény nem is maradt el, mert az egyik öntvénytisztító brigádtag III. helyezéssel belföldi jutalomműködésben részesült.

Brigádtagjaink részére több könyvtári klubdélutánt, író-olvasó találkozót rendeztünk. A legsikerültebbek azok voltak, melyeken a brigád közösen vitatta meg a valamennyi tag által elolvasott művet. Például a „Zrínyi Ilona” brigádnak egy ankét után Szabó Magda írónő tiszteletbeli tagja lett. Többször találkoztak vele, az írónő felkereste a brigádot



Illés József, a „Schönherz” brigád olvasásfelelőse az „Új könyvek” táblánál

munkahelyén, és amikor színdarabját a Csili bemutatta, közösen megnézték és megvitatták a szerzővel.

Berkesi András író is találkozott brigádtagjainkkal, és közösen vitatták meg az 1956-os eseményekről szóló művét.

Az anketók lebonyolításánál jól bevált az a módszer, hogy a könyvtár a brigáddal közösen szervezi meg az anketót. Ez egyben arra is biztosíték, hogy a brigád minden egyes tagja megjelenjen.

Könyvtárunk 1964. évi célkitűzései a következők: a vállalatnál létrejövő újabb brigádokat bevonjuk a könyvtár rend-

szeres olvasótáborába, újabb szerződések kötünk. A szakmai és ismeretterjesztő műveket nagyobb mértékben ajánljuk. Arra törekszünk, hogy a könyvtárba belépő dolgozók állandó olvasókká legyenek.

Megindítjuk a kéthetenként rendszeresen megjelenő könyvtári tájékoztatót, melyben kis ismertetésekkel népszerűsítjük új szerzeményeinket, különösen az ismeretterjesztő és műszaki műveket. E tájékoztatót természetesen eljuttatjuk minden egyes szocialista brigádhoz.

*Dr. Juhász Imréné*

## TÖMEGES IRODALMI VETÉLKEDŐK

Divat lett a szellemi vetélkedő, mint ahogy divat lett szellemi dolgokkal foglalkozni. A vetélkedőkhöz a rádió, televízió ad bő példatárakat. Ezek a példák azonban nem mindig kopírozhatók le, mert 40—50 résztvevő esetén semmi akadály a másolásnak, de mit tegyen a jámbor játékmester, ha többszázas tömeggel áll szemben?

Évekkel ezelőtt az egyik járás székhelyén vezettem vetélkedőt. Az akkor kitiport úton és módszerekkel: csapatok, kérdések, feleletek... csapatok, kérdések, feleletek... Nem is lett volna semmi baj, ha a hallgatóság nem oly nagy: zsúfolásig megtöltötte a művelődési házat. A következő alkalommal a megye székhelyén meg az derült ki, hogy a szabadtéren összegyűlt 600 emberrel éppenséggel nem boldogulunk a régi módszerekkel. Keresni kellett a módszert, hogy a vetélkedőt hogyan lehet tömegessé tenni. Így jutottunk el az írásos módszerekhez: az irodalmi totóhoz, a különböző irodalmi keresők-höz, az irodalmi „ki mit tud”-hoz és pontozóhoz, valamint az irodalmi lottóhoz.

Most már bátran járjuk a járást, meg a megyét, mert bármilyen nagy és bármilyen összetételű tömeget be tudunk vonni a vetélkedőbe. Az új módszerekkel sikerült a falusiakat is bekapcsolnunk. Ugyanis a régi csapat-módszerekkel a helyzetük, neveltségük következtében ma még túl szerény, visszahúzó falusiakat nem sikerült megmozdítani. Kővágóörsön, a jó hírnévre szert tett tsz.-községben két ízben is jártunk. Első ízben egy szövetkezeti napon, második alkalommal pedig egy író-olvasó találkozó keretében. Módszereinket már korábban megismertették, így hát a megjelentek valamennyien tudták fel-

adatukat, ceruzát is mindenki hozott magával. Az író-olvasó találkozón is új módszereinket alkalmaztuk. A belépéskor mindenki kapott egy kétrészes totó-úrlapot (1. sz. ábra).

1.			1.
2.			2.
3.			3.
4.			4.
5.			5.
6.			6.
7.			7.
8.			8.
9.			9.
10.			10.
11.			11.
12.			12.

Név

*Irodalmi totó-szelvény*

Ugyanekkor megkapta mindenki a másik úrlapját, a lottó-úrlapot is (2. sz. ábra).

2	3	5	7	9	2	3	5	7	9
10	12	19	25	32	10	12	19	25	32
39	80	438	1222	1514	39	80	438	1222	1514
1735	1800	1812	1879	1901	1735	1800	1812	1879	1901
1919	1937	1956	1958	1963	1919	1937	1956	1958	1963

Név vagy jelige

### Irodalmi lottó-szelvény

A műsor elején közöltem, hogy először a totó-úrlapot fogjuk kitölteni. Ezt úgy kell kitölteni, mint a sportban. Ha a résztvevő a feltett kérdés első részét tartja igaznak, 1-gyel, ha a másodikat, 2-vel, s ha egy harmadik lehetőséget, akkor x-szel kell válaszolnia. Például: az a kérdés, ki írta az *Agri csillagokat* — Jókai vagy Mikszáth? — A helyes válasz x, mert Gárdonyi írta. — Azon nyomban fel is tettem a 12 kérdést. Ilyenek szerepeltek köztük (Kövágó-örsön könnyebbek voltak a kérdések, mint városon):

1. A *Szózatnak* ki volt a költője: Vörösmarty vagy Kölcsey?

2. A *Különös házasság*ot Mikszáth Kálmán vagy Móricz Zsigmond írta?

3. „Ég a napmelegtől a kopár szik sarja, — tikkadt szöcskenyáják legelésznek rajta” — Honnan való az idézet, Petőfi *János vitézéből*, vagy Arany *János Toldijából*?

4. Az utazás a Balaton körül című könyvet Eötvös Károly vagy Eötvös József írta?

A közönség meglepő szorgalommal válaszolt, és írt x-et, 1-est vagy 2-est, ahogyan tudta, vagy sejtette a választ. Az úrlapok kitöltése után kezdődött az irodalmi műsor. Míg annak első része folyt, a zsüri értékelt a szelvényeket. A műsor első részének befejezése után, de még a szünet előtt kihirdettük az eredményeket. Ismertettük a helyes válaszokat, s azt mindenki a nála levő ellenőrző szelvényen kontrollálhatta. Majd kiosztottuk a jutalmakat. Jutalmat — egy-egy könyvet — a 10—11—12 találatosok kaptak. Másutt, ahol ifjakkak és gyerekeknek rendeztünk vetélkedőt, ott is felváltottuk a szokásos csoki- és cukorka-jutalmakat töltőtollal, ceruzával, színessel, könyvekkel. Öröm volt látni azt az öreg falusi nénit, aki 11 találatáért boldogan vitte szerény

könyvajándékát. Igaz, a könyvtár egyik leghűségesebb olvasója az illető.

A szünet után kerítettünk sort — a műsor második részének bevezetőjeként — az irodalmi lottóra. Itt is előbb ismertettük a játékot. Közöltük, hogy a kérdéses számot — ugyanúgy, mint a lottó-szelvényeken — x-szel kell áthúzni, majd feltettük a kérdéseket. Itt az 5 kérdés a következő volt:

1. Jókai egyik legszebb regénye *A köszívű ember fia*. Kérdés: hány fia volt Baradlaynak?

2. Hányadik születésnapjára írta József Attila a *Születésnapomra* c. versét?

3. Mikor halt meg Ady Endre?

4. Hány énekben írta meg Arany János *Toldi* c. elbeszélő költeményét?

5. Hány krajcárról szól Móricz Zsigmond híres novellája?

Majd összeszedtük a kitöltött lapokat, és megkezdődött az irodalmi műsor második része. Ennek befejezése után — mint a totónál — közöltük a helyes válaszokat, az eredményeket, és kiosztottuk a jutalmakat. Kedves jelenet volt, amikor egy másodikos kislány jött a jutalomért.

— És te töltötted ki — kérdeztem, mert hasonló meglepetés már ért.

— Nem, hanem a papa.

— Hát jöjjön ki a papa — mondtam, s mert ismertem is, alkalom adódott egy kis rögtönzött irodalmi beszélgetésre.

Ugyanis egyenlő eredmény esetén — döntésül — irodalmi beszélgetéseket szoktunk kezdeményezni a nyertesekkel. Ilyeneket például: A keresztnevét is tudná a 3 Baradlaynak? Tudna valamit idézni a *Toldiból*? Ady melyik versére emlékszik? Itt is történt ilyen, s az egyik nyertes így szavalta el műsorán kívül — nagy sikerrel — Petőfi *Szeptember végén* c. költeményét.

A közönségnek itt és másutt is tetszett a játék. Még nem akartak elmenni. Így

kerítettünk sort az irodalmi lottó szerkesztésére. Erre a kézben levő szelvény alkalmas.

— Most nem én, hanem önök készítene a lottószelvényt. Nem kell hozzá más, csak egy szám, amelyről kell valamit tudni. Van is önök előtt 25 szám. Aki valamelyikről tud valami irodalmi vonatkozást, jelentkezhetsz. Ha olyat kérdez, amire senki sem tud válaszolni, ő kapja a jutalmat, de ha valaki a hallgatóságból helyes választ ad, neki adjuk a jutalmat. — Jelentkezett is azonnal a tsz egyik brigádfőnöke, aki a következő, kissé meglepő kérdést tette fel:

— Mikor születtem én?

Iziben megbeszéltük a közönség élénk derűsége közben, hogy ez nemcsak azért nem jó kérdés, mert egyelőre még nem tartja számon az irodalom, de azért sem, mert könnyű rá válaszolni. Csak rá kell nézni a kérdészöre és meg kell nézni a számokat, mindjárt kiderül, hogy 1919-ben született. De brigádfőnök nem adta meg magát.

— Hát akkor kérdezek mást: Mikor volt a spanyol polgárháború?

A kérdés jó, válasz nincs, a jutalom, az övé.

Ugyanebben a faluban a szövetkezeti vetélkedőn szerepeltettük az *irodalmi keresőt* is. Ehhez ugyancsak úrlapot, mégpedig három részre osztott úrlapot kaptak a megjelentek, és a válaszokat a megfelelő harmadba kellett beírni. Valamivel igényesebb vetélkedő forma az előbbieknél, mert nagyobb tudást igényel, és mivel szöveget is kell írni.

*Irodalmi kereső:*

Irodalmi harmad:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Képzőművészeti harmad:

1. stb.

Zenei harmad:

1. stb.

Név vagy jelige:

Irodalmi 1.

„Minden mosolyod, mozdulatod,  
szavad  
őrzöm, mint hulló tárgyakat a föld.  
Elmémbé, mint fémbé a savak  
őszőneimmel belémartalak,  
te kedves, szép alak,  
lényed ott minden lényedet kitölt.”

Kérdés: Kinek, melyik verséből való az idézet?

Képzőművészeti 1.

Felmutattam Rippl-Rónai Móricz Zsigmondról festett képének színes reprodukcióját, és a vetélkedőknek azt kellett kitalálniuk, hogy ki az író, majd két művét be kellett írniuk a keresőbe.

Zenei 1.

A János vitézből lejátszottunk egy részletet. Meg kellett nevezni, kinek a verséből írták a daljátékot.

És még minden harmadban 4 hasonló kérdés szerepelt.

Más vetélkedőkön, például a megyein — mert a teljes 2 órás műsoridőt nekünk kellett kitöltenünk — a televízióból jól ismert *Ki, mit tud* játék irodalmi változatát szerepeltettük, azaz csak irodalmi jellegű műsort adtunk, s ehhez kapcsoltuk az *irodalmi pontozót*. A jelenlevők belépéskor egy tiszta lapot kaptak, amelyre fel kellett írni a szereplők nevét, s a produkciójukra adott pontszámot. Az elérhető maximális pontszám 10 volt. Minthogy 5 zsűritag pontozott, az átlag tizedesszám is lehetett. Ezt az átlagpontszámot kellett a versenyzőnek eltalálnia. Mégpedig nem külön-külön, versenyzőnként, hanem az összes versenyző összedott pontszámát. Olyan, aki ezt eltalálta volna, még nem akadt. De olyanok igen, akik megközelítették. Ennek a versenyformának az értékét abban láttuk, hogy a jelenlevőket olyan versenybe kapcsoltuk be, amely kritikai érzéküket is próbára tette. Most már nem csendes nézőként, hallgatóként figyelték a versenyszámokat, hanem ítélték is. Az egyszerű résztvevőből kritikus lett.

A fent ismertetett törekvéseink nyomán azt tapasztaltuk, hogy az írásos versenyek emelték a résztvevők számát, mégis technikailag könnyebben lebonyolíthatóvá váltak. A félénkek szárnyat kaptak, az egyszerűbb emberek is megmozdultak. A jutalomosztás megalapozottabb, színvonalasabb lett.

Fonay Tibor

## A FŐVÁROSI GÁZMŰVEK KÖNYVTÁRA

A Gázművek Köztársaság téri szakszervezeti könyvtára egyszerre tölti be az önálló könyvtár és egy kisebbfajta hálózati központ szerepét, mert a Gázművekhez tartozó kisebb kisebb fiók-, műhely- és ládakönyvtárainak irányítása is hozzá tartozik. Ennek a könyvtárnak módszertani irányítását a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetén belül működő központi könyvtár látja el.

A Köztársaság téri könyvtár önálló könyvtár, bár az üzem dolgozóinak száma nem haladja meg az 1500 főt (ami az önálló könyvtár létehez szükséges lenne), de az üzem, ha elég szerény körülmények között is, biztosítja az önálló könyvtár működési feltételeit. A szolgáltató üzemág a Köztársaság téren 800 dolgozót foglalkoztat, rajtuk kívül a környék lakossága, illetve a dolgozók hozzátartozói is ettől a könyvtártól várják igényeik kielégítését.

### A KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA

Ennek a könyvtárnak a gyűjtőköre a műszaki kiadványokat kivéve, úgyszólván mindenre kiterjed, érdekes azonban, hogy csak egyetlen napilapot és az üzemi újságot járattja.

Ez nagyon meglepett engem, mert még az eddig látott legkisebb könyvtárban is két-három napilapot vagy hetilapot, és legalább egy-két folyóiratot járattak. Itt azonban a Népszaván kívül semmit, de semmit nem lehet megtalálni. Régen járt ugyan néhány sportlap, képes újság, de most már ezek előfizetése is megszűnt. Irodalmi folyóirat egyáltalán nem járt, és most sincs, de még csak a tervek között sem szerepel ennek a mulasztásnak minél előbbi felszámolása. „Nincs rá keret” — hangzik a kifogás, holott ez az összeg igazán nem olyan nagy, hogy az üzem ne tudná előteremteni, vagy ne le lehetne a könyvekre előirányzott összegből félretenni. Ez az egyik nagy hiba, amit szóvá akartam tenni a könyvtárral kapcsolatban.

Az állomány kb. 80%-a szépirodalom, 20%-a ismeretterjesztő és tudományos irodalom (politika, zene, technika stb.). A könyvek száma a legutóbbi leltározás bizonyossága szerint 8434 kötet. Az állomány most már — a selejtezés után — nagyjából megfelel a követelményeknek, eléggé sokoldalú, sok az új, időszerű kiadvány, bár a nem szépirodalmi művek száma elég kevés.

A könyvtár helyismereti gyűjteménnyel nem rendelkezik, az üzemmel kapcsolatos mindenféle kiadványt a műszaki könyvtárban gyűjtik. A szakszervezeti könyvtár csak az üzemi lapot gyűjti (ez szintén a helyismereti gyűjteményhez tartozik), de sajnos nem valami pontosan. Igen sok szám elkallódott, összepiszkolódott vagy elrongyolódott, így tehát nem csoda, ha a takarítónő takarítási célokra használja fel a meglévő példányokat. Pedig nem kerülne túl sokba összegyűjteni és beköttetni minden évfolyamot, hisz az olvasók szívesen forgatnák, erről magam is meggyőződtem.

A könyvtár állománya nyílt polcokon áll az olvasók rendelkezésére, abban az egy kis helyiségben, amely arra hivatott, hogy az olvasóterem, a raktár, a tájékoztató, az iroda céljára és minden egyéb célra megfeleljen. Nagyon kicsi a hely: régimódián széles polcok, nagyalakú, alkalmatlan asztal, a régi, kiselejtezett, de még el nem szállított anyag tárolására szolgáló szekrény teszi még szűkebbé. Ezt is nagyon furcsállottam: miért nem szereznek már be új polcokat, s miért nem helyezik el másképpen a bútorokat, úgy, hogy némi hely maradjon egy asztalkának, pár székek a helybenolvasó, illetve inkább csak lapozgató, kereső vagy beszélgető olvasóknak?

### AZ OLVASÓSZOLGÁLAT

A könyvtáros olvasószolgálati munkájában nagyon sok jó mozzanatot figyeltem meg. Először is azt, hogy igen jól ismeri olvasóit; mindenkiről tudja, mi az érdeklődési köre, mit és mennyit szokott olvasni, mire kíváncsi, milyen új könyveket kell eltenni neki.

Az üzem különböző részein színes, jó plakátok hívják fel a figyelmet a könyvtár látogatására. Az üzemi lapban (Gázláng) is szinte hetenként van olyan felhívás, vagy más írás, ami ráirányítja a figyelmet a könyvtárra. Sok helyen látható könyvborítókbl és „fülek”-ből összeállított kiállítás is a könyvtár újonnan érkezett, vagy érdekesebb régebbi könyveiből. A könyvtáros az elmaradt olvasókat kedves hangú lapon szólítja fel: ne felejtsek el, hogy a könyvtár várja őket új könyveivel. Az olvasókat a könyvtár új szerzeményeiről az üzemi lapban megjelent kritikák, ismertetések is vonzzák. Ilyeneket jóformán hetenként, kéthetenként találhatnak az újságban.

Egy-egy olvasónak annyi könyvet ad ki a könyvtáros, amennyit éppen el akar vinni. Nem egyszer láttam, hogy 8—10, vagy 6—7 könyvet is vitt valaki. Ez szerintem nem helyes, mert úgysem tud ennyit 2—3 hét alatt elolvasni, ezalatt meg nem olvashatja más a könyvet. Az ellenérv: nemcsak maguknak viszik a könyvet, hanem a feleségüknek, a férjüknek, a nagymamáknak is. Így viszont az olvasók nyilvántartása hiányos, kevesebbet tartanak számon, mint ahány olvasó a valóságban van. 1963-ban 400 körül mozgott ez a szám. Nem éppen rossz, hiszen az üzem dolgozóinak kb 50%-át teszi ki. A könyvtáros azonban ezzel sincs megelégedve, még több olvasót szeretne ellátni. Azt hiszem, ez sikerülni is fog neki, mert nagyon ügyes szervező.

Beszélnem kell még arról is, mennyire tetszett, hogy a könyvtáros külön polcot tart fenn a félretett, előjegyzett, megígért könyveknek. Soha nem felejt el, kinek mit ígért, s az olvasók örömmel fogadják ezt a gondos kiszolgálást. Sokan ostromolják napközben telefonon: megvan-e már az új könyv? Visszahozták-e már ezt és azt? Tegye el nekem ezeket a könyveket... És a könyvtáros örömmel tesz eleget ezeknek a kéréseknek.

Jó lenne néhány ajánló bibliográfia, néhány témabibliográfia ebbe a könyvtárba is. Tavaly Martfűn, a Cipőgyár szakszervezeti könyvtárában sok szép ajánló bibliográfiát láttunk, képes, ügyesen összeválogatott füzeteket: ifjúsági könyvekről, zenei könyvekről, társadalmi regényekről, mai költők műveiről és más témákból. Ez itt is jó szolgálatot tenne.

A József Attila olvasómozgalomban sok olvasó részt vesz. Ezeknek a személyi lapján rajta van a mozgalmi bélyeg, így rögtön látni lehet, kik a résztvevők és hányan vannak. Sokkal jobb a mozgalom, mint 1962-ben, mert nincs vizsgálgalom, szívesebben olvasnak a fiatalok. Tavaly rossz volt hallgatni, amint a könyvtárosnő kifaggatott egy fiatalembert „A köszívű ember fiai” c. regényről. Most közvetlenebb beszélgetés formájában tudja meg a könyvtáros, hogy valóban elolvasta-e az illető az ajánlott könyveket, vagy sem.

Végül hadd mondjam ki azt a megállapítást, hogy a két nyári gyakorlat mennyire hasznos és fontos a könyvtárosképzésben. Én legalábbis nagyon sokat tanultam belőlük.

*Rédei né Takács Olga*



A. Tóth Sándor rajza

Az elmúlt évi soproni megbeszélés után ezúttal Celldömölkön tartottak értekezletet Fejér, Győr, Vas, Veszprém és Zala megyék SZMT központi könyvtárainak vezetői. A résztvevők számos szervezeti kérdést vitattak meg, majd az 1964-ben közösen megvalósítandó teendőkről tanácskoztak: elhatározták, hogy bizonyos szakmák szocialista brigádjai részére szakmai vonatkozású ajánlókat adnak ki; a nem szépirodalmi könyvanyag feltárása és propagálása, valamint a könyvtárközi kölcsönzés rendszerévé tétele érdekében közös katalógust jelentetnek meg; Vas, Győr és Zala megyék letéti könyvtársainak továbbképzését — egyhetes bentlakásos tanfolyam keretében — júniusban rendezik meg a mikospusztai SZOT iskolán; végül 1964-ben két, 1965-ben pedig ugyancsak két plakátot adnak ki.

(Óry József)

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak szervezett együttműködése óta a 4700 lakosú Simontornya olvasási igényét a Bőrgyár 8000 kötetes szakszervezeti könyvtára elégíti ki. Ennek kis könyvtárhelyisége azonban már nem tudja ellátni a község és a gyár könyvtári igényeit, másrészt a könyvtár a gyártól messze van, emiatt az olvasók száma az előző évekhez viszonyítva csökkent.

A gyárban úgy vitték közelebb az olvasókhoz a könyvet, hogy az üzemrészekben kis könyvtárakat létesítettek. A szervezést a könyvtári tanács végezte a szocialista brigádok vezetőinek és a bizalmiaknak segítségével. Először a talpgyártó részlegnél alakult meg a „becsületkönyvtár” 50 kötettel, szabadpolcos rendszerrel. A polcokat az üzemben készítették társadalmi munkában.

A kiválasztott könyvek kölcsönzését mindenki maga írja be nevére a nyilvántartó füzetbe, és saját maga jegyzi fel a visszahozást is. Már az első napon 19 dolgozó iratkozott be, akik közül korábban 17 nem látogatta a gyár központi könyvtárát. Az 50 kötetes állományt a megnövekedett igények miatt fel kellett emelni 150 kötetre. A további tervek szerint a porta mellett a nődolgozók részére, valamint az irodai részlegnél és a karbantartóknál szintén ilyen „becsületkönyvtárak” szerveznek. Ezek a könyvtárak állományukat 6 hetenként cserélik, először egymás között, majd a központi könyvtárral. Használatuk „szabályait” rölapok ismertetik. (Pacsai László)

1963 novemberében feleségével együtt Budapesten járt egy lengyel könyvtáros, Janusz Dumina, a lodzi egyetemi könyvtár dolgozója. Felkereste a könyvtárakat, megnézte a szép épületeket, múzeumokat, szobrokat és a sok látnivaló egyetlen képbe olvadt össze benne. Hazatérése után a Lánchídat, a milleneumi és felszabadulási emlékművet, a Parlamentet, a Bazilika kupoláját és a Nemzeti Múzeum oszlopcsarnokát az itt közölt metszetben együtt örökítette meg, odaképzelve magát és feleségét is, amint búcsút intenek a magyar főváros-



nak. A metszet mellé pár is lehetett volna szívélyes sort is írt magyarul: Hálás sebb — ezúton fejezve ki köszönetet a kedves budapesti köszönetét azoknak, akik fogadtatásért, mely nem Budapesten kalauzolták.

## Tanácsülés a könyvtárban

„A könyvtárat nyugodtan nevezhetjük a község kulturális központjának” — mondotta a bácsalmási községi tanács ülésén az egyik felszólaló.

Bácsalmáson a könyvtárban ült össze a község tanácsa. A tanácsstagokon kívül meghívták a könyvtár több hűséges olvasóját is. A napirenden Bácsalmás község „könyv és könyvtári kultúrája” szerepelt.

A könyvtárosok jól ismerik a bácsalmási könyvtár kiváló munkáját. A járás megszűnte után, amikor a könyvtár községi intézménnyé vált, nem csupán megtartotta, hanem tovább emelte színvonalát. A község 9549 lakosa közül az elmúlt év végén 2151-en látogatták a könyvtárat. A könyvtár gyűjteményének és tá-



jéköztartó munkájának színvonalát talán érzékelteti az a tény, hogy csupán ezekre támaszkodva több mint 20 egyetemi, vagy főiskolai szakdolgozatot készíthettek el a levelező oktatásban továbbtanuló értelmiségiek. Az ülésen résztvevő mintegy 70 tanácsstag és meghívott vendég ezt az eredményes munkát vizsgálta meg.

Fekete Dezső könyvtárvezető alapos beszámolójában áttekintést nyújtott a község művelődésének történetéről, a községben egykor és ma működő könyvtárak munkájáról, a könyvtári munka gazdasági és politikai összefüggéseiről. Beszámolója nagyobb nyilvánosságot is megérdemelne, amint a tanácsülés résztvevői felszólalásaikban ezt javasolták.

„Örömmel hallottuk a beszámolót, bár eddig is több alkalommal foglalkoztunk a könyvtár tevékenységével, eddig is ismertük a könyvtár vezetőjének és dolgozóinak odaadó munkáját. Ilyen részletesen azonban még nem tárult elénk művelődésünknek ez a fontos területe.” — Nagy István, a végrehajtóbizottság elnöke méltatta e szavakkal a könyvtárvezető beszámolóját.

A tanácsülés a könyvtár munkáját értékelő számos hozzászólás után elhatározta, hogy lépéseket tesz a könyvtár bővítése, galéria építése érdekében. Felkéri a községben működő gazdasági szervezetek a könyvtár anyagi támogatására. Elhatározták azt is, hogy a tanácsstagok rendszeres munkát vállalnak az olvasómozgalom érdekében. Választási körzetükben arra törekednek, hogy minden házban legyen olvasó. A tanácsülés elismerésben részesítette azokat az intézményeket és személyeket, akik a könyvtár 10 éves eredményeihez támogatásukkal járultak hozzá. Javasolta a könyvtár vezetőjének kitüntetését is. (—)

# Margó

**Könyvtári Híradó. Röplapbibliográfia.** Meghívó irodalmi estre. Kiállítást népszerűsítő röplapok. Kiadta a megyei könyvtár. Így. Semmivel sem több.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy könyvtáraink — elegánsan elkerülve a bőbeszédűséget — így jegyzik kiadványaikat. Az impresszumból azért kiderül, hogy hol is a nyomda, ahol a nyomtatványt készítették és ha szerencsénk van, a felelős kiadó nevét is ismerjük. Tulajdonképpen nem kell sok nyomozás, és mindent tudunk. De miért van szükség ennyire is? Nagyvonalúság talán, hogy néhány könyvtár feleslegesnek tartja teljes nevét a nyomtatványain feltüntetni? Aligha. Olyan felületesség ez, melyet éppen a könyvtáraknál nem hagyhatunk szó nélkül. A könyvtárosok igazán tudhatják: minden kiadványnál, még aprónyomtatványoknál is lényeges, hogy ki adta ki. Tudják nyilván azt is, hogy rajtuk kívül még 18 másik megyei könyvtár van. És aki ezt a két szót olvassa, nem bizonyos, hogy éppen őrájuk gondol.

— g h —

**HARMINCKILENC KÖZÉPISKOLÁS** diák vesz részt a Székesfehérvári Vasvári Ginnáziumból könyvtári gyakorlaton, melyet a népművelési politechnikai oktatás keretében a megyei könyvtárban tartanak. A tanulók az érettségivel egy időben alapfokú könyvtáros szakvizsgát tesznek. (—)

**A SZOMBATHELYI** Megyei Könyvtár „A természettudományos világkép átalakulása és ennek kihatása filozófiai gondolkodásunkra” címmel rendezett ankétot. A bevezető előadást dr. Marx György egyetemi tanár tartotta. (—)

AZ EGRÍ Megyei Könyvtár központi folyóiratkatalógust készített a város területén levő könyvtárak, intézmények és üzemek folyóirat- és hírlap állományáról. (—)

**A SZOVJETUNIÓBAN** megjelent a világ első Mars térképe amelyet a bolygó 1956. évi nagy oppozíciója idején gyűjtött adatok alapján szerkesztettek. (B)

ÚJJÁALAKÍTOTT HELYISÉGBEN folytatja munkáját az Enyingi Községi és a Bicskei Járási Könyvtár. Az átalakítás során mindkét könyvtár a szabadpolcos kölcsönzési módra tért át, Bicskén külön ifjúsági részleg nyílt, olvasóteremmel. Az ünnepélyes megnyitón a helyi ifjúsági irodalmi színpad adott színvonalas műsort.



Az átalakított Enyingi Községi Könyvtár

# Hírek

**KÖNYVTÁRKÖZI BIZOTTSÁG** alakult a Csongrád megye és Szeged város területén lévő közkönyvtárak munkájának összehangolására. Elnöknek Havasi Zoltánt, a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatóját, alelnöknek Bezeredy Istvánt, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatóját, titkárnak Kirschner Márton, a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár igazgatóját választották. Az ezévi programban Csongrád megye és Szeged város könyvtári helyzetének részletes elemzése, valamint a szakkönyvellátottság és szaktájékoztató kérdései szerepelnek. A tervek között a megyei Szabó Ervin kör létrehozása is helyet kapott. (Th)

**KÖRZETI TAPASZTALATCSERÉN** vettek részt Martonvásáron Aba, Baracska, Gárdony, Gyuró, Kajászó, Pázmánd és Tordas községek könyvtárosai. Jenőn Úrhida, Sárszentmihály, Sárkeszi és Nádaslady könyvtárosai találkoztak. (—)

A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM Központi Könyvtára emlékülésen adózott Wartha Vince professzor, könyvtárigazgató emlékének. Az ünnepélyen, amelyen a könyvtár dolgozói kívül a tanszékek főfoglalkozású könyvtárosai is résztvettek, dr. Korach Mór akadémikus, Wartha egykori tanítványa tartott bevezetőt, majd dr. Móra László ismertette a műegyetemi könyvtár működését Wartha Vince igazgatása idején. (M)

A JÖVŐ MÉRNOKE, a Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem lapja hétről hétre „Újdonságok a könyvtárban” címmel felhívja az olvasók figyelmét a Központi Könyvtár újonnan beszerzett műveire. (M)

**SZÉKESFEHÉRVÁRON** a rádió és a televízió műsorában érintett irodalom könyveiből a megyei könyvtárban ajánló polcot létesítettek. (—)

A PÁPAI Jókai Könyvtárban „A magyar munkásmozgalom története” címmel rendeztek kiállítást. Népszerűsítésére röplap-bibliográfiát adtak ki. (—)

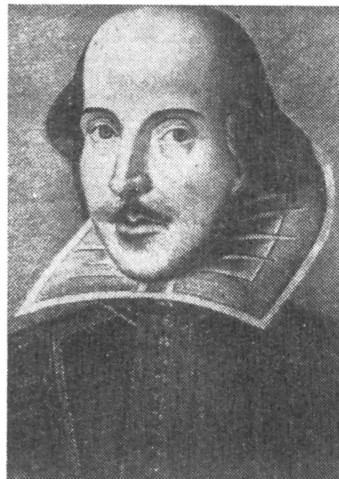
JÁSZIVÁNY községben a lakosság 28,3%-a volt könyvtári olvasó 1963. végén. A könyvtár a társadalmi megbízottak segítségével szeretné megvalósítani azt a tervét, hogy a község rövidesen olvasó községgé váljon. A Jásziványi Községi Könyvtár az 1964-es évre tájékoztatót adott ki, melyben szépirodalmi, ismeretterjesztő, mezőgazdasági szakkönyveket ismertet és folyóiratait sorolja fel. (Kiss Istvánné)

# TÁJÉKOZTATÓ

## Shakespeare magyar fordításai

„Nem tartózkodunk kimondani, hogy Shakespeare jó fordítása a leggazdagabb szépliteratúrának is felér legalább felével.” E szavakat 1841-ben írta *Vörösmarty Mihály*, a pesti színház Hamlet-előadása után. Shakespeare kultusza akkor már több évtizedes múltra tekinthetett vissza hazánkban.

Az angol drámaíró nevét először *Bessenyei György* említi 1777-ben egy francia nyelvű levelében: „Hogy mi a véleményem az angol írókról? Olvastam néhányat franciául... Olvassa Ön is Milton, Shakespeare, Young műveit, s meglátja, miként válhatnak az emberi elme egyszerre magasztossá és irtóztatóvá...” Ugyanez idő tájt jelenik meg Shakespeare a magyarországi színpadokon; mivel a városi lakosság még német ajkú, egyelőre német színészek mutatják be műveit: a *Hamletet* például 1776 óta játsszák Pesten, két évvel megelőzve a bécsi színházakat. Kiemelkedő helyet juttat Shakespeare méltatásának az első magyar esztétikai író, *Szerdahelyi György* 1784-ben kiadott latin nyelvű művében; itt többek közt a következőket olvashatjuk: „Az emberi lélek indulatait Shakespeare-nél jobban senki sem figyelte meg, a szív gyöngéd-ségében és a lélek bátorságában senki sem múlta fölül.”



Az első Shakespeare-dráma, amely magyar fordítóra talált, a *Hamlet*, s a fordító a magyar irodalmi megújulás ihletője: *Kazinczy Ferenc*. Azért fordította le a *Hamletet* (német átdolgozásból és prózában), hogy az 1790-ben megalakult első magyar szintársulatot klasszikus remekművek előadására ösztönözze. Munkája Pesten ekkor nem kerülhetett színpadra, s a *Hamletet* 1794-ben Kolozsvárott játszották először magyarul. Shakespeare remekműve kedvelt darabja lett a sanyarú sorssal küzdő magyar vándortársulatoknak, s a következő félszázadban nem kevesebbszer adták elő, mint a dús állami támogatásban részesült bécsi Burgtheater.

Kazinczy nyomdokába hamarosan újabb Shakespeare-fordítók (és átdolgozók) léptek: *Koréh Zsigmond* (*Makrancos hölgy*, 1792) *K. Boér Sándor* (*Othello*, 1794), *Mérey Sándor* (*Lear király*, 1795), *Döbrentei Gábor* (*Macbeth*, 1812, nyomtatásban 1830), *Náray Antal* (*Rómeó és Júlia*, 1839), *Vajda Péter* (*Hamlet*, 1839) stb. A kor legnagyobb magyar írói szinte egytől egyig csodálták Shakespeare művészetét. *Kölcsey Ferenc* például így ír 1834-ben: „Shakespeare-t olvasom, s benne nyugszom ki a napi unalom által okozott fátalmakat. Mily világ ez, mi az ő műveiben megnyílik! Tele irtózatokkal, tele az emberi természet ezerféle hibáival, de oly való, oly meleg, oly étellel teljes és kolosszális alakban és erőben álló!”

Shakespeare fordításának fontosságát felismerve, az Akadémia, rögtön működésének megkezdése (1830) után, felhívásban buzdította a magyar írókat Shakespeare tolmácsolására. Minden fontosabb műve hamarosan fordítóra és színpadra talált, s az évtized végére elkészült az első költői értékű Shakespeare-fordítás: *Vörösmarty Julius Caesarja*, mely nyelvi szépségének erejét mindmáig megtartotta. Ugyanez időben *Kossuth Lajos* börtönbüntetését tölti szabadszellemű politikai tevékenysége miatt, a fogságban megtanul angolul, s részleteket fordít a *Macbeth*-ből. E korszakban keletkeznek az első tervek Shakespeare teljes életművének lefordítására: a nagy szí-nész, *Egressy Gábor* az egyik, a szorgalmas, de költői tehetség nélkül igyekvő *Lemouton Emilia* a másik kezdeményező.

Shakespeare magyar fordításainak és kultuszának történetében kimagasló hely illeti meg *Petőfi Sándort*. „Shakespeare! változzék e név hegygé — olvassuk magasztaló szavait — s magasabb lesz a Himalájánál, változzék e név tengerré, s mélyebb és szélesebb lesz az Atlanti óceánnál, változzék e név csillaggá, s ragyogóbb lesz a napnál... Shakespeare egymaga fele a teremtésnek... Mind előtte, mind utána sem

madár, sem emberi elme annyira nem röpült, mint Shakespeare." Petőfi szövetkezett Vörösmartyval és Arany Jánossal Shakespeare lefordítására; ő maga a *Coriolanus*-szal készült el, *Vörösmarty* a *Lear királyt*, *Arany János* a *Hamlet*, a *János király* és *A szentivánéji álom* című darabokat tolmácsolta tökéletes költői szépséggel. A világirodalomban páratlan jelenség ez: Shakespeare fordításán egy időben egy nemzet három legnagyobb költője dolgozott!

A teljes magyar Shakespeare-fordítás létrejöttét a szabadságharc bukása késleltette ugyan, de nem akadályozhatta meg. A múlt század ötvenes éveiben egy gazdag irodalombarát, *Tomori Anasztáz*, nagyobb összeget adományozott erre a célra, és 1864 és 1878 között végre Shakespeare minden színműve a magyar közönség kezébe került. Klasszikus Shakespeare-tolmácsolóink — *Vörösmarty*, *Petőfi*, *Arany János* — munkáit tehetséges fiatalok (*Arany László*, *Lévay József*, *Szász Károly* stb.) fordításai egészítették ki.

Nagy költőink legtebbitjének életművéhez később is szervesen hozzátartozik a Shakespeare-fordítás: *Babits Mihály* a *Vihart*, *Kosztolányi Dezso* a *Rómeó és Júliát*, *Füst Milán* a *Lear királyt*, *Szabó Lőrinc* a *Macbethet*, az *Athéni Timont*, az *Ahogy tetszik* stb. szolgáltatta meg az újabb magyar költői stílus vívmányainak felhasználásával.

A csaknem százéves első teljes magyar Shakespeare szövegeinek egy része idővel elavult, s a második világháború után az újjászerveződő magyar irodalmi élet egyik első kötelességének tartotta új teljes Shakespeare-fordítás létrehozását. Ez 1948-ban jelent meg négy pompás kötetben, s a maradandó becsű fordításremek (Vörösmarty, Petőfi, Arany János, Babits stb. munkái) mellett az új Shakespeare-tolmácsolók kitűnő gárdáját (*Aprily Lajos*, *Fodor József*, *Kardos László*, *Németh László*, *Vas István* stb.) vonultatta föl. E kiadás több ezer példánya hamar elfogyott, s 1955-ben, majd 1961-ben új átdolgozott, javított kiadások kerültek forgalomba. Az 1961. évi a színpadi műveken kívül Shakespeare valamennyi egyéb alkotását, szonettjeit, lírai és elbeszélő költeményeit is tartalmazza, tehát a szó betű szerinti értelmében teljes. A szonettek korábban is többször megjelentek magyar fordításban (*Szabó Lőrinc*, 1948, *Justus Pál*, 1956, mindkettő kétnyelvű kiadás, *Keszthelyi Zoltán*, 1959). A magyar közönség változatlanul élénk érdeklődését, Shakespeare-rajongását jelzik az utóbbi évek magyar Shakespeare-monográfiái is.

L u k á c s y S á n d o r

#### BIBLIOGRÁFIA

Összetű művei Európa, 1961. 1-7. köt.

Császár Elemér: Shakespeare és a magyar költészet Franklin, 1917. 265 old.

Benedek Marcell: Shakespeare Bibliotheca, 1957. 415 old.

Császár Elemér: Shakespeare és a magyar költészet Franklin, 1917. 265 old.

Greguss Agost: Shakespeare pályája Ráth, 1880. 480 old.

Hevesi Sándor: Shakespeare Táltos, 1919. 270 old.

Victor Hugo: Shakespeare Guttenberg, 1926. 352 old.

Kárpáti Aurél: Örök Shakespeare Grill, 1948. 272 old.

Kéry László: Shakespeare tragédiái Gondolat, 1959. 119 old.

Móricz Zsigmond: Shakespeare Fehér Holló, 1948. 75 old.

Sebestény Károly: Shakespeare és az angol renaissance Genius, 1920. 191 old.

Riedl Frigyes: Shakespeare és a magyar irodalom Lampel, 1920. 42 old. (Magyar könyvtár)

Rónaszegi Miklós: Shakespeare élete (regény) Móra, 1962. 238 old. (Nagy emberek élete)

Lev Tolstoj: Shakespeare Kultúra, 1930. 134 old.

VICTOR HUGO egyik legnépszerűbb regénye, *A nyomorultak*, száz évvel ezelőtt jelent meg először. Ez alkalomból nagyszabású kiállítást rendeztek abban a párizsi házban, ahol az író 1832-től 1848-ig lakott. A kiállítás igen érdekesen szemlélteti a híres regény keletkezésének, majd fogadtatásának történetét. Az első kiadás körül nagy vihar kerekedett; a sajtó szinte egyhangúan támadta Hugo-t könyvének társadalmi mondanivalója miatt. A *Le Constitutionnel* kritikusa például így írt: „Ez a regény tagadja mindazokat az elveket, melyeken a társadalom épülete nyugszik.” Hasonló szellemben nyilatkozott a klérus egyik lapja, a *La Revue du monde catholique* is. Voltak, akik esztétikai kifogásokkal hozakodtak elő; egy obskúr bíráló terjengősnek mondotta a regényt, és kijelentette, hogy 1503 lap — pontosan ennyi! — fölösleges benne. A sajtóhadjárat nem akadályozhatta meg Hugo művének világsikerét. Az író nem kevesebb mint 300 000 aranyfrankot keresett ezzel a könyvével; néhány hónappal megjelenése után már színpadra vitték, a film és újabban a televízió sokszor feldolgozta, több mint száz filmváltozatát ismerjük, s ebből öt Japánban készült, klasszikus japáni kosztümökkel. A könyv legnagyobb sikerének azt mondhatjuk, hogy a büntető eljárás embertelenségének leleplezésével hozzájárult a francia törvénykönyv néhány rendelkezésének megváltoztatásához. (L.)

## AZ ÍRÓ-OLVASÓ TALÁLKOZÓKRÓL

Az író-olvasó találkozók, az író és az olvasóközönség hasznos és egészséges kapcsolatának kérdése régóta foglalkoztatja a könyvtárosokat és a népművelés dolgozóit. Sokan és sokféleképpen próbálkoztak, kísérletezettek már, hogy megtalálják a legjobb módszert, a legjobb formát az évről-évre terebélyesedő olvasótábor, és a mai magyar irodalom kölcsönösen hasznos és termékenyítő kapcsolatának megteremtésére. Tudják és érzik azonban, hogy az elért eredmények nem kielégítőek, hogy tovább kell kísérletezniük a helyenként és esetenként elért sikerek állandósítására és általánossá tételére.

Eppen ezért fogadták érdeklődéssel a napisajtónak azokat a cikkeket, melyekben az írók mondták el véleményüket. Először kitűnő költőnk *Simon István* szólalt meg a *Népszavában*, majd Simonnal polemizálva *Benjámín László* a *Hétfői Hírekben*, és Benjámín állításait cáfolva *Végh Antal* is a *Hétfői Hírekben*. Már ennyiből is kiderül, hogy az írók álláspontja eltérő.

Simon elismeri a találkozók szükségességét és hasznosságát, az eddigi gyakorlatot azonban nem érzi megnyugtatónak. Kifogásolja, hogy a rendezők nem adnak határozott feladatot, kellő tájékoztatást az íróknak. Nem beszélnek meg előre a kívánalmakhoz, a várható hallgatóságához igazodó műsort. Inkább a véletlenre bízzák az estek sikerét, s így a szokásos kérdésfőltevésébe fulladt találkozókra írók és olvasók egyaránt rossz szájjal távoznak. Pedig a kettős hasznú találkozók megérik, hogy érdekében az eddiginél többet tegyenek a rendezők is, a meghívott írók is.

Benjámín László másként látja a helyzetet. Egyértelműen kimondja: „ne csináljuk tovább ezeket a kényszeredett, senkinek se jó szeánszokat, nincs még egy olyan — különben jó szándékú — emberi tevékenység, melyben a befektetett fáradtság ennyire hiábavaló volna.”

Végh Antal több tapasztalatra hivatkozva határozottan ellentmond Benjámín-nak, amiért a fürdővízzel a gyereket is ki akarja önteni, és azt vallja: „használjunk ki minden lehetőséget, ami őszi kapcsolatot teremthet író és olvasó között.”

A találkozók nagy részét szervező könyvtárosok nem hagyhatják figyelmen kívül az írók véleményét, sőt kettős okból is foglalkozniuk kell a kérdéssel. Egyrészt azért, mert a két költő, főként Simon, a szervezőkben és a szervezésben látja a hibák gyökerét, másrészt azért, mert rendelkeznek rossz tapasztalatokkal azok a könyvtárosok is, akik nem azért szerveznek egy-egy találkozót — mint ahogy erre Simon és Benjámín utal — hogy munkatervükben egy pontot kipipálhassanak, hanem azért, mert szeretnék elősegíteni mai irodalmunk hatékonyabbá válását.

A legalapvetőbb kérdésekben — úgy gondolom —, minden vita nélkül egyetérthetnek írók és könyvtárosok. Ezek közül az első: nem az a cél, hogy visszalépjünk az írásbeliség előtti korba. Helytelen lenne, ha az írókat, költőket vonaton és autón járó modern rhapszódosokká, vagy Benjámín kifejezésével élve — igricekké akarnánk változtatni, akik élőszóval terjesztik az irodalmat. Ma az irodalom terjesztésének a leírt mű, a könyv a legfőbb formája. A műben való elmélyedésnek, az íróval való négy szemközti, bizalmas együttlétnek az olvasás a legjobb módja. Az lenne az ideális állapot, ha eljutottunk volna a fejlődésnek arra a fokára, melyen már az egész társadalomnak közszükségleti cikkévé vált az élményt adó könyv, és a társadalom egyedei a könyv fölé hajolva bizalmas kettesben együtt tudnak lenni az íróval.

Egyetérthetünk abban a másik alapvető kérdésben is, hogy ettől ma még messze vagyunk. Könyvkiadásunk, és könyvtáraink rohamos fejlődése sem homályosíthatja el azt a tényt, hogy még több milliónyian vannak országunkban, akiknek nem vált naponkénti, de még esetenkénti kenyerévé sem az olvasás. Akik pedig már olvasnak, azoknak nagy része ma még nem magasabb szempontú tudatossággal válogatja olvasmányait, nem elmélyült olvasó. Igénye csupán addig terjed, hogy „valami jó kalandos”, vagy „szép szerelmes” legyen. Tehát még sokat kell tennünk az új rétegek megnyerése, és a már meglévő igények fokozása érdekében.

Egyet kell értenünk abban a harmadik alapkérdésben is, hogy az író-olvasó találkozónak, az írók pódiumra állításának — melyet egy régi tanulmányban *Benedek Marcell* megalázonak tartott — ma, a mi korunkban nincs megalázó jellege, mert nem a fetisizált közönség ízlésének kiszolgálását, hanem az irodalommal ismerkedő tömegek igényének fejlesztését, irodalmi érdeklődésének szélesítését, tudatos olvasóvá nevelését szolgálja annak a letagadhatatlan varázserőnek az igénybevételével, melyet az íróval való személyes találkozás, a megismerkedés jelent. Másrészt nem lehet megalázó már csak azért sem, mert — ahogy erre *Végh Antal* is hivatkozik — lehetőséget

ad az írónak arra, hogy a sokszor kétes értékű, különböző klikk-szempontoktól és érdekektől befolyásolt kritika mellett a legfőbb kritikus: az olvasóközönség véleményét és visszhangját is megismerje.

Elvileg tehát el kell ismernünk a találkozók hasznosságát és szükségességét. Miért van mégis gyakorlati megvalósításuknak sokszor kellemetlen utóíze?

Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy elsősorban azokról a találkozókról távozik rossz szájjal az író és az olvasó, melyeket nem a *helyi igény* hozott létre, hanem a gombnyomós kampányszerűség, vagy a valósággal nem számoló munkatervek *mechanikus* végrehajtása, a produkálni akarás, a statisztikai szemfényvesztés, az a cél, hogy eggyel több rendezvény szerepeljen a jelentésben. Nem akarom részletezni azokat a közismert fogásokat, melyekkel ezekre a közönséget „toborozzák”.

Egyet kell értenünk az írókkal abban, hogy a kierőszaolt találkozókra sincs semmi szükség, sőt határozottan károsak. A sikeres és eredményes találkozó legelemibb feltétele az *előzetes helyi irodalmi nevelőmunka*, olyan légkör teremtése a rendező könyvtár, vagy művelődési ház körül, melyből természetesen fakad az a kívánság, hogy a további fejlődés érdekében személyesen is találkozhassanak, megismerkedhessenek egy-egy költővel, íróval. Ahol ezek az előfeltételek nincsenek meg, ott kevés a remény a kölcsönösen hasznos és eredményes találkozók sikerére.

Simon és Benjámín is elítélően nyilatkozik a „szokásos kérdéscsoportokba fuladás”-ról, „az érdektelen és tartalmatlan eszmecserek”-ről. Nem alaptalanul. Néha ez az irodalmi estek, író-olvasó találkozók legkínosabb része. Általános tapasztalatnak fogadhatjuk el, hogy sokkal helyesebb, ha a megbeszélésre a találkozó, az irodalmi est „hivatalos”, ünnepélyes részének befejezése után, szűkebb körben kerül sor, mikor azok ülnek le az íróval, akik komoly érdeklődők, akiknek valóban van kérdésük és mondanivalójuk. Ilyen módon kialakulhat a meghitt hangulatú, mindenkinek hasznos megbeszélés.

Az írók nem beszéltek róla, a könyvtárosok azonban jól tudják, hogy a találkozók sikere, eredményessége, vagy éppen eredménytelensége függ az *író személyétől, írói és emberi magatartásától* is. Mondjuk meg nyíltan: nem közömbös, hogy kik és hogyan képviselik a mai magyar irodalmat olyanok előtt, akik talán most látnak és hallanak életükben először írókat. Mert bizony, ezen a téren is vannak hibák. Simon joggal rója meg a könyvtárosokat, amiért nem adnak konkrét feladatot a meghívott írónak, nem tájékoztatják, hogy mit várnak tőle, s kikkel, vagy milyen olvasóközönséggel találkozik. De ugyanilyen hiba az is, hogy az írók egy része még akkor sem készül megfelelően a találkozóra, ha megkapja a szükséges tájékoztatást. Hiába gondolja át a rendező a találkozó célját, hiába építi fel a felolvasás, az előadás egészét, ha az író nem ahhoz tartja magát, hanem — Simon szavaival élve — „találomra huzigálja ki zsebéből a kéziratot.” S az ilyen esetekre bőven lehetne példákat sorolni. Ugyanúgy arra is, hogy egyes írók — csodálatos módon soha nem azok, akik irodalmunk élvonalához, vagy derékához tartoznak, hanem azok, akik az irodalom periferiáján „ügyeskednek”, — hogyan játsszák a „nagy embert”, milyen vállveregető fölénykedéssel nyilatkoznak.

S ezzel kapcsolatban merül fel egy másik kérdés. Meg kell fontolni, hogy kit hívunk meg, egyáltalán kit szerepeltetünk, s azt is, hogy kit milyen közönség előtt. Alapvetően kell tekintenünk, hogy a meghívott és közönség elé állított személlyel ne járassuk le az „író” szó fogalmát, ne keltsünk téves nézeteket azokban, akik esetleg most találkoznak először íróval. Persze, ez nem azt jelenti, hogy csak olyanokat hívjunk meg, akik már legalább Kossuth-díjasok, sőt szerepeltessük a fiatalokat is. De csak azokat, akik már „letették a garast”, akik már mutogatják oroszlánkörmeiket. Azt azonban minden eszközzel akadályozzuk meg, hogy a dilettánsok, a fűzfapoéták, a helyi rimárusok íróként és költőként tetszelegjenek a könyvtári és népművelési rendezvényeken. Ez mindenütt káros, de kétszeresen káros azokban a falvakban és külterületi településeken, ahol a legkevésbé tudnak még különbséget tenni az irodalmi érték és értéktelenség között.

Nem véletlenül szólok külön is erről, hanem azért, mert egyes megyei lapok kulturális híreiben, sőt megyei könyvtári híradóban is meglepetéssel olvashatjuk, hogy író-olvasó találkozókon olyan „írók” és „költők” szerepelnek, akiknek a nevével még soha, egyetlen folyóiratban, vagy irodalmi lapban sem találkoztunk. Nem is tarthatjuk alkalmasnak őket arra, hogy az élő magyar irodalmat képviseljék. Ez már több, mint a rendezők ízlésének és igényességének mércéje, ez irodalmi közügy is!

A gyakorlat azt mutatja, hogy a találkozók sikere, vagy sikertelensége elsősorban az eddig érintett kérdések jó, vagy rossz megoldásától függ. Nem a találkozók megszüntetésén kell tehát gondolkodnunk, hanem a hibák, a vadhajtások kidagyomlásában kell összefogni az érdekelt íróknak és könyvtárosoknak. Mert bőven van rá példa, hogy lehet jó és eredményes találkozót rendezni. Jelenleg négy könyvtár ilyen jel-

legű munkáját kísérem figyelemmel. A Várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtárban, és a Székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban a „Könyvtári esték”, a Veszprémi Megyei Könyvtárban és a Pápai Jókai Könyvtárban a „Verses esték” sorozata egyaránt sok jó tapasztalatot ad a találkozók sikeréről, eredményességéről. Ezek értékelése, hatásának ismertetése azonban már külön cikkbe kívánkozik.

Összefoglalóul ennyit: mivel amúgy is túlsok nálunk a rendezvény, tartsunk hát kevesebb író-olvasó találkozót, de azok legyenek jobban előkészítettek, színvonalasabbak. Az írók jogát pedig, hogy csak akkor vegyenek részt ezeken, ha ők is szükségét érzik a találkozásnak, tartsuk tiszteletben.

K ö n c z ö l I m r e

## DERKOVITS GYULA

1894 — 1934

Hetven éve, hogy született, s már harminc éve halott. Életműve lezárt és szinte klasszikusnak számít. Ha nagyon röviden akarnók jellemezni életét, azt kellene mondanunk: negyven év országos nyomor és ez ellen lázadó és lázító alkotások.

A festők sorsa a két háború között általában nem volt rózsás; képekkel, jó képekkel alig-alig lehetett pénzt keresni, de Derkovits szegénysége — mely végig kísérte egész életét — pályatársaiéhoz viszonyítva is mérhetetlen volt. Már-már úgy tűnik: maga ragaszkodott hozzá, belőle merítette erejét, a műsája volt. Nem tudok rá találóbbat, mint azt, hogy képeinek árát állítólag úgy szabta meg, hogy elriassza megvásárlásuktól a gazdagokat, ne kerüljenek kizsákmányolók tulajdonába; s azt, hogy a „Fázó asszony”-t — egyik utolsó képét — júniusban festette. „*Odakint a hőmérő harminchét fok meleget mutat — írja róla emlékezéseiben a felesége —, Gyula mégis fázik és festés közben halkán zümög: 'Hej, bunda, bunda, mégis bunda a bunda...'*”

Apja asztalosmester volt — mondják: művész a bútorkészítésben, járatlan az üzleti ügyekben, s ráadásul hat gyerek apja. Négy fiát a maga mesterségére fogta, Gyulát is, bár az inkább rajzolni szeretne és címfestő lenni. „*Húztam a kiskocsit, dolgoztam a gyalupad mellett, deszkát fűrészeltem, gyalultam, véstem, vagy politúroztam és hajtottam szorgalmasan körbe a politúros-labdacsot*” — emlékszik inaséveire. — „*Még egy kis hónaljzsírt rá!... — hangzott a biztatás a hátam mögött és fényesült a mahagónilemez a rádörzölt politúrtól és az arcom verejtékétől. Fájó szívvel gondoltam és vágytam az estét a rajzolásért, amit most már ritkán csinálhattam és csakis este, mikor kifáradva abba hagy-*

*tuk a munkát és a többiek pihenőre tértek.*” 1913 novemberében segéd lesz, s a következő évben, hogy kiszabaduljon a gyűlölt családi műhelyből, katonának jelentkezik, hamarosan a frontra kerül, megsebesül, felgyógyul, újra a frontra küldik. Második sebesülése már súlyosabb: bal könyöke és alkarja roncsolódik össze s béna marad. A tüdejét megtámadja a tbc. Bécsben ápolják, és itt ismerkedik meg Rembrandt, Breughel és más mesterek műveivel.

1916-ban hadirokkantként leszerelik, Pestre kerül, ismét asztalos segéd, béna karja miatt másfél év alatt kilenc különböző mesternél. Közben, esténként, rajzolni tanul, néhány rajzot el is ad,



Mi ketten (1927) (rézkarc)



Kendős nő (1932) (tempera)

baloldali írók, újságírók támogatják: szanatóriumba segítik, mert ismét baj van tüdejével. Az őszirózsás forradalom idején Kernstock Károly szabadiskolájában tanul, itt ismerkedik meg feleségével. 1918 decemberében belép a kommunista pártba. A tanácsköztársaság alatt ugyancsak a Kernstock vezette nyergesújfalusi kolóniában dolgozik.

A tanácsköztársaság bukása után visszakerül Pestre, és úgy érzi: festésnek, tanulásnak befellegzett. Favágónak megy el a rákoskeresztúri erdőbe. Leendő felesége a legnagyobb nyomorban talál rá, felviszi Kernstockékhoz, akik munkalehetőséggel és műteremmel segítenék. Idézniem kell a felesége emlékezéseiből: „Nem volt télikabátja. Egy kopott, foltozott felöltő volt rajta, amit az előszoba fogására a bundák közé akasztott. Ilka asszony, Kernstock felesége figyelmeségből bevitte a felöltőt a műterembe és a kályha mellett egy szegre akasztotta, ahonnan az a padlóra esett. Csak én és Gyula vettük észre ezt a véletlent. Tudtam, hogy Ilka asszonyban nem volt rosszindulat, amikor a kabátot behozta a melegre — de a kályha mögé csúszott ócska holmi bizony száználmas látvány volt. Szinte kényszerítette az embert, hogy végiggondolja: ez a kopott felöltő nem csúfoskodhat kint az előszobában a drága bundák között... Láttam, hogy Gyula is erre gondol, mert szemei söté-

ten égtek. Szótlanul rajzolni kezdett. De azután soha többé nem ment fel Kernstockék lakásába.”

Nem sokkal ezután összeköltözik a feleségével, aki két szegetlen konyharuhát hoz „hozományul”. A „Papagájos ember”-t és a „Dögvivők”-et festi rájuk. Angyalföldön laknak, s jobbára az aszszony keresetéből élnek, bár itt-ott el tud már adni egy-egy képet, de ő ennivaló helyett vásznat, festéket vásárol az így keresett pénzből, a hadirokkant segélyből szintén, és fest szakadatlanul. 1921-ben az „Utolsó vacsora”-n dolgozik, majd egy festő barátjával vidékre megy, tyúkpadráson és szénaboglyában üt tanyát s megfesti a „Zalai dombok”, az „Este” és a „Pataknál” című képeit. Aztán ismét Pestre jön, egy év alatt hetven olaj-, tempera-, és tusképe készül el. Megrendezi az első gyűjteményes kiállítását és az eladott képek ára újra festőeszközök-ké változik. Közben albérletéből is kilakoltatják. 1923-ban Bécsbe megy, belép az osztrák kommunista pártba, és dolgozik. Itt készül el a „Halottsiratás”, a „Koporsóban fekvő anya gyermekével”, az „Erzsi hűgom a ravatalon” a „Bányász halála”, a „Sanyi öcsém a ravatalon”, az „Üldözött”, az „Asszonyok a viharban” és a „Menekülők”. Kiállítást rendez belőlük, a munkások csoportosan látogatják, a lapok elismerően írnak róla, az anyagi eredmény szinte semmi, s a képek tönkremennek a nyirkos kiállítóhelyiségben. Derkovitsot a hideg, a betegség, a nélkülözés gyöttri, idegállapota egyre romlik. A képrámákat és a festő-állványát tüzezi el.

1926-ban visszajön Pestre. Nyomorában nem hoz fordulatot ez az év, a hazai környezet se, de festészetében igen. Témái ugyan nem változnak, de ecsetkezelése, színei, stílusa lágyabbá, meggyőzőbbé, bensőségesebbé válik. Ekkortól



A Dózsa sorozatból (1929) (fametszet)

születnek azok a képei, melyeket ma legkorszerűbbséggel értékelünk: az „En és a feleségem”, a „Halas csendélet”, a „Mi ketten”, a „Szőlőevő”, és 1930—34 között, a legnagyobb nyomor éveiben a „Végzés”, a „Bútorkészítő”, a „Hidépítők”, a „Nemzedékek”, a nagyszerű „Vasút mentén”, mely 1933-ban a Szinyei Társaság tájképdíját nyerte el, annak ellenére, hogy nem tájkép, aztán a „Hajókovács”, a „Híd télen”, a „Dunai homokszállítók” és végül az „Anyaság”. Legerőteljesebb s legnagyobb hatású művét, a Dózsa-sorozatot, 1929-ben metszette fába.

Gazdagabb válogatást képeiből először — furcsa módon — Velencében láttam, az 1960-as Biennalén; a futurizmus története kiállításra vitték ki, bár szigorúan véve sohasem volt futurista. Néhány képét ismertem, és reprodukcióról sokat, mégis megleptek ezek a képei. Főként színeikkel; mennyi rózsaszínt használt, s barnáit, zöldjeit is hogy letompította, sok fehérrel keverte, pasztelszerűvé tette, és keserű, lázító témájú, elbeszélő jellegű képein is — mint például a „Végzés” vagy a „Téli ajtó” — mennyire lágy, bensőséges, lírai, a külső történet megjelenítésénél mennyivel fontosabb számára az érzés, amit a kilakoltatás az utcára dobottakból kivált. Ugyanígy a munkát ábrázoló képein is a munkát végző ember érdekli. Hajókovácsa fél karjával a hajótestnek dőlve, mintegy átölelve azt, amit csinált, áll és néz maga elé, fogóját lecsüggesztett jobbában lógatja, s gondolkodik. Hidépítői sem a munka nehézségét, fárasztó, veszélyes voltát demonstrálják — de nem is a szépségét! —, hanem munkájukkal, a híd ezüsttel festett traverzeivel való összefonódottságukat, érzelmi kapcsolatukat szuggeralják.

Az is meglepett, hogy mennyire kedvelte az ezüstöt, sőt az aranyfestéket is. A „Halas csendélet” a vászonra montírozott ezüstpapír. Artistáit ezüst bilincsek béklyózzák, a lánc, amely körülkeríti őket és diadémjaik szintén ezüsttel festettek, kardjaik arannyal. Legerősebben a „Vasút mentén” című festménye ragadott meg. A mozdony kerekai — csak ennyi látszik — s a villámszerű hajtókarok ezüstje maga a száguldás. Egy pillanat és a sistergő gőzbe burkolt mozdony s vonat dübörögve elrohan a csüngő bajszos, micisapkás férfi és kendőbeburkolt állapotos felesége mellett, akik fel sem rezzennek a zajára, csak mennek kitartóan és konokul maguk elé tekintve a vasút mentén, előre a maguk útján. A kivágást is kedvelte. Az ezüstösen suhanó mozdonynak — mint említettem — csupán a kerekai kerültek a képre, s teremtők, a munkás és felesége pedig csak combtövig. Nemegyszer csupán egy fél arc van a képen, vagy a szoknyát, fejtetőt metszi el a keret. A „Kendős nő”-nek csak az orra és szeme bújik ki a nagykendőből, az „Anyaság” asszonyának fél arcát takarja el a karjában tartott gyerek, s kezének is csak a fele látszik. Van ebben valami modorosság is, igaz, és expresszionizmusra való hajlamáról is árulkodik ez a módszer, de valójában mégis lényegre törés és festői eszköz arra, hogy rákényszerítse a nézőre mondanivalóját: a szegénység tiszta emberségét és a sajnálat elutasítását.

Utolsó pillanatáig dolgozott, azon a forró júniusi délutánon még befejezte és aláírta a „Fázó asszony”-t, és este fél kilenckor szívbénulásban meghalt.

Zolnay Vilmos

## ESEMÉNYNAPTÁR

MÁJUS 1. A NEMZETKÖZI MUNKÁSOSZTÁLY ÜNNEPE

1814. MÁJUS 5-ÉN (150 ÉVE) SZÜLETETT BALASSA JÁNOS ORVOSTUDÓS, AZ EGÉSZSÉGÜGYI REFORMTÖREKVÉSEK KEZDEMÉNYEZŐJE

Osszegyűjtött művei Orvosi Könyvkiadó, 1875. 543 old.

MÁJUS 9. A FASIZMUS FELETTI GYŐZELEM NAPJA

1364. MÁJUS 12-ÉN (600 ÉVE) ALAPÍTOTTÁK A KRAKKÓI EGYETEMET

1889. MÁJUS 18-ÁN (75 ÉVE) SZÜLETETT GUNAR GUNARSSON IZLANDI IRO

1664. MÁJUS 20-ÁN (300 ÉVE) SZÜLETETT ANDREAS SCHLÜTER NÉMET SZOBORÁSZ ÉS ÉPÍTÉSZ, A BAROKK MŰVÉSZET KIVÁLÓ MESTERE

MÁJUS 31. NEMZETKÖZI GYERMEKNAP

Lásd még: „Segédanyag a II. negyedév fontosabb eseményeihez” című KMK kiadványt.

# *Az ifjúsági ismeretterjesztés gondjai*

BESZÉLGETÉS ÁKOS KÁROLLYAL

Ákos Károly orvos-pszichológusnak 1953-tól kezdve jelennek meg könyvei, tanulmányai. 1960-ban adta ki a Móra Ferenc Kiadó *Ismeretlen világ: az állatok* című munkáját. Azóta négy ifjúsági ismeretterjesztő műve került ki a sajtó alól. Tőle érdeklődünk ennek a műfajnak különleges problémái felől.

— Mi készítette arra, hogy ifjúsági könyveket írjon? A kiadók beszélték rá?

— *Láttam, hogy egyik jó ismerősöm kisfia mennyit bajlódik a biológiával. Iskolai tankönyvét igen nehéznek, a természettudományi érdeklődés felkeltésére alkalmatlannak találtam. Segítettem kis barátomnak a tanulásban, sokat beszélgettem vele, s ezekből a beszélgetésekből kerekedett ki az „Ismeretlen világ: az állatok”.*

— Feltehetően nem volt vele nehéz dolga, hiszen az anyagot jól ismeri, és már sok ismeretterjesztő munkát írt.

— *Nem egészen. Gyerekek számára írni nem könnyű! A felnőttek, ha ismeretterjesztő irodalmat vesznek kézbe, nagyrészt már előzetesen meglevő érdeklődést elégítenek ki. Olyan dolgokról akarnak hallani, amelyek közelebbi vagy távolabbi kapcsolatban állanak a szakmájukkal, vagy amelyekre valamilyen*

*tanfolyammal kapcsolatban van szükségük, esetleg amelyekre valaki vagy valami felhívta a figyelmüket. Ezért többnyire végigolvassák még akkor is, ha az előadásmód, stílus nem elég jó, azaz közkeletű szóval, ha nem olvasmányos. Gyerekeknél ilyenről szó sem lehet! Ha kicsit is unják a könyvet, vagy nehezen értik, menthetetlenül félreteszik, és nem kényszeríthetők az elolvasására. Feltétlen követelmény, hogy az ifjúsági ismeretterjesztő mű nagyon világos legyen, ne akadjon benne egyetlen olyan fogalom vagy probléma, amit meg ne magyarázna az író. A fiatal olvasók figyelmét közben pihentesse kis példák-  
nak, kerekre csiszolt, — de azért természetesen a fogalomkörbe tartozó — kis történeteknek elmondásával. Ennyiben szépirodalom és ismeretterjesztés határai az ifjúsági könyvben elmosódnak. Az ifjúsági műveknél van azután még egy különleges követelmény, amit én többszólamúságnak nevezek. Felnőtt könyv lehet egy hangnemre, egy szólamra írva, az ifjúságinak azonban olyannak kell lenni, mintha zenekar számára készült volna. Ez nevelési probléma is. Szerintem egy fogalom vagy ismeretkör tárgyalása során minél több dologra kell felhívni a gyerek figyelmét. Így jobban leköti az olvasás, de egyúttal érdeklődése is sokoldalúbbá válik.*

— Ez így nem egészen világos. Hallhatnánk rá példát?

— *Mikor Darwinról és elméletéről írtam, elmondtam, hogy tudományos fejlődésére döntő hatást gyakorolt öt esztendeig tartó útja a Beagle nevű hadihajón. Pedig majdnem lemaradt a hajóról. A kapitány ugyanis foglalkozott fiziognómiával, Darwin arca nem tetszett neki, s ebből arra következtetett, hogy nem elég kitartó. Elképzeléséhez azonban, a tudomány nagy szerencséjére, nem ragaszkodott. Egy-egy ilyen apróság elmondása szórakoztatja az olvasót, a tárgyváltoztatás révén pihenteti figyelmét, viszont egész életére megjegyez valamit a fiziognómia fogalmáról és „tudományos” értékéről.*

— Ebből a módszerből következik az, amit már említett, hogy az ismeretterjesztésbe minél több irodalmi vonást kell bevinni.

— *Úgy van. Szilárd meggyőződése, hogy ifjúsági szépirodalom és ismeretterjesztés közt nincs és nem is szabad éles határnak lenni. Az élet sokkal érde-*



kesebb a kitalált történeteknél, és ezt a tényt minden téma megírásánál fel kell használni! Sajnos, a tudósok közt kevesen tudnak jól és érdekesen írni! Aki a két „műfaj”-t szigorúan el akarja különíteni, aki az ismeretterjesztő könyvet nem akarja vagy nem engedi irodalmi eszközökkel megírni, vagy megírtni, az elkerülhetetlenül szárazzá, érdektelenné, nehezen olvashatóvá teszi azt.

— Persze ennek az erőszakolt elkülönítésnek van egy, néha kellemetlen anyagi vetülete is. A kiadók másképp fizetik a tudományos és ismeretterjesztő műveket, mint a szépirodalmiakat. A múltkor baráti körben beszélgettünk, és felhoztunk egy képzeletbeli példát. Ha nálunk élne a világ legkitűnőbb tudósa, háromszoros Nobel-díjas, és megírná élete főművét, ezért legfeljebb 1400 forintos ívhonoráriumot kaphatna. Ha egyik jótollú tanítványa átültetné ezt a témát népszerű formába, megkereshetne ívenként 1000—1200 forintot. A titkárnője azonban, ha emlékeiből összeállítana egy könyvet *Hogyan láttam én a nagy tudóst?* címmel, elérhetné az ívenkénti 3000 forintos tiszteletdíjat.

— A példa kitűnő, ez pontosan így van. Az egyetlen, amit jól fizetnek, a nagy példányszámú szépirodalom. Ezen nem tudnak segíteni a kiadók, de a Művelődésügyi Minisztérium, a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság sem mindaddig, amíg megköti kezüket az írói tiszteletdíjakról szóló jelenlegi rendelet. Amíg ezen a gyakorlaton nem változtatnak gyökeresen, addig ne várjuk az ismeretterjesztő irodalom felvirágzását.

— Az ismeretterjesztés rendszerint megköveteli a grafikai ábrázolást. Hogy áll ez a kérdés az ifjúsági műveknél?

— Több dolgot kell lerajzolni és még részletesebben. Másképp a gyermek nem tud appercipiálni. Illusztráció nélkül nem tudok elképzelni jó ismeretterjesztő könyvet, de a rajz természetesen ne csak oázis legyen a betűsivatagban, hanem magyarázza is a tudnivalókat, vigye előbbre az olvasót! A kép sohase legyen öncélú alkotás, az illusztrátor ne a művészi formát tartsa a fontosabbnak, hanem rendelje alá magát a tartalomnak. Nekem mindenesetre igen kedvező helyzetem van e téren. Könyveim első és legszigorúbb lektora, elmélyült olvasója ugyanis a feleségem, legtöbb könyvemet ő illusztrálja, s itt viszont én vagyok szigorú bíráló. Minden egyes rajzot megbeszélünk, s így kép és szöveg harmónikus egységet alkot.

— Milyen segítséget vár a könyvtárosoktól? Mivel tudnák elősegíteni az ifjúsági ismeretterjesztő munkát?

— Legfontosabbnak azt tartom, hogy a könyvtárakban oldják fel a merev 14 éves korhatárt. A gyermekkönyvtárak állományában kellene egy jobban életkorhoz kötött magnak lenni és egy peremállománynak — jobb szót nem találok rá hirtelen —, amelybe olyan könyvek tartoznának, amelyek egyaránt valók a 14 éven aluliak és felüliek részére. Ne legyen itt éles elhatárolás. Azt hiszem, hogy az eddigi szemlélet adott mintát a kiadóknak. Könyveim általában 13—16 esztendősknek valók. De a kiadó, talán részben azért, hogy bekerüljenek a gyermekkönyvtárakba, s így nagyobb kelendőségnek örvendjenek, az általam javasolt korhatárt módosította „14 éven aluliak”-ra.

— Mit gondol, jól fel tudják használni a könyvtárosok az ifjúság részére írt műveket a fejletlenebb olvasókkal való foglalkozásnál, például a falusi ismeretterjesztésnél?

— Nem hiszem. Mindkét réteg alapvetően más könyveket igényel, mert más a fogalomkörük. A mai 13—14 esztendősk gyerek sok tekintetben műveltebb, mint akárhányan az idősebbek közül. Az iskolában sok mindentről hall, széleskörű a fogalomrendszere, bár nem világos, nem kialakult. Egy idősebb paraszt ismeretköre viszont egyoldalú ugyan, de megállapodott. Egy példa rá! Ma nincs olyan nagyobb gyerek, aki ne tudna valamit a darwinizmusról. A felnőttekre már nem lehet ugyanezt elmondani. Ez persze nem az ő hibájuk, hiszen régen még az egyetem orvostudományi karán sem tanították. Mikor Huzella Tivadar biológus professzor mégis megtette ezt, egy évig eltiltották az előadásoktól. Ezért a darwinizmusról egészen másképp kell beszélni az idősebbeknek.

— Van személyes tapasztalata arról, hogy miképp fogadják könyveit az olvasók? Vett-e részt olvasó-ankéton, író-olvasó találkozóon?

— Sohasem hívtak ilyesmire, sőt még kritikát sem sokat olvastam műveimről. Egy-egy rövidebb recenzió megjelent róluk, de komoly bírálat soha. Ezen egyébként nem csodálkozom, hiszen a vitaszellem, a színvonalas kritikálás ritka még más vonalon is, hát még az olyan félreeső műfajnál, mint az ifjúsági ismeretterjesztés! Pedig bizonyára sokat tanulhatnék egy olvasó-ankétből, komoly kritikából. Például különösen hasznos lenne számomra, ha egy tanár valamelyik könyvemről dolgotat íratna, s ezt elolvashatnám.

— Mi a véleménye az ifjúsági ismeretterjesztés egyéb eszközeiről, például a sok helyen rendezett vetélkedőkről?

— Nem tartom annyira hasznosnak,

mint a közvélemény. A vetélkedők ugyanis majdnem kizárólag az emlékezőtehetség próbái. Nem segítik elő eléggé az önálló gondolkodást, a kutatást; még kezdő fokon sem. Van ellenben egy régóta dédelgetett kedves eszmém. A gyerekek nagy részében írói ambíció él; sokan szerkesztenek családi, baráti kör részére újságot. Nem lehetne valamilyen formában kiadni a diákok iskolai lapjait? Az erre a célra alkalmas stencil vagy más sokszorosító gép nem olyan drága és könnyen beszerezhető. Nem gyenge versek közlésére gondolok, hanem történelmi, biológiai, fizikai témák feldolgozására, kísérleti beszámolókra, kis ismertetésekre a számukra írt könyvekről. Az aktív közreműködés nagy mértékben felcsigázza az ismeretszerző kedvet. Itt kellene elkezdenünk a kritikára nevelést, az ilyen lapot nagyon alkalmas formának tartom erre. A legjobb cikkeket átvehetné egy nyomtatott központi ifjúsági lap.

— Utoljára még egy nagyon prózai kérdés. A honorárium nem sok. De talán jelent valami közvetett hasznot az írás? Valamiféle különösebb hivatali megbecsülésre gondolok vagy más ehhez hasonlóra.

— *En persze nemcsak az ifjúságnak írok, hiszen ifjúsági könyveim megjelent*

könyveimnek felét sem teszik ki. Azt mégis határozottan állíthatom, hogy ifjúsági ismeretterjesztő művet csak az ügy iránti szeretetből lehet írni. Az író nem várhat érte semmi megbecsülést. Írószövetségbe, irodalmi alapba nem veszik fel, elnézően mosolyognak rajta, hiszen „csak” a gyerekeknek ír... De az előbb rosszul mondtam. Van megbecsülés is! Egy kis körben, barátaim gyermekeinél le tudom mérni könyveim hatását. Ha látom, hogy ők becsben tartják, hogy négyezer-öttször elolvassák, akkor érzem, hogy nem dolgoztam hiába.

Vértesy Miklós

#### MŰVEI

A természeti vallások. Művelt Nép, 1953.

A miszticizmus lélektana. Művelt Nép, 1955.

Gondolkozna-e az állatok? Gondolat, 1960.

Ismeretlen világ: az állatok. Móra, 1960.

Megismerés. Kossuth, 1961.

Az ateizmus kérdésének újabb irodalma (Lengyel B. és Pálvölgyi E. társaságában.) Tan-  
könyvkiadó, 1961.

Vasárnap. Istenek nyomában. Móra, 1961.

Ismeretlen világ: az ember. Móra, 1962.

Az áldozat. Istenek nyomában. Móra, 1963.

Iderendszerünk. Gondolat, 1963.



Trojan Marian Jozef, Magyarországon élő lengyel művész linómetszete. Készült a Füzesabonyi Járási Könyvtár számára 5000 példányban

A SZOVJETUNIÓBAN újból kiadták Knut Hamsun norvég író műveit. (B)

OLASZORSZÁGBAN kiadják Firenze, Milánó, Nápoly és Róma könyvtárainak egyesített katalógusát. Az első kötet az A—Adria címszavak anyagát tartalmazza. A katalógus az 1500—1957-ig megjelent nyomtatványokat öleli fel. (B)

WILLIAM FAULKNER elhunyt amerikai író kézirat-hagyatékát a virginiai egyetem könyvtára szerezte meg. Egy írásának kivételével főműveinek minden eredeti kézírata ehhez a hagyatékhoz tartozik. (B)



Trojan Marian Jozef linómetszete. Készült a Füzesabonyi Járási községi könyvtárai számára 8000 példányban

## A hetvenötéves CHAPLIN



„A kölyök” című film egyik kockája

Végre egy jubileum, amelynek nem feladata a felfedezés, az elhullott, eltemetett értékek előásása, a lelkiismeret-furdalástól terhes számvetés. Chaplin számunkra, művei első megjelenése óta az eleven, mindig ható élmény, nem is műveltségünk, hanem napi érintkezéseink, gondolkodásunk és gesztusaink természetes része. A legritkább adomány ez, amit művész nyújthatott és — kiérdemelhetett. Szinte észrevétlenül szívódott fel az emberek tudatába — s bár nem állnak rendelkezésemre adatok arra vonatkozólag, hány száz millióra tehető nézőinek száma — biztos, hogy senkihez sem hasonlíthatóan hódította meg a világot. Közönségében megszüntetett mindenféle tagozódást és rangkülönbséget, magasabb kultúrával rendelkezők és olcsóbb szórakozásra vágyók között: aki látta, rabja lett, magával ragadta, a nevetés felszabadító mámorában, abban a különös oldottságban, amit a kacagás humánuma jelent.

Mert Chaplin mindenekelőtt ezt adta nekünk: azt az örömet, amit a nevetés

győzelme hoz, a jóleső fölényt, hogy résztvehettünk a kicsinyesség és önzés, a gőg és irigység megsemmisítő kicsúfolásában, szétzúzásában. Ő mindig ezeket a rossz szellemeket vette célba és milyen elbűvölően, legyőzhetetlenül hadakozott! Milyen élvezetes kíméletlenséggel törte darabjaira a hiúságot és nagyképűséget, a gonosztságot és butaságot! Chaplin magatartása teljesen egyedülálló a modern művészetek egész történetében. Míg a huszadik század irodalma és majd összes művészi mozgalma a lázadás és kritika keserű, fájdalmas, riadt vagy szorongó hangját ütötte meg, — Chaplin egész más alapállásból indult el. Talán ő az egyetlen jelenség az egész században, akinek elég fölénye maradt a nevetéshez, a gúnyhoz, ehhez a páratlanul romboló és egészséges, szabadító fegyverhez. Műveiben mint egy fáradhatatlan Don Quijote forgatta fegyvereit, egyedül, kis esett figurájával, sokszor alulmaradva a kézzel fogható eredményeket tekintve, de sohasem lényegileg, szellemileg.

Bámulatos termékenység, az ötletek



Chaplin „Az aranyláz” című filmben

kifogyhatatlan záporozása jellemzi. Filmjeinek száma meghaladja a nyolcvanat. Bár ezek között a rövidfilmek elég nagy hányadot képeznek, de milyen gondolati, megfigyelésbeli zsúfoltság feszíti azokat a kis témákat is! Más filmek hozzájuk képest sivatagi pusztaságok, annyit keli várunk egy-egy ötlet megjelenésére. Nála, még ki sem hült az egyik, még épp hogy robbant a petárda, már durran a másik, sorozatban, ellenállhatatlan mulatságosan. A filmcímek összerosódnak bennünk, csak a figurát, a szituációk humorát őrizzük emlékeinkben: Charlie, mint kivándorló, a gyógyforrásnál, Charlie a zarándok, a szökevény, Charlie későn jön haza, a KÖLYÖK... Majd az első nagy játékfilm, az ARANYLÁZ. Talán furcsának tűnik, e képtelenül komikus filmmel kapcsolatban, mégis azt kell mondani: megindítóan szép. A világhírű figurát, a bánatos, poétikus lelkű csavargót már régebben megteremtette. „Kis bajusza hiúságának jelképe. Formátlan nadrágja pedig nevetséges vonásainknak és ügyetlenségünknek torzképe” mondotta róla. A kis témák sorában már fel-feltűnnek megható, groteszk vonásai, de most először ad Chaplin igazi életet neki. Míg azelőtt pillanatok, részöttek felvillanásai sejtetik Chaplin tulajdonképpeni mondandóját, most megjelenik az egész költői világ, mely filozófiát sugároz. Tartalmát, üzenetét már sokszor leírták: a megaláztatottak és meg-

szomorítottak tragikomikus lázadása ez, de kik ellen fordul ez az indulat, szenvedélyes szembeszegülés?

A válasz csak látszólag olyan kézenfekvő. Mint ahogy Chaplin világa csak első közelítésre olyan egyszerű, könnyen áttekinthető. Nem szabad összetévesztenünk műveinek elemi hatását, mondani valójának távolról sem elemi összetevőivel. Ha a MODERN IDŐK-et, a DIKTÁTOR-t, a MONSIEUR VERDOUX-t nézzük, félreérthetetlen, ki a támadott, melyik a gyűlölt, bírált világ. Kristálytisztá itt Chaplin ábrázolása: a modern kapitalizmus félelmetes elmechanizálódása, a fasizmus gyilkos gonoszsága, a rossz ösztönök elszabadult ragályának pusztítása. Igen, mindez pontosan feltárt igazság, Chaplin azonban sajátos aspektusból látja és láttatja ezt az ellenséges világot: a kisember, a történelmi cselekvésre nem képes, csetlő-botló kisember szemszögéből. S ezzel kritikája mindenféle egysíkúságtól megszabadul. Kétfelé is harcol, kétfelé is vív. Hisz a humor torzító tükrében nemcsak a hitlerrek, hanem a kis borbélyok is megjelennek. Nyilai azokat is éri: az aranyásót és a nagyvárosi fények között csellengő csavargót, a futószalagtól elgépiesedett munkást és a rivaldafényben mókázó, kopott bohócot... A chaplini figura éppen ennek zseniális, szimbolikus, képszerűen is megjelenített összefoglalása. Mennyi gazdagság, tehetség, ellentétes tulajdonság halmozódik fel ebben a kis félszeg hősből! A gyávaság és a botcsinálta hősiesség, a kiszolgáltatottság és a véletlen-váratlan sikerek hányatott egyensúlyjátékában vergődik ez a lélek, zseniális-tehetetlenül. Komikuma a magától értetődő, egykedvű tudomásulvételben rejlik. Bármí történéjek vele, számára minden természetesen tűnik. De csak tűnik. Mert kiderül, hogy ez az egykedvűség is látszat: kényszerű leplezése annak, hogy „fáj a világ”, a magány, a sikertelenség, az örökös balszerencse. S hogy közben éppen ezért mégis erőt vesz magán, hogy végül mégis felülre kerül és ha kell, igen is milliomos lesz, hogy boldoggá teszi a szépséges virágáruslányt, igaz, nem maga számára, hanem másnak, hogy képzeletben egyszer mégis odaáll, világga kiáltani meggyőződését, hitét az emberiségben — az újból győzelem.

A chaplini nevetésben kétféle motívum húzódik. Legyőzzük vele a korlátolt, buta milliomosokat, az őrzöngve rikácsoló, kegyetlen hitlereket, de ugyanakkor magunkba is kell szállnunk. Mi bennünk a nevetséges, a megfélemlített, az ostobán hiú? — kérdezi és cinkosan, mégis tapintatosan ezt is megmutatja. De csak azért, hogy erősebbek legyünk, jó

szívvel figyelmeztet, biztatással. És mint egy bölcs útravalót, adja számunkra „leplezéseit”.

Ez a kétfajta töltés a hangvétellel is ki-  
hat. Ebből táplálkozik filmjei tónusának  
furcsa „kevertsége”, polarizáltsága. A  
legvadabb burleszk jelenetek forgatagos  
sodrában is mindig éreznünk kell a  
benne rejtőző gyengédséget, a legmé-  
lyebb emberi érzelem egy cseppjét. Csak-  
hogy ezt a meleget, ezt a lírát olyan  
hangsúlytalanul, annyi szeméremmel  
szórja szét, hogy mindig utóbb érez fel  
rá a néző, a film egészét összegezve. Ha  
filmjei szerkezetét kicsit közelebről  
vizsgáljuk, szembetűnő, mennyire „köl-  
tői” ez az építkezés. Mintha csak gond-  
osan megformált strófák, hangulatgazdag  
mozaikok sorjázának egymás után —  
úgy bontakozik bennük a cselekmény,  
apró, kerek egységekben. A rész — úgy  
látszik — ugyanolyan fontos, mint az  
egész. A kis ötletek, életdarabkák, gesz-

tusok, véletlenek hullámozó játéka mind-  
mind érdekes, mert egyformán arról a  
külön világról beszél, amelyet nemcsak  
figurájával, mókásan melabús pantomim  
játékával, hanem egész atmoszférájával  
oly szuggesztíven felidéz.

Chaplin azért válhatott a filmművé-  
szet legnagyobb alakjává, mert érzéke-  
nyen felismerte, hogy a filmmel nagy  
művészetet csak úgy teremthet, ha vilá-  
gát teszi mindenekelőtt nagyvá, gazdag-  
gá, ezerarcúvá. Ezért vállalkozhatott  
arra, hogy filmjeibe felszívja, beolvassza  
a művészetek legkülönfélébb ágainak ki-  
fejező eszközeit: a tánctól a pantomimig,  
a cirkuszi bohóztól a harsány tréfáig,  
a színpad varázslatától az ének és a zene  
szívhez szóló hangzataiig, hogy mind-  
ezekkel együtt hozza létre a film dina-  
mizmusának eleven, csak rá jellemző,  
chaplini bűvöletét.

Biró Yvette

## A KÖNYVTÁROS pályázata

### FEJES ENDRE: A HAZUDÓS

Mikor 1958-ban első kiadásában meg-  
jelent A hazudós c. elbeszéléskötet, bizo-  
nyára csendes, de „nagy jövővel” biztató  
kritika volt rá a válasz. Nem tudom.  
Nem láttam a kirakatokban, nem aján-  
lotta senki, nem hallottam róla. Azután  
1963-ban az irodalmi közvélemény,  
amely napok alatt képes egy-egy író-  
t, költőt kiemelni az ismeretlenségből,  
vagy elsüllyeszteni az ismeretlenség-  
nél is jóval lejjebb — szárnya kapta a  
Rozsdatemetőt. Irodalomtudósok, mun-  
kás emberek, diákok és a sznobok egész  
serege vitakozott róla, lelkesedett érte,  
vagy hibáztatta.

Júliusban egy jászági faluban nyaral-  
tam, ahol a könyvtáros már ismerte Fe-  
jes nevét. Ő ajánlotta A hazudóst.

A hazudóst kitűnő könyvek sorában  
olvastam. Aragon, Merle, Eric Knight  
művei szerepeltek könyvtárcédulámon.  
Mégis ez a vékony, néhány oldalas kis  
novelláskötet bírt rá, hogy féltretegyem a  
többi, és másodszor is végigolvassam.  
Miért?

Többször is gondolkoztam ezen. Pró-  
báltam a novellák érdemét a jellemek-  
ben, hangulatteremtésben, a stílusban  
keresni. Csak később vettem észre, hogy  
ezek elválaszthatatlanok, hogy Fejes  
Endrének minden jelleme hangulat-  
teremtő és minden hangulata jellemző.  
Elénk tárja amit lát, és meggyőz igazsá-

gáról. Csak ilyen koncepciójú művek fö-  
lött születhetnek viták.

Az eddigiekben a *Mocorgó*, a *Levél a  
rokonnak* és a *Vízúgyúhoz* hasonló té-  
májú elbeszélésekről beszéltem. Közvet-  
lenül a felszabadulás után játszódnak,  
előfutárai a Rozsdatemetőnek.

Van ezen kívül a kötetben egy idő-  
rendben előbbi, de Fejes összes későbbi  
műveinek kulcsául szolgáló novella,  
maga a címadó, A hazudós. Ebből árad  
a legtöbb igazság és emberszeretet, szép-  
ség utáni vágy, mindaz, amiért érdemes  
élni, írni. Ebből ismertem és szerettem  
meg azt az embert, aki mikor nélkülöz-  
te az igazságot, a szépet, kitalálta magának,  
s ha hazudott is, odaajándékozta a töb-  
bieknek: „A múlt nyáron sötét éjszakán,  
egy kékfényű, huncut kis csillag lecsú-  
szott az égről. Magasról jött, és fényes  
csíkot húzott a sötét égre, hogy vissza-  
találjon... Éreztem, a hajnal megbor-  
zolta a hajamat, előbújt álmából az ár-  
nyék, reggel lett. A kis csillag fölnézett  
az égre, de nem látta a csíkot, mert a  
nap eltörölte. Leszálltam a fáról, a sás-  
hoz mentem, de a csillag már nem élt.”

De nem halt meg.

És nem véletlen, hogy Fejes Endre a  
Rozsdatemetőben is olyan hőstörténet ábrá-  
zol, akinek életéből még hiányzik  
valami.

Lengyel Magda  
gépipró, Budapest

## GALAMBOS LAJOS: KESERŰ LAPU

Novellákat olvasni nem könnyű, főként kötetben összegyűjtve, egyszerre többet. A műfajból adódóan olyan éles és tartalmukban sűrített benyomásokra teszünk szert, melyek olvasójuktól nagyobb figyelmet, nagyfokú érzelmi befogadóképességet követelnek. Minden felsorolt érv ellenére, egyetlen este olvastam el a Keserű laput. Nem hivatkozhatom a könyv szerkezetére, mely az egyes novellák szoros összefüggésével ezt lehetővé teszi. Nem. Egy érzéshez, a megtalálás élményéhez kapcsolhatnám utóbbi legnagyobb könyvélményemet: a kötetben a magam gondolatainak írói megfogalmazásával találkoztam. A novellák olvasójuknak minden írásmű legnemesebb tartalmát, az igazságot adják.

Ez az igazságkeresés vezeti az író, amikor az indulatok széles skáláját ábrázolja. Nemcsak a szereplőkben feszülnek indulatok, de az olvasóban is, mikor a címadó novella tanítónőverését, vagy a *Jobb emberek vakációjának* konok, fenyegető parasztmegalázását olvassa. Ezek az ábrázolások hatásukban tettekre is ösztönözhetnek.

Mi lehet nagyobb eredmény egy író számára, mint az, hogy könyvével élni segít, vagy éppen megtanít embereket?!

Olvadás közben gyakran támadt az az érzésem, mennyi mindent kellett ennek az embernek átélnie, míg eljutott az *Októberi litánia*, a háború utolsó napjainak tragikus dallamától a napjainkat oly

nagy mértékben foglalkoztató erkölcsi kérdések tisztázásáig.

Az olvasólámpa mellett kénytelen voltam én is végigjárni Amáli útját, érezni a kék kenyér ízét a számban, míg a novella végén Amáli sikoltására ökölszorult a kezem. Cser László édenkertet akar varázsolni a tírjákok kietlen világából. Hogyan? Miképpen lehet ezt az új világot felépíteni? Ezekre a kérdésekre Galambos Lajos hihetetlen szenvedélyességgel, a bajok orvosi éleslátásával keresi a választ. Cser László elbukik, az az ember öli meg, aki talán legközelebb állt új világának eszméihez, akivel együtt talán a többi tírják is megindult volna utána. Ez az ember ösztönösen cselekszik, a humánus alarendeli végső soron még nem tisztázott akaratának, mint ahogyan egyetlen sértő szóért öl a kötet egy másik alakja, Antal Feri.

Keserű ízek, indulatok gyűlnek a könyv olvasása közben, de az író nem hagy ezeknek az indulatoknak teret. Nem bízsa rám az utat, nem hagy magamra indulataimmal.

Forrásai tiszták. A novellák szilárd alapra épülnek. Alakuló, változó, átmeneti világunk néhány gondját oltja belém a könyv. Hangzatos frázisai, olcsó, koncepciósegítő megoldásai nincsenek. Igazságkeresésében következetes, ez teszi kommunisztává.

Szalai Pál  
egyetemi hallgató, Budapest

A MOHÁCSI Bartók Béla Művelődési Ház honismereti és irodalmi szakköre, melyben munkások, parasztek, értelmiségiek, nyugdíjasok, diákok vesznek részt, lelkes munkát végez Baranya megye és Mohács város illetve járás régiségeinek, néprajzi emlékeinek felkutatásában és rendszerezésében. A szakkör tagjai minden pénteken este tudomá-

nyos előadást hallgatnak meg, melyet pécsi és az ország más részéből érkező muzeológusok, szakemberek tartanak. A helyi szerzők verseikből, elbeszéléseikből olvasnak fel, és Mohács város, valamint járás új monográfiájának összeállításán dolgoznak. A szakkörben a legújabb regényeket és színdarabokat is megvitatják.

A honismereti szakkör a mohácsi üzemek történetének feldolgozásával is segíti az üzemek múltjának megismerését. A honismereti szakkör támogatja a diákokat különböző pályamunkáik megírásában is. Tagjai a jó szépirodalmi és szakkönyvek terjesztésében is hatékonyan közreműködnek. (Vasvári)

# K Ö N Y V E K R Ó L

## *Szépirodalom.*

**Krúdy Gyula**

V A L L O M Á S

Magvető, 448 old. 27 Ft (Ajánlott)

A Krúdy olvasók népes táborának kellemes meglepetéssel szolgált a Magvető Könyvkiadó azzal, hogy az író halálának harmincadik évfordulója alkalmából kiadla önéletrajzi jellegű írásait.

Krúdy Gyula „Vallomás”-ai, életrajzi feljegyzései többségükben eddig csak elfeledett folyóiratok, hírlapok és évkönyvek hasábjain szétszórtan jelentek meg. A kötetben foglaltak az író életművének megannyi fontos adalékát tartalmazzák. A cikkek mellé került két önéletrajzi kisregény is: „Krúdy Gyula látomásai” és az „Urak, betyárok, cigányok”. Nem egy művéhez hasonlóan Krúdy a „Vallomás”-okban is kora ifjúsága, a múlt idealizált, ködös álomvilágába menekül jelenének sivársága előtt.

Az olvasónak nem kell az irodalomtörténész szemével néznie Krúdy önvallomásait ahhoz, hogy az írói élet egy-egy r zsanatánál, megnyilatkozásánál felismerje egyik-másik novella alapötletét, vagy valamely regény motívumát. A „Vallomás”-ban szereplő számos hőssel: Zathureczkyvel, az öreg Kálnay Lászlóval, Benczi Gyulával, a híres cigánnyal és Dálnoky Gál Gyulával, a nyugdíjas vándorszínésszel még számos könyv lapjain találkozunk.

Az olvasó pontos képet kap Krúdy ifjú koráról, környezetéről, újságírói pályájáról, alkotó tevékenységéről, szemléletének alakulásáról és a Margitszigeten élő korosodó író csendes rezignáltságáról.

*Kozocsa Sándor válogatása* Krúdy szétszórtan maradt írásainak alapos ismeretéről tanúskodik. Az utószó hasznosan egészíti ki a nem összefüggő önéletrajzi feljegyzések mondanivalóját. Helyesen mutat rá, hogy Krúdy egész életében bizonyos tartózkodó szerénységgel húzódtott el kiemelkedő kortársaitól. Nem tudott teljes odaadással elmerülni Adyval vagy Móricz Zsigmonddal való barátságában sem, inkább az irodalom és az élet olyan bohémjeivel tartott szorosabb kapcsolatot, mint Bródy Sándor, a Petőfi után nyomozó Pongrácz Béla, és a fiatalok közül Hunyady Sándor.

A kötet végén található név- és szómagyarázat jó szolgálatot tesz azzal, hogy a mai olvasó előtt már részben ismeretlen írók, költők, újságírók, politikusok stb. életrajzi adatait feltárja.

*Batári Gyula*

**Kassák Lajos**

A Z Ú T V É G E

Magvető, 329 old. 21,50 Ft (Törzsanyag)

1946-ban, alig egy esztendővel a nyilas korszak bukása után, a szemtanú avatottságával írta meg Kassák Lajos egy nyilas miniszter törtető fiataltságának, felemelkedésének és szánalmas bukásának történetét.

Makai, a regény főalakja, fiatalon bekapcsolódik egy szociáldemokrata kultúr-csoport munkájába. Nem meggyőződés mozgatja, hanem a szereplés ellenállhatatlan vágya. Nem forradalmár, csak zűrzavart keverő intrikus. Vannak jó adottságai is, nem teljesen értéktelen ember. Cselekedeteit azonban nem erkölcsi érzék, hanem mohó érvényesülési vágy mozgatja. Utolsó óráiban, amikor szembenéz életének silány valóságával, maga is így látja: „... A rosszaságra való képesség erősebb volt bennem a jóra való hajlandóságnál. Ez a kettősség szakadatlanul küzdött egymás ellen, s mindig a jobbik énem maradt félholtan a porondon.” Intrikái, fegyelemzetlensége és törtéte miatt kizárják a szociáldemokrata pártból, karrierizmusa az egyre hangoskodóbb nyilas-mozgalom felé vezet. Itt szívesen fogadják, a szociáldemokraták között szerzett tapasztalatai, személyi összeköttetései hasznosak számukra. Karrierje most már felfelé ível, és mit sem számít, hogy szövetkeznie kell érdekében az embertelenséggel, a pusztítással, árulással. Az út vége azonban kérélhetetlenül közeleg, a hóhérok és kiszolgálóik számára nincs menekvés.

Kassák könyve hűen ábrázolja a magyar történelemnek ezt a szomorú korszakát, közelebről azonban csak egy nyilas nagyság arcképét rajzolja meg. Az elvtelen törtető lélekrajza a könyv, a megalkuvó karrieristáé, aki merész a rosszban, de gyáva a jóra, ha néha-néha lelkiismerete megszólal. Mert ennek az embernek a handabandázása gyávaságot és tehetetlenséget takar: a gyáva pedig nem szaba-

dulhat többé, ha eladta lelkét az ördögnek.

„Az út vége” nem különösen kiemelkedő alkotása ugyan Kassák életművének, mégis figyelmet érdemel, leköti és elgondolkoztat. Világos szerkezete és egyszerű stílusa mindenki számára érthetővé, mondanivalója pedig hasznossá teszi.

(U-y)

**Csoóri Sándor**

## TUDÓSÍTÁS A TORONYBÓL

Magvető, 213 old. 11,50 Ft (Törzsanyag)

Csoóri Sándort jóideig költőként tartottuk számon, az elmúlt néhány évben azonban új oldaláról mutatkozott be: a harmincas évek kedvelt valóságfeltáró műfaját, az irodalmi szociográfiát eleve-nítette fel. Igényes eszközökkel, nagy belső átéléssel, együttérzéssel és szenvedély-lyel ábrázolta napjaink alakuló paraszti valóságát. Jelen kötete ezekből az írásai-ból gyűjt össze egy csokorra valót.

Az író elsősorban az új, közösségi élet-formára való átváltás anyagi és erkölcsi vetületére kíváncsi: hogyan találja meg számítását az eddig önállóan gazdálkodó kisparaszt a szövetkezetben, s hogyan alakítják tudatát a beálló változások? Csoóri lelkiismeretesen igyekszik szembenézni a gondokkal, a jelenségek színét és fonák-ját egyaránt elébünk tárja, s nem fél az úgynevezett „kényes” kérdések felvetésé-től sem. Behatóan elemzi az indulás ne-hézségeit, az elvétett gesztusokat, szóvá-teszi a fellelhető szociális problémákat. Rendkívüli érzékenységgel figyeli a falu kulturális lehetőségeit. Egy falusi búcsú alkalmával szenvedélyesen kérdezi: „a legőcskébb giccen kéne beékelődve ho-gyan mozdulhatnának frissen és fölénye-sen előre a falusiak? Az ilyen búcsúi tár-gyak észrevétlenül rombolják ízlésünket.”

Csoóri hiteles, mélyről jövő indulattal beszél minderről: minden sorában az in-duló közösség iránti felelősség izzik, lel-kes propagátora a paraszti jövődönnek. Ha a könyv itt-ott mégis vitára készítet, az onnan van, hogy az író nem tud min-denütt kizárólagos érvennyel föléemelked-ni valóságanyagának. Tollát helyenként szubjektív megkötöttségek vezérlik. Sze-rencsére az ilyenfajta érzelmi elkötele-zettség nem törheti meg a könyv lendü-letét. Ellenkezőleg: az indulati töltés mű-vészi többletként jelentkezik, a belülről való átélés átütő erejével hat. Csoóri mi-közben láttatja — egyúttal éli is hősei sorsát: gondjaikat sajátjainak érzi, velük együtt töpreng, s problémáikról szólva a saját kétségeire is választ keres.

Mindent összevetve: a Tudósítás a to-ronyból kitűnő, szuggesztív erejű munka, amely sokban hozzájárul nemcsak egy nagymúltú műfaj megújulásához, de a mai magyar faluról szóló ismereteink gaz-dagításához, elmélyítéséhez is.

Szappanos Balázs

**Szentiványi Kálmán**

## A SZERENCSE FIAI

Szépirodalmi, 448 old. 27 Ft (Ajánlott)

Szentiványi Kálmán regényeinek témá-ját általában a munkásosztály életéből, annak különböző korszakaiból veszi. A Horthy-korszak, a háború, a felszabadulás idejének ábrázolása után most, új regé-nyében az ötvenes évek elejének küzdel-meiről és problémáiról szól. A helyszín most is az a táj, amelyhez oly erős von-zódás köti: a Dunántúl északi része, a ter-mészeti kincseket rejtő hegyvidék, amely-nek egy eldugott völgyében, hajdani ura-dalmi vadászterületén, az ötvenes évek feszült légkörében szünet sejt meg a tu-domány.

A hírverés megindul, a leendő bányát a nagyravágó rövidlátás már jóeleve „mintabányának” magasztalja. Élére el-méleti ember kerül. S közben jönnek a szakma vándormadarai, a barátok, akik — nyugtalan természetrajzuk szerint — maradnak míg kedvük tartja, vagy míg valamely előre nem látható okból meg-forrósodik talpuk alatt a föld. De jönnek éhes mihasznák éppen úgy, mint a be-csületes, jó szakemberek, akik valóban dolgozni akarnak. Az üzem megindul, de mivel túlzott derűlátásra épült — nehézségekkel küzd. A vezető kezéből kihulla-nak az irányítás szálai, annál is inkább, mert egyénileg is sérült; ködös terveiben él, távol, nagyon távol a bányászoktól, és az éberség jelszavával álcázott intrikák veszik körül. A többiek is: az országos híru bányászok, ácsok, lőmesterek, kőmű-vesek mind érzik még az alig múlt háború hatását, s az új rend kialakulatlanságát.

Az üzem küzd és tengődik, mert a lan-kák alatt akad ugyan szén, de a „minta-bánya” feltételezése tévedés. És, hogy mégsem hagyják abba feltárását, az né-hány nagyszívű, alapos tudású szakember-nek köszönhető. Az igazgatói székbe egy kipróbált aknász kerül s a bányászbecsü-let, a szakmai összefogás mégis munka-lehetőséget teremt, nem a „mintabányát” — amely akkor már elveszti vásárin harsogó címét, kiváltságait —, de mégis: bánya lesz belőle, a gazdaságnak szünet adó, a hozzá hú embereknek otthont nyújtó, új telep, Barinka.

Szentiványi Barinka krónikájának el-mondása közben nemcsak a helytállás, a

becsület kérdéseit feszegeti, de minden fejezetével emberséget, közösségi szellemet hirdet, s sejteti a hibákat megszüntető fejlődés távlatait. A Szerencse fiai eszmeisége és olvasmányos stílusa folytán az olvasók tág körének ad képet az ötvenes évek tévedéseiről, nehézségeiről, légköréről, s különösen a fiataloknak, akiknek már ez a korszak is történelem.

E. A.

**Benárd Géza**

## SZÜRKE EGY ESZTENDŐ

Kossuth 1963. 261 old. 15 Ft

Egyik fővárosi akadémiai intézethez kérés érkezik, hogy adjon munkatársai közül valakit, aki egy évig segítene a vidéki termelőszövetkezeti mozgalom megerősítésében. Így esik a választás a könyv szerzőjére, aki Tiszaszemerére kerül agronómusnak. Amint arra könyvének alcíme — „Egy agronómus naplójából” — is utal, elbeszélése keretétül a naplóformát választotta. A lazán kezelt formán lépten nyomon réseket üt az emlékezés, s olyan eseményekről is értesülünk, amelyek a címben rögzített egy esztendőn túli években zajlottak le. Így tulajdonképpen két vagy három év beszámolóját tartjuk a kezünkben.

A történet lényege tehát az, hogyan ragadja meg a szövetkezeti élet azt a fővárosi, tudományos pályán dolgozó kutatót, aki eleinte nem nagy kedvvel indul vidékre, feleséget és négy gyermeket hagy a fővárosban, azzal biztatva magát, hogy gyorsan vége lesz az esztendőnek. Azonban az agronómus az év letelte után sem tér vissza a fővárosba, hanem vidéken marad, ahova aztán követi családja is. Közben ugyanis nemcsak a szövetkezeti élet alakult át kezemunkája nyomán, ő maga is alaposan megváltozott. „Az élet falusivá képezte át a pestit, és gazdává a tudóst. Ez a változás — mint írja — nem jelent keserűséget, amit először — talán csak a kényszernek engedve — vállalt.” Újra megszerette a népet és a mezőgazdasági gyakorlati munkát fontosabbnak tartja, mint akár a „doktori cím” megszerzését.

Ennek a nagy átalakulásnak okait keresve, a szerző azt válaszolja, hogy nincs itt különösebb titok, csak az emberekkel való bántudás, értés a szakmához, okos számvetés a körülményekkel, bölcs megválogatása az eszközöknek s mindennek felett a kitartó munka. Más szóval következetesség, amely nem engedi meg magának azt a fényűzést, hogy az első

nehézségektől visszariadjon, hogy a dolgok menete közben elkedvetlenedjék.

Benárd Géza könyve irodalmi szempontból szerény alkotás. A sok-sok vívódás, izgalom, kudarc drámai ábrázolása csak néhány helyen sikerült. Könyve mégis hitelesen számol be arról, ami társadalmunk egyik alapkérdése: hogyan érezhető gyökeret a városi szakember falun s hogyan fejlődik a szövetkezeti tagságának morális élete és anyagi helyzete megfelelő vezetés mellett. Mezőgazdasági dolgozóknak és szakembereknek egyaránt ajánlhatjuk Benárd Géza könyvét, mert megláthatják benne azt, hogyan *kell és lehet* a közös jóért munkálkodni.

Sz i j R e z s ő

**Heinrich Mann**

## IV. HENRIK

Európa, I—II. köt. 81 Ft (Ajánlott)

Heinrich Mannak, a kiváló német realista regényírónak, Thomas Mann testvérének legnagyobb és legértetebb műve a IV. Henrik. Heinrich Mann fiatalkori regényeiben szenvedélyes déli történeteket rajzolt színes, romantikus képzelettel. (Pippo Spano.) Később kitűnő társadalmi regényeket írt, mint a *Schlaraffenland*, amelyben a berlini újságíró világot rajzolta meg, a *Ronda tanár úr*, amely a kispolgári zsarnok típusát ábrázolja, a *Kisváros* pedig egy olasz városka életét. Társadalmi szemlélete sokáig ellentétes volt fivérével, aki akkoriban még fönn tartott nélkül a polgárság képviselője, míg Heinrich Mann korán a proletariátus mellé áll. Társadalmi kritikája tetőpontját *Az alattvaló* című kegyetlen szatírában érte el, mely a Hohenzollern dinasztia uralkodása idején meg sem jelenhetett.

A IV. Henriket Heinrich Mann már emigrációban, Párizsban írta, hová Hitler uralma elől menekült 1933-ban. A regény a történelem egyik legvéresebb és esztelenebb zsarnokával való szembenállásból született, s éppen ellentétéül egy jó uralkodó fejlődését ábrázolja, egy jó királyt, aki nemcsak azt akarta, hogy minden alattvalójának tyúk föjjön vasárnap a fizekában, hanem azon fölül azok ember méltóságát és szellemi szabadságát is kívánta. Nem hiába írta róla a franciák nemzeti eposzát, a Henriade-ot Voltaire. Alakja a francia nép szívében olyasféle helyet foglal el, mint a magyarságban Mátyás király. A regény sorai mögött izzó aktualitást nem nehéz fölismerni, így például a Szent Bertalan éj és a Reichstag-per párhuzamát, az erőszak és em-

bertelenség azonos összetevőit a két korban, az ellenreformáció és Hitler korában.

Az író a IV. Henrikben szorosan követi forrásait. Természetesen gyakran költői magasságban, szubjektív, lírai átéléssel, eszményítve, mégis szinte krónikaszerűen ír. Roppant terjedelemmel, több mint 1200 oldalon mondja el történeti egymásutánban hőse életét, ábrázolja korát. Felhasználja egész egybehordott anyagát, sokszor szinte bőbeszédűen. Ez a nyersanyag, mintha nem ment volna át mindig a művész munkájának válogató, rövidítő, tömörítő szűrőjén. A regényben mégis élénk elevenedik a francia XVII. század, az ellenreformáció korának végtelenül bonyolult, színes, gazdag körképe.

Ha egy nagy író szól, egész korszak hangját véljük hallani. Heinrich Mann életművét, mint esztéta szépíró kezdte, s mint moralista végezte. Olyan moralistaként, aki nem annyira prédikátor, mint inkább szemlélődő. Világképe hasonló volt hőséhez, humanizmus és vallási kételkedés, természetesen mindegyik kora változatával. A IV. Henrik végső morális ellentéte, hogyan kényszerül az értelmes ember őszintétlen magatartásra. Maga az író, Heinrich Mann sohasem tanulta meg ezt a magatartást. Csak történeti érdeklődésű olvasóknak ajánlják könyvtárasaink ezt a nagy regényt.

K a t o n a J e n ő

## Sinclair Lewis

### ARROWSMITH

Európa, 562 old. (Törzsszanyag)

Sinclair Lewis (1885—1951), az első Nobel-díjas amerikai író. A legmagasabb mércével mérve talán nem tartozik korunk legnagyobb művészei közé, de mondanivalójával mégis túlemelkedik sok jelentős kortársán. Műveinek legjobbjai, mint a *Main Street* (Fő utca, 1920) és a *Babbitt* (1922) egy új Amerikát fedeznek föl: a nyárspolgári korlátoltság Amerikáját. Jelkép ez a két regény, mint ahogy jelképek a *Dodsworth* (Sam Dodsworth Európában, 1929) és az *Arrowsmith* (1925) alakjai is. Lewis nagy, az amerikai irodalomban szinte egyedülálló érdeme, hogy társadalomkritikájának, iróniájának élet mindig a valóságos, az éppen időszerű „ellenségre” szegezte. Ez a tény ad rangot életművének.

A Világirodalom Remekművei sorozatban megjelent *Arrowsmith-t* méltán tartják legjobb regényének. Orvos- vagy inkább tudósregény, de a téma, mely nap-

jainkban is nagyon aktuális eszmét hordoz túlnő egyetlen szakma keretén. Lewis a hivatástudatról tesz itt vallomást. Hőse, Martin Arrowsmith ellenáll a pénz, a rang, sőt még a családi élet csábításainak is, hogy vezércsillagát: Gottlieb professzort, „az emberiség nagy jötevőjét” kövesse kutató munkájában.

Arrowsmith nem eszményi figura. Jellemébe, miközben egyre magasabbra hág a siker létráján, bizony salak is vegyül. De figyeljük meg a környezetet, amelyből az író kiemeli: vidéki városok, majd pedig New York pöffeszkedő, pénzsóvár társaságát, a karrieristákat, és a politikai gengsztereket. Martin Arrowsmith önmaga fölött aratott győzelmével nemcsak a regény, hanem a Lewis-hősök hosszú sora fölé magasodik. Győzelme erkölcsi gesztus, az emberiség önzetlen szolgálatainak gesztusa.

„Úgy érzem, most kezdek csak igazán dolgozni — mondta Martin. — Ez az új kinin-história lehet, hogy egészen jó dolog. Ha két-három évig elveszödünk vele, lehet, hogy kihozunk belőle valamit, de valószínűbb, hogy elhibázzuk...”

Ez a regény befejező mondata, félelmetesen nagyszerű mondat, lélekbemarkoló befejezés. Mert csaknem primitív fogalmazásában ott rejlik a munka fenntartás nélküli szeretete, az ehhez képest értéktelen emberi vágyak iránti megvetés, az élet minden reménye és reménytelensége.

Az *Arrowsmith* egyike a világirodalom remekeinek, mert örökké élő gondolatot mond ki, minden korszak és minden ember számára, aki szereti hivatását.

V á m o s i P á l

## Lavrenyov

### A NEGYVENEGYEDIK

Európa, 420 old. 21 Ft (Törzsszanyag)

A kötet címadó kisregényéből pár éve nagysikerű film készült, ez ismertette meg Lavrenyov (1891—1959) nevét a magyar olvasók széles körével. Régebben láthatuk a „Leszámolás” című drámáját. Helyes lett volna Lavrenyov műveit már előbb is kiadni, hiszen a szovjet irodalom egyik tehetséges, színes, vonzó egyénisége.

A most kiadott kötet öt kisregényt tartalmaz, amelyek javarészt a húszas évek első felében születtek. A forradalom hősi romantikája telíti ezeket a kisregényeket. A könyv minden lapján érezni, hogy az Októberi Forradalom harcai és eszményei formálták emberré, íróvá Lavrenyovot. A legtöbb kisregény, mint a film révén ismert Negyvenegyedik is, szinte Hugo-i invencióival és kalandalkotó képzelettel

keresi a szélsőséges helyzeteket, a végletes szenvedélyektől meghatározott jellemeket. A leírások vagy a cselekmény izgalmas fordulatai olykor hatásvadászók, de ezeken a helyeken is könnyen átsegít pátosának vonzása, alakjainak színessége és nem utolsósorban lebilincselő líraisága.

Temperamentumos, lobogó lelkű férfiak és nők, mint a Marina címszereplője, vagy A szél Guljavinja: ezek az író kedves alakjai. Forradalmárságukban több az ösztönös, mint a tudatos elem, lobogásuknak salakja is van, de ellenállhatatlanul sodorják az olvasót a forradalom viharzásának éveibe.

Századunk húszas éveinek szovjet irodalmát, ennek az irodalomnak lenyűgöző színességét és gazdagságát még a műveltebb olvasók sem ismerik eléggé. Erdemes lenne ezt a kötetet az ábrázoló technika szempontjából alaposabban elemezni. Kiderülne, hogy a XX. század elbeszélő prózájának számos, a modern lélektani eredményekre épülő újítása, amelyeket általában a hanyatló polgári világ irodalmának ismerveként emlegetnek — milyen természetesen szolgálja itt a forradalom, a szocializmus igazságát. Lavrenyov korántsem tartozik ennek az irodalomnak az élvonalába (mint pl. Bábel), mégis tanulságos, kitűnő példa, hogyan lehet korunk legnagyobb gondolatait és eszményeit a korszerű irodalmi ábrázolás eszközeivel kifejezni.

S. A.

### Yasar Kemal

#### A SOVÁNY MEHMED

Magvető 505 old. 34 Ft (Ajánlott)

Amikor Yasar Kemal 1955-ben megírta a Sovány Mehmed című regényét, ezzel nemcsak a török próza maig legjelentősebb darabja született meg, hanem egy-csapásra világirodalmi rangot is szerzett írójának. Egymásután láttak napvilágot a külföldi kiadások, rangos irodalmi lapok cikkeztek róla, és Nobel-díjra is előterjesztették.

A török irodalom rögtön harcos hangjával fogja meg az embert. Nazim Hikmet versei, Szabahattin Ali novellái, Aziz Nesin szatírái egytől egyig bátor, megalkuvást nem ismerő írások és mindig a legégetőbb kérdéseket vizsgálják. Törökországban a társadalmi haladásért folytatott küzdelem a legfontosabb probléma. Az irodalom alaposan kiveszi a részét ebből a harcból. Törökországban rangos és haladó írónak lenni nem könnyű feladat. Yasar Kemal is megjárta a fogházat. A haladó írók feltárják a feudális maradványokkal küszködő ország életét.

A Sovány Mehmed a csukurovai parasztság nehéz helyzetét ábrázolja. A rosszminőségű földek, a fejletlen gazdálkodási módok mellett korlátlan hatalmú földesurak gyötrik a parasztságot. Mehmed fellázad, mert nemcsak emberi méltóságát, de fizikai létét is veszélyezteti Abdi aga, a falu korlátlan ura. Lázadásában anarchista parasztforradalmár, de egyre inkább a nép mozgalmához kapcsolódik. Az a tűzgolyó, amely Mehmed képzeletében időnként megjelenik, finoman jelképezi a betyár lelkében végbemenő folyamatokat, de a régi életet felperzselő harcot is. És ez a tűzgolyó akkor lesz szemmel láthatóvá, amikor a parasztok felgyújtják szántás előtt a bogáncsmezőt. Ez a bogáncsmező mintha meséből származna, olyan mint a szenvedés tája.

A regény nyelvezete rokon a török folklóréval. Megőrzi a falvakban annyira jellemző beszélő neveket, gúnyneveket ket, amelyek mintegy a naiv eposzok hangvételéhez közelítik a regényt. A gondos és szép fordítás érzékeltetni tudja ezeket az ízeket, hangulatokat is. A fordító, Koryürek Péter ügyesen adja vissza azt a tömörséget, amely a török nyelvre nyelvtani sajátosságai miatt annyira jellemző. Yasar Kemal a török nép szemét és a haladó világot nyitja fel. A Sovány Mehmed című regényével. Nálunk első sorban a népi írók, a paraszti témájú regények kedvelőinek ajánlható: A Sovány Mehmed amolyan török Rózsa Sándor, azzal a különbséggel, hogy a mi múlt századi betyárvilágunk és paraszti problémáink ott ma is időszerűek.

F á b i á n L á s z l ó

## *Ífjúsági irodalom*

### INDIAI REGÉK ÉS MONDÁK

Móra, 531 old. 35 Ft

Az indiai időszámítás már a két milliárd „év” körül tart, bizonyítva, hogy a történeti kezdetek a messze múltba nyúlnak vissza. A dravida törzsek kb. a 3. évezredben jelentek meg a mai India földjén, az indek megjelenését pedig az 1500-as évekre teszik. A IX. században (még mindig időszámításunk előtt!) jutnak el a Ganges völgyébe, s a IV—III. század jelentősebb buddhizmus térhódítását. I. Dareiosz expedíciójának időpontja 518—517, Nagy Sándor pedig 325-ben kénytelen visszafordulni Indiából.

A tudomány a 3. évezredre teszi az írás kialakulását, az indiai kultúra tehát messze megelőzi Európáét. S ennek a gazdag

múltak irodalmi emlékei is fennmaradtak, sőt ez az 5—6 ezer éves irodalom a mai Indiában is elevenen ható erő. Vallás, művészet, filozófia kezdettől fogva összeforrott, s a színjátszás is, amelynek szabályait az i. e. IV. században keletkezett Nátjasásztra foglalja össze, kultikus célokat szolgált.

Eckermann 1827 tavaszán azt jegyzi fel, hogy Goethe nagyon érdeklődött India irodalma iránt, s hozzáteszi, hogy idevágó ismeretei nagyon hézagosak voltak. Ez természetes is, mert azokban az években kezdődött az indiai irodalom tudományos vizsgálata, Európa csak ekkor kezdett ismerkedni Indiával. Annál meglepőbb, hogy már a hatvanas években, idealizmus és realizmus kapcsolatát kutatva, nagy tanulmányt írt az ind műveltségről a tudós magyar, Csengery Antal.

A régi India regeikincse szinte áttekinthetetlen (köztük legrégebb a Rig-Véda) minden bizonnyal az i. e. II. évezredben keletkezett, s a brahmanizmus — amelynek kialakulása az i. e. 1500 körüli évszázadra tehető, — tovább gyarapította a mondákat két irányzatával, a Visnu-követőkével (vaisnavák) és a Siva-követőkével (saivák). A méretekre jellemző, hogy a Mahábhárata, az egyik legnagyobb indiai költői alkotás 200 000 sorból áll.

Egy ilyen óriási anyagból nem könnyű olyan válogatást összeállítani, amely csak hozzávetőleges áttekintést is adhat az indiai mitológiából. Baktay Ervin szinte a lehetetlenre vállalkozott, a válogatást azonban az anyag ismeretében úgy végezte, hogy a legfontosabbat mondja el, s ezzel megközelítő képet ad az indiai hagyományról. Módszere is segíti ezt a célt, mert a feldolgozás közérthetővé sűríti az eredeti szöveget. Ugyanerre törekszik Harmatta János szép bevezetője is, a kérdés azonban az, hogy a fiatal (12 éven felüli olvasóknak ajánlja a könyvet a kiadó) és a kevésbé fiatal olvasók az irodalmi érdekességű regéken túl történelmileg is közelebb kerülnek-e India mitológiájához? Úgy véljük, ehhez a kísérő szöveg nem elégséges. Nemcsak a fiatalok, de még a tájékozottabb felnőttek is alig ismerik Indiát. Az európai történelemmel való időbeli összehasonlítások, az egyes legendák más kultúrákban való előfordulásának (vízözön pl.) ismertetése, feltétlenül jobban áttekinthetővé tette volna az egyébként hasznos könyvet, amelyet szép kiállításban, gazdag képanyaggal adott ki a Móra Könyvkiadó.

Könyvtárosaink figyelmét felhívjuk: nem mesekönyvről van szó, s elsősorban olyan fiataloknak ajánlják, akik már a világtörténelemmel ismerkednek.

Csányi László

## A GYÉMÁNTSZEKERCE

Móra, 272 old. 27 Ft (Ajánlott)

Irgalmatlanul nehéz lehet mesét írni a mai nyolc éven felüli gyerekeknek. Igaz, e kötet alcíme — *Mesék, történetek* — rögtön kényelmes kibívót is ad, hiszen a „történetek” megjelölés annyira kitágítja a műfaji határokat, magyarán annyira nem határoz meg semmit, hogy szinte csak a korhatár-besorolás marad egyetlen ellenőrizhető mértéke a válogatásnak.

Az antológia anomim szerkesztője dicseretes fáradsággal sorakoztatta fel mai irodalmunk reprezentánsainak és fiataljainak sorát, Reich Károly azonos hangulatú illusztrációival próbálva összehangolni a versben és prózában írott meséket és történeteket. Az összehangolás persze csak külsőlegesen lehetett. Ahány írás, annyi féle, hangvételben is, színvonalban is. Egészen jelentéktelen, ifjúsági hetilapban is éppen csak megtűrhető tárcák váltakoznak rangos, művészi munkákkal, tiszta világú mesék erőltetetten gyűyögő és humorizáló, a gyermekeknek szóló írás követelményeit félreértő kísérletekkel. Aligha véletlen, hogy a legjobb írások a mai ifjúsági irodalom két mesterétől, Török Sándortól és Fekete Istvántól valók. Tetszett még Végh György és Hosszú Ferenc kedvesen groteszk, a mesét rögtön karikírozó története is az erdei bűvésziskoláról, illetve a tündérek vizsgájáról. Ugyanakkor a már említett egyetlen megmaradt kategóriát, az életkorit is figyelmen kívül hagyja például Mészöly Miklós. Kern István, Palotai Boris különböző szintű, de tanulságaiban egyformán nem a nyolc évesekhez szóló története.

Igazságtalan volna azonban egy műfaj válságáért egy szerény szándékú, valószínű igények lehető kielégítésére készült antológiát tenni felelőssé. A kiadó nehéz helyzetben van, hiszen a rövid írásoknak elsősorban gyermekújságokban kellene megjelenniük; ifjúsági íróinkat pedig ma túl kevés „gyakorlóterület” várja, hiányzik az egyik legfontosabb inspirátor: az állandó, gyors megjelenési lehetőség, a szerkesztőségi igény. Ezen pedig semmilyen antológia nem segíthet.

L. I.

Száva István

EGYEDÜL A HALÁL ELLEN

Móra, 201 old. 13 Ft (Törzsanyag)

A Nagy emberek élete c. sorozat újabb köteteként Semmelweis Ignác életrajzát bocsátotta a Móra kiadó az ifjúság elé. Az olvasó megismerkedik a bécsi diákkal, követi pályaválasztásának sorsfordulóján,

megfigyeli, hogyan vesz részt az egykorú Pest és Bécs diákéletében, hogyan asz-szisztál a hírhedt bécsi szülészeti klini-kán. Tanúja lesz Semmelweis fáradohatat-lan kutatásainak, kudarcainak, majd fel-fedezésének; később pedig annak, milyen lassan, nehezen, mennyi akadály leküz-désével terjed a ma már olyan egyszerű-nek látszó megoldás.

Az ifjúsági kiadó közönségét, a fiata-lokat érdeklí talán leginkább a nagy em-berek élete. Példának tekinthetik egyéni-ségüket, helytállásukat, még pályaválasz-tásukra is befolyással lehet a műfaj egy-egy jólsikerült alkotása. Mégis az ő ré-szükre legnehezebb életrajzi regényt írni, nemcsak a műfaj ismert buktatói miatt, hanem elsősorban azért, mert ők keresik leginkább a regényességeket, ami pedig legtöbbször a történelmi hűség rovására megy.

Száva István ellenállt a könnyű csábításnak. Könyvének terjedelemben, hang-súlyban egyaránt Semmelweis tudomá-nyos küzdelmei állnak középpontjában. Az olvasó valóságos izgalmat érez a fel-fedezés létrejöttékor, nem hat száraz pub-licisztikának még a statisztikai adatok fel-sorolása sem, mert Száva mindig érzékelteti, hogy a halálozási arányszámok fiatal, egy nappal azelőtt még az életben reménykedő anyák borzalmas pusztulását jelzik. Szenvedély, tárgyilagosság jellemzi ezt a könyvet — ami azonban néha a re-gényesség kárára megy. Szerkezete egy-szerűen a tudós életútjának követése. A történelmi-társadalmi háttér ábrázolásá-val nem marad adós, de ezek a részek né-ha betétszerűen hatnak. Az ifjúsági mű-ben a tények tisztelebentartásával, a tudo-mányos eredmény iránti fogékonysággal nagyobb megleleveníítő készséget kell a regényes életrajznak egyesítenie ahhoz, hogy valóban szívesen olvassák. A köny-vet Semmelweis harcostársainak és küz-delmeinek egy-egy színhelyét bemutató egykorú illusztrációk egészítik ki.

K ö s z e g F e r e n c

## AZ IDEGEN NEVEK KIEJTÉSE

Shakespeare	= Sékszpir
Victor Hugo	= Viktor Ugo
Andreas Schlüter	= Andreász Slüter
Charles Chaplin	= Csárlisz Cseplin
Heinrich Mann	= Hejnrh Mán
Sinclair Lewis	= Szinkler Luiz
Yasar Kemal	= Jazar Kemál
Albert Soboul	= Alber Szobul
Claude-Henri de Saint-Simon	= Klod-Anri dö Szen-Szimon
Bodo Kühn	= Bodó Kún

Albert Soboul

## A FRANCIA FORRADALOM TÖRTÉNETE

Kossuth, 616 old. 55 Ft

Mathier és Manfred néhány éve meg-jelent könyvei után újabb összefoglaló művet kap a magyar olvasó a francia forradalom történetéről: Soboul korábbi, 1949-ben magyarul is megjelent kisebb munkájának tetemesen megnövelt és át-dolgozott változatát. Mathier csak Robes-pierre bukásáig, (1794) Soboul egészen 1799-ig beszéli el a francia forradalom eseményeit; hosszú idő óta ez tehát az első könyv nyelvünkön, amely a Direktó-rium történetét is magában foglalja, és Napóleon hatalomra jutásával zárul.

Bevezetőül Soboul részletesen leírja a forradalom előtti Franciaország, az *ancien régime* gazdasági, társadalmi, politikai, közigazgatási és szellemi viszonyait, s e-zzel érthetővé teszi a forradalom szüksé-gszerűségét és feladatait. A továbbiakban aránylag kevés teret szentel az események krónikájának, ellenben igen tüzetesen tárgyalja meg a forradalom törvénykezé-sének következményeit a gazdasági élet-ben, az államigazgatásban, a pénzügyi, vallási stb. politikában. Nincs még egy könyv magyarul, amelyből ezeket a kér-déseket ilyen alaposan ismerhetnők meg. Különösen érdekes fejezeteket olvasha-tunk a hadszervezés problémáiról; ezek-nek Soboul kitűnő szakembere, mint ar-ról egy régebbi könyve tanúskodik. A sans-culotte-ok politikai törekvéseiről szóló fejtegetésein is meglátszik, hogy egyéni kutatásai bőségei eredményeire építhette őket. A jakobinus diktatúra thermidori bukását mindenekelőtt azzal magyarázza, hogy a párizsi szegény nép azt várta a kormánytól, hogy a gazdasági életbe való erőskezü állami beavatkozás-sal, akár a magántulajdon rovására, el-viselhetővé tegye sorsát, de Robespierre és társai, maguk is a magántulajdon hí-vei, nem voltak hajlandók erre, sőt né-mely intézkedésük (a bérek maximálása, a sztrájktilalom, a népi gyűlések politi-kai szerepének korlátozása) a plebejus elemet sújtotta, s ezért elvesztették a tö-megek támogatását. A népi mozgalom a thermidori reakciós fordulat után is foly-tatódott, noha csökkenő erővel, s még egyszer hevesen föllángolt 1795. április és május hónapjában. Soboul — híven ah-hoz az elvéhez, hogy a forradalom mené-tét nem a politikusok tetteli, hanem a

nép tömegmozgalmi szabják meg — nem is a thermidori napoknál, hanem az 1795. évi utolsó plebejus kísérlet kudarcánál húzza meg a forradalom fölfelé ívelő szakaszának határvonalát, eltérően más történeti munkáktól.

Vannak kevésbé sikerült részei Soboul művének. A terror időszakáról halvány és mentegető képet rajzol, a Direktórium kormányzásának eseményeit nem mindig adja elő a kellő világossággal. A francia és a magyar kiadásnak közös hibája, hogy hiányzik a névmutató. Végezetül azonban kétségtelen, hogy Soboul könyvének lefordítása nyeresége a magyar szellemi életnek: a közönség alapos és nagytudású kalauzt kapott a francia forradalom távoli, de mindmáig ható eseményeinek megismeréséhez.

L. K.

## *Ismeretterjesztés*

**Claude-Henry de Saint-Simon**

**VÁLOGATOTT ÍRÁSAI**

Gondolat 405 old. 24,50 Ft

Az utópista szocialisták — és köztük legfőképpen Saint-Simon (1760—1825) — eszméivel korán megismerkedett a magyar közvélemény; a múlt század harmincas éveitől kezdve sokat írnak a saint-simonizmusról a magyar hírlapok és folyóiratok, az 1832—36. évi országgyűlés szónokai már nem egyszer emlegetik, Eötvös József könyvtárában fennmaradt Saint-Simon műveinek egyik példánya *A karthausi szerzőjének keze bejegyzéseivel*, s a különös francia társadalomreformer gondolatainak hatásával számos reformkori írónál találkozhatunk. De munkái csak most jelentek meg először magyarul (Justus Pál fordításában).

A tökéletes társadalom utópiái az ókortól kezdve kísérik az európai történelmet, és szinte minden század megtermette a maga ábrándos tervét. Saint-Simon azzal mondott újat, hogy az emberiség boldogulásának feltételét az anyagi javak bőségében jelölte meg, e bőség forrását az iparban, eszközlőjét a dolgozók szövetkezett és szabad társadalmában. Noha arisztokraták büszke leszámazottja, Saint-Simon a legnagyobb számú és a legszegényebb néposztály fölemelését tűzte ki élete céljául; nemes szándéka abban tévedett, hogy nem ismerte fel a tőkés és a munkások érdekellentétét, s terveinek megvalósítását nem a munkásosztály erejétől, hanem bankárok és gyárosok jóindulatától remélte.

Válogatott írásainak magyar kiadása magában foglalja rövid önéletrajzát, s legfontosabb filozófiai értekezéseit, politikai röpiratait. Egyik sem könnyű olvasmány; a félbenhagyott tanulmánytöredékekből, a gyakran misztikus formában kinyilatkoztatott eszmék burkából, a nem egyszer naív ötletek közül úgy kell kifejtetni a nagyszerű, a messi jövőbe mutató gondolatokat, de megéri a fáradságot, mert az elmélyedő olvasó abban az élményben részesül, hogy megérti: az emberiség ősi vágya a szabadság és az egyenlőség társadalmá iránt milyen kalandos kacskaringókon át jutott el Marx és Engels rendszerének szigorú tudományosságáig.

A kötethez Nyilas Vera írt bevezetőt; unalmas, iskolás írása méltatlan a témához és visszariasztja az olvasót.

L -y

**Peter Klemm**

**ISTENEK ALKONYA**

Táncsics, 216 old. 15,50 Ft (Ajánlott)

A Wagner operától kölcsönvett cím (az eredetiben: Trónfosztott istenek) ne tévessze meg az olvasót, nem mitológiáról olvas majd, hanem olyan nyersanyagokról, melyek mindaddig uralkodtak a gazdasági életben, míg csak hatalmukat meg nem döntötték az utóbbi években felfedezett műanyagok.

Klemm munkája a gumiról és a gyapotról számol be. Látszólag két önálló részre bomlik, az elsőben a délamerikai eredetű — csak a XVIII. század óta ismert — gumiról van szó, a másodikban pedig az indiai óskultúrából származó ötezer éves gyapotról. Közös mégis a szemlélet, a módszer és — a tanulság. A gyapot a maga több ezeréves történetében éppúgy fontos szerepet játszott, mint a gumi az utóbbi két és fél évszázad alatt. Hódítások, gazdasági versengések, háborúk indítóoka és célja volt. A gazdasági alakzatoknak megfelelően eleinte rablógazdálkodással szerezték, majd ültetvényes termelésre tértek át. Először expedíciókat indítottak az őserdők mélyére, vagy hajókat küldtek messze utakra. A bennszülött népek kizsákmányolása, szinte teljes kiirtása kísérette ezeket a hódításokat és rablóhadjáratokat. De az ültetvényes termelés sem hozott áldást: szántóföldjeikről elkergettek az őslakókat, kényszerítve őket, hogy az ültetvényeken valóságos rabszolgamunkát végezzenek.

Az ipari feldolgozás sem mutat vigasztalóbb képet. A kísérletező tudós eredményeit fillérekért szerzik meg az élelmes üzletemberek, a gyári előállítás története

pedig meggyőzően illusztrálja a proletariátus kialakulásának és nyomorának szomorú történetét. Ugyanakkor kiváló alkalom nyílik a kialakuló és egymást fojtogató monopóliumok céljainak és módszereinek az ábrázolására is. Megdöbbentő adatokat ismerhetünk meg a világháborúk előkészítésének és a győzelem kiaknázásának kulisszatitkairól. Igaza van az előszónak: „... bármilyen közeli ismerősünk is a gumi, vagy a gyapot, ha a történelem tükrében szemléljük, egészen más fényben látjuk őket.” Sőt, tegyük hozzá: egészen más fényben látjuk a történelmet, ha erről az oldalról közelítjük meg.

Az a tény, hogy ezt a szemléletmódot sugallja s erre tanít, a könyv legkomolyabb eredménye és értéke: a felületes eseménytörténet helyett az igazi mozgató erőköt tárja fel. Értéke a könyvnek az is, hogy bemutatja a szocialista világrend-szer eredményeit. Örömmel olvassuk a magyar vonatkozásokat dr. Jakab Erzsébet és Endrei Walter tollából: valóban szükség van rá, nélküle a világméretű kép hiányos lenne a magyar olvasó számára.

W e g e r I m r e

## Bodo Kühn

### GUTENBERG MESTER

Gondolat, 459 old. 40 Ft (Ajánlott)

A könyvnyomtatás feltalálójáról összesen 34 levéltári adat maradt ránk, de ezek alig nyújtanak felvilágosítást jelleméről, természetéről, és arról, hogy milyen úton sikerült sajtóját, betűöntő készülékét létrehozni. Érthető, hogy ez a kérdés már sok író képzeletét izgatta, és hogy ennek eredményeként sok Gutenberg regény keletkezett. (Magyarul Orbán Dezső írt egyet 1940-ben.) Legújabbán Bodo Kühn vállalkozott erre a feladatra.

Történelmi regénynél az író szuverén joga, hogy a hézagos adatok közti űrt hogyan tölti ki képzelőerejével. Mégis sajnálni lehet, hogy a német író nem a modern Gutenberg-kutatás alakját elevenítette meg, aki nemcsak zseniális feltaláló volt, hanem ügyes üzletember is, és aki — Fitz József jellemzése szerint — a 42 soros biblia értékesítése után jelentős vagyonnal vonult nyugalomba. Kühn hálásabb témát látott egy olyan romantikus hősből, akit egyszerű találmánya hasznától család módra fosztott meg Johannes Fust, a minél több haszonra törő pénzember.

A regény Gutenberg életét attól kezdve mondja el, amikor 1446 körül Strassburgból visszatért szülővárosába, Mainzba, hogy ott tőkésesítse a könyvnyomtatás technikáját. A szereplők beszél-

getése során azonban értesülünk korábbi kísérletezésének minden fontosabb mozzanatáról is. Figyelemmel kísérhetjük harcát a maradiság és kapzsiság ellen, nagy művének az ún. 42 soros bibliának az elkészülését, anyagi tönkretételét, megvakulását, műhelyének elvesztését és törhetetlen hitét abban, hogy a nyomtatott könyv meg fogja hódítani az egész világot.

Az író igyekszik az eseményeket érdekesen előadni, s ez sikerül is neki. Jellemei azonban meglehetősen egyoldalúak, sematikusak, a Gutenberg elleni támadások, cselszövések pedig túl naivak. A könyv olvasása mégis ajánlható, de elsősorban mint ismeretterjesztő munkáé. Az olvasó megismerheti belőle a nyomtatás előzményeit, feltalálását, és szemléletes képet kap egy XV. századi német város mindennapi életéről, a patriciusok, céhek harcairól, a feudális anarchiáról, a középkori gondolatvilágról.

Terényi István fordítása gördülékeny, de helyenkint kissé bőbeszédűbb az eredetinél. Kisebb elírások akadnak benne. Például a középkorban a könyveket nem *rubrikálták* (rovatolták), hanem *rubrumozták*, azaz pirossal áthúzták a mondatkezdő betűket.

A kötet nyomdai kivitele példamutatóan szép: finom papír, jól megválasztott betűtípus, izléses tipográfia és tiszta nyomás jellemzi. Sok XV. századi oklevélnek, kódexnek, nyomtatványnak a hasonmását közli, jóval többet, mint a német eredeti. Könyvbéli egymásutánjuk azonban nem felel meg egészen keletkezésük időbeli sorrendjének, és megfelelő jegyzetek, magyarázatok nélkül a nyomdatörténet kezdetét nem ismerő olvasónak semmit sem mondanak. Akad közöttük olyan (Biblia pauperum), amelyre a szövegben a legkisebb utalás sincs. A kiadónak, ha már pénzt áldozott két tucatnyi fakszimilére, rövid magyarázatot kellett volna hozzájuk csatolni, mint ahogy ezt a német kiadás megteszi.

V é r t e s y M i k l ó s



Illusztráció Bodo Kühn: Gutenberg mester című könyvéből

**Nemeskürty István**

**A MAGYAR SZÉPPRÓZA  
SZÜLETÉSE**

Szépirodalmi, 307 old. 21 Ft (Ajánlott)

A magyar széppróza 16. századbeli kezdeteit kevesen ismerik. A régi katolikus iskolák a magyar széppróza első mestereként Pázmányt jelölték meg, holott ennek első kiváló művelői Heltai Gáspár, Pesti Mizsér Gábor, Bornemissza Péter, s a hitvitázó prédikátorok voltak.

Nemeskürty könyvében miután tisztázta a vizsgálódás szempontjait, a 16. század négy írójának műveit vizsgálja részletesen. Elemző munkáját sok szemelvényvel egészíti ki: érdekes, olvasmányos írásokkal, melyek a mai — nem irodalomtörténész — olvasó számára is vonzóak.

Nemeskürty egy fejlődési folyamatot nyomoz, a kor irodalmából csak azok az írások érdeklők, amelyek anyagot adnak vizsgálódásához, s a művekben is első-sorban az író személyét, a szépírói megnyilatkozásokat kutatja. Nemeskürty fő érdeme: a számos kitérő szövegelemzés, a pompás stilisztikai megfigyelések sora. Sokszor szóról szóra haladva, az eredetivel és a variánsokkal egybevetve, mint egy figyelmes sebész, vizsgálja meg és boncolja az elébe került anyagot. Különösen Heltai Krónikájának elemzésekor remekel. Jó érzéke nem hagyja cserben, ha pusztán találó hasonlatokat gyűjt össze valamely műből, de akkor sem, ha nagyobb passzusok szépírói értékeit kell jellemeznie.

Anyagán belül az összefüggésekre is ügyel. Némi hiányérzetet az kelt, hogy vizsgálódását pusztán a jelzett korra, s abban is csupán a kinyomtatott könyvekre irányozza. Szívesen láttuk volna, s bizonyára a stilisztikai elemzéseket gazdagította volna, ha az egyidejű és korábbi kéziratos prózairodalomra is figyel.

Nemeskürty megemlíti könyvében, hogy „a magyar széppróza az élőbeszédből csiszolódott ki”, de úgy látszik, még mindig várat magára annak részletes feltárása, hogy a magyar széppróza történetében milyen műfaji, tartalmi stb. következményekkel járt ez. Ha a 16. századi magyar széppróza egyes darabjai már olvasásra szánt művek voltak is, szerzői szinte kivétel nélkül prédikátorok, szónokok. És ha pl. Móricz Zsigmond írásaiban észre lehet venni, hogy az író mikor tért át a kézírásos fogalmazásról az írógép használatára, nyilván az a körülmény, hogy a Halotti Beszédtől Pázmányig élőbeszédhez kapcsolódott a prózánk, nyomot hagyott annak stílusán is.

Nemeskürty István könyve a legjobb értelemben vett népszerű-tudományos értekezés, melyet a tudományág művelői, tanárok és diákok, a művelt olvasók egyaránt haszonnal forgatnak. A szerző célja volt ráirányítani a figyelmet egy manapság eléggé mostohán kezelt irodalomtörténeti korszakra.

*Tűskés Tibor*

**Jánossy Andor**

**A VÖRÖSHERE TERMESZTÉSE ÉS NEMESÍTÉSE**

Mezőgazdasági, 154 old. 14,50 Ft (Törzsanyag)

A korszerű nagyüzemi állattenyésztés takarmányszükséglete maga után vonja a növénytermesztés belterjesebbé válását, a gondosabban tervezett forgó rendszerek kidolgozását.

A belterjesebb szántóföldi termelésben a here-félék mindig igen jelentős szerepet tölthettek be. A heretakarmányok tervezésénél a vöröshere termesztés mindezeideig nem kapott elegendő szerepet. Inkább csak a Dunántúl egyes részein kultiválták, más-ahol inkább csak másod-, harmadrendű takarmánynövényként termesztették. Ez a felfogás annyira általánossá lett, hogy termelésének, nemesítésének kutatási kérdései is háttérbe szorultak.

Jánossy Andor most megjelent könyve így valóban hézagpótló és tudományos értéke mellett igen nagy gyakorlati jelentőségű. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a második ötéves népgazdasági terv szerint 1965-ben már mintegy 400 000 holdon kell vörösheret termelni. Tehát sok olyan helyen is, ahol korábban még nem termesztették, de ahol a lucerna kiegészítő növényeként jól beilleszthető a vetésforgóba.

Miután a vöröshere-kaszálás mindig a lucernakaszálást követi, egyankor biztosít jó minőségű pillangós takarmányt, vagy zöld takarmánylisztet amikor a lucerna éppen elfogyott. Termesztésével így a takarmányellátás egyenletességét is fokozhatjuk.

A korszerű, közérthető szaknyelven megírt könyv tájékoztat a vöröshere növénytan adatairól, származási, elterjedési és élettani kérdéseiről, majd kiterjedten foglalkozik a termesztés és növényvédelem kérdéseivel. Külön fejezetben tárgyalja a nemesítés kérdéseit és az egyes fajtákat.

Igen nagy értéke a könyvnek az a kiterjedt irodalom ismertetés, mely a here-félék tudományos kérdéseivel foglalkozó szakembereket egyaránt érdekelheti.

*S. Sz. F.*

Jánossy Lajos

## KOZMIKUS SUGÁRZÁS

Gondolat, 223 old. 19 Ft

Az űrrepülés korszakának egyik legérdekesebb tudományos kérdése, milyen hatások érik a földet a kozmikus térből, hogyan hatnak a kozmikus sugarak a Földünket elhagyó emberre, és honnan erednek, milyen tulajdonságúak e sugarak?

Jánossy Lajos könyve a kozmikus sugárzás kutatásának történetével, az e kutatások megértéséhez legalapvetőbb atomfizikai alapokkal ismerteti meg az olvasót.

Bizonyos megfigyelések alapján először a század elején merült fel az a gondolat, hogy a Földet egy világűrbeli záporozó sugárzás bombázza. Huszonöt év kellett, hogy a kutatók megbizonyosodjanak e sugárzás létezéséről, majd a következő huszonöt év hatalmas lendületet adott a kutatásnak, s így napjainkra sok mindent feltárt a tudomány e titokzatos sugarak természetéről. E kutatások egyúttal sok értékes ismerettel gazdagították az anyag szerkezetére vonatkozó tudásunkat is.

Jánossy Lajos valószínűtlennek tartja, hogy a kozmikus sugarakat energiaforrásként, vagy bármilyen más módon a gyakorlatban valaha is fel lehet használni. A kozmikus sugárzás kutatásának jelentőségét egészen másban kell keresnünk. Azt remélik ugyanis, hogy ennek a sajtósági sugárzásnak megismerése révén az anyag felépítésével és különösen az atommag szerkezetével kapcsolatos tudásunk bővül majd. A szerző hangsúlyozza, hogy a kozmikus sugárzás kutatása rendkívül jó iskola minden fiatal fizikus számára, mert bármilyen területen is dolgozik később, a kozmikus sugárzás laboratóriumaiban végzett munkáját mindig hasznos előtanulmánynak fogja tekinteni.

A könyvtáros hívja fel az olvasók figyelmét arra, hogy a középiskolai fizikai alapoknál magasabb előismeretek szükségesek Jánossy Lajos könyvének tanulmányozásához.

B. Gy.

Sándor Róbert

## TÉVEDÉSEK EGÉSZSÉGRŐL — BETEGSÉGRŐL

Medicina, 244 old. 22,50 Ft (Ajánlott)

„Az egészségügyi ellátás kiterjesztését a lakosság egészségügyi kultúrájának gyors emelkedése kell, hogy kövesse” — hangsúlyozza a szerző. Az orvostudomány rohamos fejlődése mögött messze elmaradt a nép egészségügyi kultúrája, ez pedig gyakran súlyos károkat okoz, s nehe-

zíti az orvosok gyógyító munkáját is. A lakosság körében igen sok — régi és újabb eredetű — tévedés, félreértés gyökeresedett meg az egészséggel és a betegségekkel kapcsolatban. Ezek kiirtására törekszik Sándor Róbert, amikor egy sor ilyen tévedéssel kapcsolatban ismerteti az orvostudomány korszerű álláspontját. Az ügyesen csoportosított kérdések felölelik az egészséges életmóddal, az orvosi kezeléssel és egyes betegségekkel kapcsolatos nézeteket. A könyv terjedelme természetesen nem engedte meg, hogy a szerző mindenre kitérjen, de amiről beszél, az mind közérdekű, hasznos. Kit ne érdekelné a válasz olyan kérdésekre, mint pl. ártalmas-e a gyümölcsévés után vizet inni? — valóban „folyékony kenyér-e” a sör? — egészségünkre szolgál-e a tüsszentés? — babona-e a reumások „időjólása”? — pótolja-e a kvarc a napfényt? — babona-e a huzat? — veszélytelen gyógyszer-e az aszpirin? — van-e szívidegesség? — betegség-e a sportszív? — divatcikk-e a napszemüveg? — rossz szokás-e a balkezesség? — több-e ma a rákos, mint régen? stb. A találmokra kiemelt kérdések is mutatják, hogy szinte naponta felmerülő témák ezek, amelyekről gyakran beszélünk, vitatkozunk — kellő hozzáértés nélkül is.

A könyv azonban nem szorítkozik a kérdések tömör, száraz megválaszolására, hanem igyekszik megkeresni azt is, honnan származik a tévedés, miért terjedhetett el, milyen veszélyt jelent. Így számos fejezetben érdekes kultúrtörténeti adalékokat kapunk (pl. a cipődivat változásáról, a kávé elterjedéséről, az epilepsziáról, a torzszülöttekről stb.). Ez a módszer megkönnyíti a könyv olvasását, az ismeretek megrögződését. Ugyanakkor a szerző sohasem feledkezik meg arról, hogy szigorúan megkülönböztesse a mindenki számára szükséges általános ismereteket az orvosi szakismeretektől. A könyv tehát nem ad alapot a hipochondriára vagy a káros öngyógyításra. Sőt, minden alkalmat felhasznál arra, hogy figyelmeztessen: forduljunk orvoshoz, bízzuk az orvosra a megfelelő gyógymód vagy gyógyszer kiválasztását.

A szerző szerencsésen találja meg azt a színvonalas ismeretterjesztő stílust, amely alkalmas a bonyolultabb kérdések közérthetővé tételére is. Így aztán a felnőtt olvasók mindegyik rétege haszonnal forgathatja, a könyvtáros bárkinek ajánlhatja.

Egészségügyi felvilágosító irodalmunk hasznos művel gyarapodott, s örömmel látnánk, ha a jótollú szerző folytatná a most megkezdett munkát, a tévedésekből akad, még egy kötetre való.

Dörnyei Sándor

Sallai István—Vargha Balázs

### A SZABADPOLCOS KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁR

KMK, 139 old. 10 Ft

E régen várt kiadvány legnagyobb jelentősége, hogy a könyvtárosokat igyekszik ráébreszteni a szabadpolcos könyvtárban végzett munka felelősségére. Figyelmeztet arra, hogy az olvasószolgálati munka az új keretek között sokkal nagyobb képzettséget, körültekintést és leleményességet követel. A gépies kiszolgáló munkától való megszabadulás azt a követelményt támasztja a könyvtárossal szemben, hogy legyen képes magasabb fokú irányításra az olvasószolgálatban.

A könyv eloszlatja azokat a téves nézeteket, amelyek ha elméletileg nem, de sajnos gyakorlatilag mégis tért hódítottak könyvtárosok és nem könyvtárosok körében: ti. hogy a szabadpolcos könyvtár és az önkiszolgálás egy és ugyanaz. A kényelmesek álláspontját világosan cáfolja a kötet, bebizonyítván, hogy a szabadpolcos könyvtár ugyan hatékonyabb szolgáltatásokra képes, de csak akkor várhatunk tőle az olvasószolgálatban minőségi javulást, ha kellő tárgyi és személyi feltételeiről gondoskodunk. A látogat ellenére sem csökken a könyvtáros szerepe és az anyagi, szellemi erőfeszítések szükségessége a szabadpolcos rendszerű könyvtár megteremtésével.

A könyv elemzően megismerteti a szabadpolcos könyvtár megteremtésének tárgyi és személyi feltételeit, valamint a szabadpolcos rendszer által adott lehetőségek kihasználásának módját. A szerzők tudományos igénnyel ismertetik a problémakör gyakorlati oldalát. A témakörhöz tartozó hazai és a hozzáférhető külföldi irodalom felsorolása azonban hiányzik; noha jó lett volna közölni, mert ez az összefoglalás — elsősorban terjedelme miatt — nyilvánvalóan nem tartalmazhat részletes ismertetéseket az eddigi tapasztalatokról, és a különféle megoldási módok gyakorlati részletezését sem tárhatja fel.

A könyvtárosok számára e könyv valóban „hézagpótló”, ám szinte kívánatosnak látszik azokkal is ismertetni a modern könyvtár feladatait, követelményeit, akik azt tervezik, építik, illetve építetik számunkra. Különösen az építészekkel

kellene szót érteni, könyvtári elképzeléseiket megtisztítani a „kuckószemlélet-től”, hogy ne ragaszkodjanak a régi típustervekhez, ne építsenek a könyvtárra olyan ablakot, „amelyen keresztül a könyvtáros majd adogatja az olvasóknak a könyvet”, és arról is meggyőzni őket, hogy nem szükséges egy kis könyvtárat még kisebb helyiségekre osztani.

A könyv ismerteti a szabadpolcos könyvtár elhelyezési igényét, funkcionális összefüggéseit. A hazai viszonyoknak megfelelően a régi és nem könyvtári célokra épült építmények átalakításával is foglalkozik. A berendezésből csak a méretezés adatait és a funkcionális terveket ismerteti, formai megoldásokat nem közöl.

Az állomány és raktári rendszer kialakításának alapelveit a kisebb és nagyobb könyvtárak számára egyaránt felvázolja, sok eddigi bizonytalanságra ad egyszerű, gyakorlati választ. Az állomány felállításának rendjére a különböző méretű könyvtárak feladatainak megfelelően tesz javaslatot. Természetesen nem lehet minden esetben pontosan lemásolni ezeket a megoldásokat. A szerzők nem az elmélet, hanem a gyakorlat oldaláról vizsgálták az állomány csoportosításának kérdését, mert ez felel meg legjobban a könyvtárosoknak.

A kiadvány szinte minden olvasószolgálati kérdést tárgyal, amely összefüggésben van a szabadpolcos rendszerrel. Az olvasószolgálatban ugyan kétféle határolható munkakör van, de a könyvben foglaltak szerint nem lenne helyes a munkaköröket mereven kétfelé választani adminisztratív és tájékoztató munkakörökre, mert a pusztán adminisztratív feladat elvégzése nem lehet elég egy könyvtárban; mindenki propagandista, és minden olvasószolgálatos egyben tájékoztató is.

A gyermekolvasók és a szabadpolcos könyvtár viszonyával külön fejezet foglalkozik. Az olvasószolgálat e része sajátos tárgyi és személyi feltételeket követel meg, amelyeknek ismertetését megtaláljuk a könyvben a hasznos olvasószolgálati módszerek leírásával együtt.

Reméljük, hogy a kötet megjelenése elősegíti a korszerű közművelődési könyvtári munka hazai kialakulását.

Fiola Pál

## Moravek Endre

### VÁLOGATOTT RÖVIDÍTÉS- MUTATÓ 3. PEDAGÓGIAI INTÉZMÉNYEK

MTA Könyvtára, 377 old.

A Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii sorozat *Index acronymorum selectorum* c. részének harmadik füzetét látott napvilágot Moravek Endre összeállításában, Bodnár Györgyné Bernáth Edit közreműködésével. A csaknem 10 000 tudományos testület névrövidítéseinek feloldását tartalmazó második kötet (*Instituta scientifica* — ismertetése: A Könyvtáros 1964. 1. sz. 43. old.) után a harmadik, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei c. sorozat kiadványaként megjelent *Instituta Paedagogica* (Bp. 1963. 377 old.), törzsanyagát az oktatás- és nevelésügyben érdekelt testületek (oktató és nevelő intézmények, kutatóintézetek, társadalmi szervek, alapítványok stb.) névrövidítései és ezek feloldása képezi. Az *Instituta scientifica* szerkezetéhez hasonlóan a kötet a rövidítések betűrendjében tárja fel az anyagot, a rövidítésekhez feloldásuk csatlakozik. Lehetőség szerint közli a testületek székhelyét illetve hatáskörük területi megnevezését, végül utal az intézmények nevének nyelvére is. A kiadvány két függelékkel tartalmaz. Az Appendix I-ben az egyetemi és tudományos fokozatok, rangok válogatott rövidítésgyűjteménye található (sorrend: rövidítés, feloldás, nyelvjelölés), az Appendix II. az egyetemi, s más ifjúsági szervezeteket dolgozza fel a főrészhöz hasonló módon. A círilletős anyagot a könyv külön ábc-ben tárgyalja. A füzet értékét növeli, hogy — válogatva — ma már nem működő intézmények, testületek, nem élő fokozatok rövidítéseivel is foglalkozik.

A kiadvány és a vállalkozás lényegében egyetlen hiányosságát a felhasznált forrásművek jegyzékének elhagyásában látjuk. A továbbkeresés megkönnyítése érdekében célszerű lenne ezt pótolni az előkészület alatt álló valamelyik füzetben. Fokozná a munka használhatóságát az is, ha a szerző kiegészítené a kevésbé ismert nyelveken írt neveket, kifejezéseket valamely világnyelvre fordított alakjakkal.

Az *Index acronymorum selectorum* 3. füzetét az előzőhöz hasonlóan nagyon értékes gyakorlati segédeszköz elsősorban a könyvtári és dokumentációs munkakörben dolgozók számára, de mindazok számára is, akik külföldi pedagógiai intézményekkel, testületekkel kapcsolatban kívánnak tájékozódni.

Szelle Béla

## Bibliográfiák

### Ákos—Lengyel—Bezényiné

#### AZ ATEIZMUS ÉS A VALLÁSKRITIKA NEMZETKÖZI CIKKBIBLIOGRÁFIÁJA

Tankönyvkiadó, 137 old.

A bibliográfia 274 külföldi és magyar folyóirat marxista és polgári ateista cikkeit, valamint azokat a vallásos és idealista cikkeket tárja fel az igen terjedelmes folyóiratirodalomból, amelyek részleteiségüknél fogva, vagy informatív szempontból fontosak. A bibliográfia valláskritikai kutatómunkát szolgáló, tudományos igényű összeállítás. Ez az oka, hogy arányaiban túlnyomó a bírálat tárgyául alkalmas vallásos anyag, s kisebb hányadában található kritikai természetű cikkek. A munka a hasonló jellegű nemzetközi bibliográfiák közül is a leggazdagabb. (—)

#### WESTSIK VILMOS SZAKIRODALMI MUNKÁSSÁGA

Nyíregyházi Megyei Könyvtár, 72 old.

Sok vita van még mindig afelől, mi-félék legyenek a megyei könyvtárak bibliográfiai teendői. Nos, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár kitűnő formát talált: kiadta munkatársának, Somogyi Jolánnak Westsik Vilmos szakirodalmi munkásságáról készített bibliográfiáját. A 80 éves Kossuth-díjas tudós, a mezőgazdasági tudományok doktora, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1929-től Nyíregyházán több mint fél évszázadot áldozott életéből a homoki gazdálkodás kérdéseinek vizsgálatára és előbbre vitelére. Életművét, a kapott kiüntetésekén kívül, e kiadványban P. Szabó Gyula előszava, Korchma József és Ajtay Ödön kis tanulmányai méltatják, majd a bibliográfia gondosan kidolgozott szakrendben tárja föl. Jobb lett volna ugyan, ha időrendben kapjuk a tételeket de szerencsére a gazdag mutatórendszerben van időrendi összeállítás is. Másik kifogásunk: a keltezés hiánya a címfőlvelekben. De ettől függetlenül: *a kis kiadvány mintaszerű és követésreméltó. Annak bizonyítéka, hogy ebben a tárgykörben, a helyismereti bibliográfia e műfajában a megyei, sőt a járási könyvtárak is teljesen egyenértékűt alkothatnak a legnagyobb országos könyvtárakkal.*

Péter László

## Könyvtári kiadványok

### A MŰSZAKI—TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÁS ÉS PROPAGANDA MAGYARORSZÁGON

OMKDK, 168 old.

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ folyóiratának, a Tudományos és Műszaki Tájékoztatásnak különszámaként a műszaki—tudományos tájékoztatás és propaganda kérdéseit, jelenlegi helyzetét feltáró kötetet adott ki. A munka, melyet Dúzs János szerkesztett, külön fejezeteket szentel a műszaki könyvkiadás problémáinak, a „műszaki—gazdasági” folyóiratoknak, a napi és időszaki sajtó műszaki propagandatevékenységének. Külön fejezetben foglalkozik az OMKDK munkájával, a műszaki—tudományos filmek kérdésével, a rádió, a televízió, a műszaki könyvtárügy, az Országos Találmányi Hivatal és a népművelési szervek propagandamunkájával. A továbbiakban a szakszervezetek, a METESZ, a TIT, a KISZ és az MHS műszaki ismeretterjesztő munkáját tárgyalja.

A felsorolásból látható, hogy a kötetben — az Országos Műszaki Könyvtárén kívül — nem szorítottak helyet a műszaki könyvtár hálózat munkájának ismertetésére. Aligha helytálló a szerkesztőség érvelése, amikor ezt azzal indokolja, hogy olvasói a műszaki könyvtárügy területén úgyis ismerősek. Amint a fejezetek végén el nem maradó idegen nyelvű összefoglalások is jelzik, a kiadványt mégsem csupán a magyar műszaki könyvtárosoknak szánták. Nem is számíthaták, hiszen a műszaki propagandatevékenység a műszaki fejlesztés szerves része, amely — mint maga a kötet is bizonyítja — messze túlterjed a műszaki könyvtárosok feladatkörén. A gyakran nagyon hatásos tájékoztató és propagandatevékenységet folytató műszaki könyvtáraknál még közművelődési könyvtáraink is jobban jártak, hiszen nekik, a népművelési szervekről szóló fejezetben szorítottak egy tenyérnyi sarkot.

A munka egyes fejezetei azonban — a terjedelemben mutatkozó aránytalanságtól és a fenti hiánytól eltekintve — kétségtelenül alapos és értékes képet nyújtanak a műszaki tájékoztatás és propaganda jelenlegi hazai helyzetéről, az ilyen tevékenységet folytató intézmények szolgáltatásairól, e szolgáltatások igénybevételeinek módjáról, valamint fejlesztésük fontosabb kérdéseiről.

(U—y)

### A JÓ EGÉSZSÉG KÖNYVEI

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 159 old.

Az utóbbi évek népszerű orvosi és egészségügyi irodalmának színe-javát dolgozta fel most megjelent ajánló bibliográfiájában a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A művek egy része általános egészségügyi ismereteket nyújt: az emberi szervezetről, a helyes táplálkozásról, a gyermekápolásról, a nők egészségi problémáiról. Egyes művek tanácsot adnak arra, hogyan kerüljék el a betegséget az egészséges emberek, mások az üzemi ártalmak, balesetek elleni védekezéshez nyújtanak segítséget, a harmadik csoport pedig a beteg embereknek ad tanácsot, hogyan nyerhetik vissza egészségüket, hogyan segíthetik az orvos gyógyító munkáját. A bibliográfia a címadatokon kívül bőséges és alapos annotációkat is közöl. A Szabó Ervin Könyvtár új kiadványában a jó ajánló bibliográfia minden kellékét a jó válogatást, világos szerkezetet, az érdeklődést támasztó annotációkat egyaránt megtaláljuk. A könyvtárosok hasznos munkaeszközként, az olvasók pedig egészségügyi kérdéseikben jó tanácsadóként forgathatják. Összeállította Csomor Tibor.

— u —

AJÁNLO KÖNYVJEGYZÉKET adott ki a Füzesabonyi Járási Könyvtár. Az ajánló katalógus az olvasók tájékoztatásán kívül a járás ismeretterjesztő munkáját is támogatni kívánja, ezért a műveket a különböző ismeretterjesztési és oktatási formák igényeinek megfelelően csoportosítja. (—)

\*

AZ ELAVULT könyvek IV. sz. összesített jegyzékét bocsátotta közre a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a közművelődési könyvtárak számára. A jegyzék az újban elavultnak minősített anyagon kívül az eddig megjelent három jegyzék anyagát is tartalmazza. (—)

\*

KÖNYVTÁRNEPSZERŰSÍTŐ rölapot adott ki a Pápai Jókai Könyvtár a külsővati községi könyvtár számára. A tetszetős rölapot ajánló könyvjegyzékkel egészítették ki. (—)

\*

A MAGYAR PEDAGÓGIAI irodalom 1962. évi repertóriumát bocsátotta közre az Országos Pedagógiai Könyvtár. A bibliográfia két kötete 2901 folyóiratcikk adatait tartalmazza. (—)



*A Gyulai Járási Könyvtár gyermekrészlege (MTI Foto — Bajkor József)*



*A Csorvási Községi Könyvtár (Békés m.) (MTI Foto — Bajkor József)*

Ára: 4.— Ft



A Lipták Pál tervei alapján kibővített csabai gyermekkönyvtár  
(MTI Foto — Bajkor József)

